

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Konzumace alkoholu u pražských adolescentů

Vliv religiozity, spirituality, rodiny a školního prostředí na konzumaci
alkoholu u středoškolských studentů

Bc. Petra Formánková

vedoucí práce: Mgr. Jan Jakub Zlámaný

Praha 2009

Prague college of psychosocial studies

Consumption of alcohol by adolescents of Prague

Influence of religiosity, spirituality, family and school environment on
alcohol for secondary school students

Bc. Petra Formánková

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Jan Jakub Zlámaný

Prague 2009

Anotace: Tato diplomové práce na teoretickém pozadí objasňuje, jak může religiozita, spiritualita, rodinné a školní prostředí ovlivnit konzumaci alkoholu u dospívající mládeže. Autorka práce se svou kolegyní realizovala dotazníkové šetření KAUDSS 2009 (konzumace alkoholu a užívání drog středoškolskými studenty), které se zaměřuje na získání dat o aktuálním užívání alkoholických nápojů a nealkoholových drog mezi pražskou středoškolskou mládeží ve věku 16 – 20 let. Cílem šetření bylo u zkoumaného souboru zmapovat osm následujících oblastí: konzumace alkoholu, užívání nealkoholových drog, školní prostředí, perspektiva budoucnosti, osobnostní charakteristiky, religiozita a spiritualita, rodina, vrstevnická skupina a volný čas. V rámci šetření se autorka nezaměřila pouze na zmapování aktuální konzumace alkoholu mezi studenty středních škol a učilišť, ale i analýzu vztahu mezi frekvencí konzumace alkoholických nápojů a religiozitou, spiritualitou, rodinným a školním prostředím respondentů.

Klíčová slova: Alkohol, adolescence, religiozita, spiritualita, rodina, škola.

Abstract: This thesis explains on the theoretical background how religiosity, spirituality, family and school environment can fluent consumption of alcohol for adolescents. The author with her colleague implemented a questionnaire survey KAUDSS 2009 (consumption of alcohol and drug use by secondary school students) that focuses on obtaining data about current use of alcoholic beverages and non-alcoholic drugs among secondary school youth of Prague aged 16 -20. The aim of the investigation was to map the following eight areas in the analysis file: consumption of alcohol, using non-alcoholic drugs, school enviroment, future prospects, personal characteristics, religiosity and spirituality, family, peer group and leisure time. The author didn't focus just on mapping current consumption of alcohol among secondary school students but also on analysis of the relation between the frequency of consumption alcohol beverages and religiosity, spirituality, family and school environment of respondents.

Key words: Alcohol, adolescence, religiosity, spirituality, family, school.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a cituji v ní veškeré prameny, které jsem použila.

V Praze dne 30.8. 2009

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Janu Jakobovi Zlámanému za odborné vedení, cenné a inspirativní připomínky, které mi poskytl při vypracování mé diplomové práce. Dále děkuji ředitelům středních škol a středních odborných učilišť za poskytnutí možnosti provést na půdě jejich školy dotazníkové šetření. Děkuji také všem respondentům za spolupráci a čas, který mi vyplněním dotazníku věnovali. V neposlední řadě děkuji Ing. Michaele Ryšánkové za statistické zpracování výsledků dotazníkového šetření KAUDSS 2009 v programu SPSS.

V Praze dne 30.8. 2009

.....

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 VYMEZENÍ POJMŮ.....	11
1.1 Alkohol.....	11
1.2 Akutní intoxikace.....	11
1.3 Škodlivé užívání.....	12
1.4 Syndrom závislosti.....	13
1.5 Dospívání.....	13
1.6 Náboženství a spiritualita.....	14
1.6.1 Náboženství.....	14
1.6.2 Spiritualita.....	15
1.6.3 Náboženství versus spiritualita.....	16
1.7 Primární prevence.....	16
1.7.1 Peer program.....	17
2 OBDOBÍ ADOLESCENCE.....	18
2.1 Hlavní psychologické a sociální charakteristiky období adolescence.....	18
3 ALKOHOL A DOSPÍVAJÍCÍ.....	23
3.1 Bio-psycho-socio-spirituální model závislosti.....	24
3.2 Vybrané výsledky studií ESPAD a NEAD.....	26
4 RELIGIOZITA A SPIRITUALITA.....	31
4.1 Religiozita a spiritualita v České republice.....	31
4.2 Duchovní dimenze hledání identity.....	32
4.3 Vliv religiozity, spirituality a smyslu na duševní zdraví.....	33
5 RODINA, DOSPÍVAJÍCÍ A ALKOHOL.....	36
5.1 Konzumace alkoholu v rodině.....	36
5.2 Rizikové a protektivní faktory na úrovni rodiny.....	38

5.3 Děti rodičů závislých na alkoholu.....	41
6 ŠKOLA JAKO MÍSTO PREVENCE I RIZIKA.....	43
6.1 Školní třída jako významná sociální skupina.....	43
6.2 Rizikové a protektivní aspekty školního prostředí.....	44
6.3 Efektivní prevence na středních školách.....	46
7 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ KAUDSS 2009.....	48
7.1 Formulace hypotéz.....	48
7.2 Popis zkoumaného souboru.....	51
7.3 Průběh dotazníkového šetření.....	52
7.4 Dotazník.....	53
7.5 Pilotáž dotazníku.....	54
7.6 Vyhodnocení dotazníkového šetření.....	55
8 PŘEHLED VÝSLEDKŮ VĚTŠINOVÝCH ODPOVĚDÍ KAUDSS 2009.....	56
8.1 Konzumace alkoholu.....	56
8.2 Analýza CAGE testu.....	59
8.3 Religiozita a spiritualita.....	60
8.4 Rodina.....	62
8.5 Školní prostředí.....	63
9 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ.....	65
9.1 Hypotézy k většinovým odpovědím v oblasti konzumace alkoholu.....	65
9.2 Frekvence konzumace alkoholu, první zkušenost s alkoholem a důvody konzumace alkoholických nápojů.....	69
9.3 Frekvence konzumace alkoholu a výsledné skóre v CAGE testu.....	71
9.4 Frekvence konzumace alkoholu a užívání drog mezi dospívajícími.....	74
9.5 Frekvence konzumace alkoholu, religiozita a spiritualita dospívajících.....	79
9.6 Frekvence konzumace alkoholu a rodinné prostředí dospívajících.....	82
9.7 Frekvence konzumace alkoholu a školní prostředí dospívajících.....	85
9.8 Frekvence konzumace alkoholu a vrstevnickými vztahy dospívajících.....	88
10 ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ KAUDSS 2009.....	90

ZÁVĚR.....94

SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ.....98

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA I: Dotazník.....1

PŘÍLOHA II: Statistické zpracování většinových odpovědí.....11

PŘÍLOHA III: Statistické zpracování většinových odpovědí v oblasti konzumace alkoholu a užívání drog podle typu studované školy.....32

PŘÍLOHA IV: Přehled odpovědí v CAGE testu.....35

PŘÍLOHA V: Kontingenční tabulky.....39

PŘÍLOHA VI: Upravené číslování dotazníku pro potřeby SPSS.....82

ÚVOD

Osobní motivace k výběru tématu diplomové práce

Pro svou diplomovou práci jsem zvolila téma „Konzumace alkoholu u pražských adolescentů - vliv religiozity, spirituality, rodiny a školního prostředí na konzumaci alkoholu u středoškolských studentů“. Během studia na vysoké škole jsem praktikovala v Psychiatrické léčebně Bohnice, na mužském oddělení závislostí. Při své praxi jsem se převážně setkávala s dospělými klienty, závislými zejména na alkoholu. Nicméně v rámci aktivit tohoto oddělení jsem se na skupinových setkáních určených pro závislé mladistvé setkávala i s dospívajícími klienty závislými především na nealkoholových drogách. Řada z nich měla i problémy v oblasti konzumace alkoholu. Během své praxe, kde jsme přicházela do styku jak s dospělou tak adolescentní klientelou, jsem pochopila, že závislost na droze, ať v podobě alkoholu či jiných návykových látek, není otázkou jedné příčiny. Do hry vstupují biologické, sociální, psychologické a spirituální faktory. Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na tři oblasti mající vliv na konzumaci alkoholu u dospívající mládeže. Konkrétně jde o vliv religiozity, spirituality, školního a rodinného prostředí.

Občané ČR se řadí mezi největší spotřebitele alkoholu na jednu osobu, nejen v Evropě, ale i v celosvětovém měřítku a středoškolská mládež je ta část populace, která se vzhledem ke svému věku nachází v klíčovém a nejrizikovějším období vzhledem ke zkušenostem s psychoaktivními látkami. I to je jeden z důvodů, proč se má práce zaměřuje právě na toto téma.

Jedním z cílů mé diplomové práce je na teoretickém pozadí objasnit, jak může religiozita, spiritualita, rodinné a školní prostředí ovlivnit konzumaci alkoholu u dospívajících. V rámci své práce jsem společně s kolegyní Kolářovou realizovala dotazníkové šetření KAUDSS 2009 (konzumace alkoholu a užívání drog středoškolskými studenty), které se zaměřuje na získání dat o aktuálním užívání alkoholických nápojů a nealkoholových drog mezi středoškolskou mládeží ve věku 16 – 20 let. Cílem našeho šetření bylo u zkoumaného souboru zmapovat osm následujících oblastí: konzumace alkoholu, užívání nealkoholových drog, školní

prostředí, perspektiva budoucnosti, osobnostní charakteristiky, religiozita a spiritualita, rodina, vrstevnická skupina a volný čas. V rámci šetření jsem se nezaměřila pouze na zmapování aktuální konzumace alkoholu mezi studenty středních škol a učilišť, ale i analýzu vztahu mezi frekvencí konzumace alkoholických nápojů a religiozitou, spiritualitou, rodinným a školním prostředím respondentů.

Rozvržení a členění diplomové práce

Tato diplomová práce se skládá z deseti kapitol. V první kapitole stručně vysvětluji pojmy, které s tématem diplomové práce souvisejí. Ve druhé kapitole se zmiňuji o hlavních psychologických a sociálních charakteristikách období adolescence. Třetí kapitola nese název alkohol a dospívající, kde se v krátkosti zmiňuji o bio-psycho-socio-spirituálním modelu závislosti. Tuto kapitolu doplňuji vybranými výsledky studií ESPAD a NEAD. Ve čtvrté kapitole se věnuji tématu religiozita a spiritualita. Svou pozornost zaměřuji nejprve na téma religiozity a spirituality v ČR a poté se zmiňuji o duchovní dimenzi hledání identity v období dospívání. Kapitolu uzavírám tématem vliv religiozity a spirituality na duševní zdraví člověka. Následující kapitola seznamuje čtenáře s problematikou konzumace alkoholu v rodině, informuje o rizikových a protektivních faktorech na úrovni rodiny a závěr této kapitoly se věnuje tématu děti rodičů závislých na alkoholu. Šestá kapitola nese název škola jako místo prevence i rizika; píše zde o školní třídě jako významné sociální skupině, kde se také zmiňuji o vlivu vrstevníků, který je v období dospívání obrovský. Dále zde uvádím rizikové a protektivní aspekty školního prostředí a v krátkosti se zmiňuji o efektivní prevenci na středních školách. Sedmá kapitola se již věnuje samotnému dotazníkovému šetření KAUDSS 2009. V této kapitole formuluji hypotézy, popisuji zkoumaný soubor a průběh samotného šetření, zmiňuji se o metodě získávání dat, pilotáži dotazníku a vyhodnocení dotazníkového šetření. Osmá kapitola je věnována přehledu výsledků většinových odpovědí KAUDSS 2009. V následující kapitole se vyjadřuji ke stanoveným hypotézám a dotazníkovým šetřením je ověřuji. Poslední kapitola se zaměřuje na zhodnocení hlavních výsledků KAUDSS 2009. Svou diplomovou práci zakončuji závěrem a soupisem bibliografických citací.

1 VYMEZENÍ POJMŮ

1.1 Alkohol

HARTL a HARTLOVÁ (2000, s. 31) uvádějí, že „*alkohol je hypnosedativum s krátkodobým účinkem. V malých dávkách zlepšuje náladu, odstraňuje úzkost a napětí, má výrazný účinek na CNS, vyvolává euforii, ale zpomaluje reakce, zhoršuje koordinaci pohybů, ve vyšších dávkách způsobuje útlum, rozšiřuje cévy, které v kůži způsobují tepelné ztráty. Vstřebává se ze zažívacího traktu do krve a metabolizuje se v játrech*“.

„*Alkohol (chemicky etylalkohol) vzniká chemickým procesem kvašení ze sacharidů – buďto z jednoduchých cukrů, obsažených v ovoci (nejčastěji plody vinné révy) nebo z polysacharidů z obilných zrn nebo brambor. Vyšší koncentrace se dosahuje destilací*“ (POPOV, 2003, s. 151).

POPOV (2003, s. 152) upozorňuje na fakt, že „*psychoaktivní účinky alkoholu závisí na množství (dále též na formě a způsobu užití) požitého alkoholického nápoje a mají komplexní charakter. Na výsledném bezprostředním efektu (projevech chování) se podílejí vedle biologických (osobní dispozice, kondice, zdravotní stav) také psychologické vlivy (anticipace účinku, očekávaný efekt) a vlivy sociální (působení prostředí, ve kterém dochází k pití, včetně působení společnosti, dalších osob)*“.

1.2 Akutní intoxikace

„*Je to přechodný stav po aplikaci alkoholu nebo jiné psychoaktivní látky, vedoucí k poruchám na úrovni vědomí, poznávání, vnímání, emotivity nebo chování, nebo jiných psychofyziologických funkcí a reakcí*“ (MKN 10, 1992, s. 74).

„*U našich dětí a dospívajících jsou akutní intoxikace bohužel poměrně časté, dochází k nim i po poměrně malých dávkách alkoholu a jiných návykových látek*“ (NEŠPOR a CSÉMY, 1994, s. 56).

„*Akutní intoxikace CNS se projevuje většinou jako prostá (nekomplikovaná) opilost. Při nižších dávkách a na začátku konzumace se působení alkoholu projevuje stimulačně. Dochází k psychomotorické excitaci s elací nálady, mnohmluvnosti,*

zvýšenému sebevědomí, posléze se objevuje snížení sebekritičnosti a zábran, agresivita. Při rychlé konzumaci vyšších dávek alkoholických nápojů (zejména nápojů s vyšším obsahem alkoholu) a při déle trvající nepřerušené konzumaci dochází k projevům hlavního efektu etylalkoholu na CNS, kterým je útlum. Objevuje se únava, somnolence, spánek, případně bezvědomí a smrt. Podle hladiny alkoholu v krvi, korelující v zásadě s množstvím vypitého alkoholu, se popisují čtyři stádia intoxikace alkoholem: 1) excitační stádium, vedoucí k lehké opilosti, 2) hypnotické stádium, korelující s opilstí středního stupně, 3) narkotické stádium s výraznými známkami opilstí, 4) těžká alkoholová intoxikace s rizikem bezvědomí, zástavy dechu a oběhu“ (POPOV, 2003, s. 152).

HARTL a HARTLOVÁ (2000, s. 31) uvádějí, že „při koncentraci 0,3-0,5 promile v krvi, nastává pocit uvolnění a euforie, roste též sebedůvěra, ovšem motorické reakce se zpomalují. Při koncentraci 1 promile jsou již sensorické a motorické funkce výrazně narušeny, narušena je koordinace pohybů, řeč se stává méně zřetelná, objevují se sklony ke zlosti a agresivitě, nebo smutku. Koncentrace vyšší než 4 promile může způsobit smrt“.

1.3 Škodlivé užívání

„Vzorec užívání, které poškozuje zdraví. Poškození může být somatické (např. u případů hepatitidy při intravenózní aplikaci látek) nebo duševní (např. epizody depresivní poruchy, objevující se sekundárně při těžkém pití). Tato diagnóza vyžaduje, aby užívání mělo za následek aktuální poškození duševního nebo somatického zdraví uživatele. Škodlivé užívání je často kritizováno okolím a vyvolává různé nepříznivé sociální důsledky“ (MKN 10, 1992, s. 75).

NEŠPOR a CSÉMY (1994) dodávají, že tato kategorie odpovídá dřívějšímu pojmu abúzus (zneužívání) a vyskytuje se často u dospívajících.

HARTL a HARTLOVÁ (2000, s. 15) vymezují abúzus „jako nadměrné požívání psychotropních nebo toxických látek, jako je alkohol, tabák, léky, aj., nebo také jejich užívání v nevhodnou dobu (práce, těhotenství). Je dělen na abúzus: 1) bez návyku, 2) s návykem, 3) jednorázový, 4) opakovaný, 5) příležitostný, 6) pravidelný, 7) periodický“.

1.4 Syndrom závislosti

„Skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost, než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky (které mohou, avšak nemusí být lékařsky předepsány), alkohol nebo tabák. Zde může být důkaz, že návrat k užívání látky po období abstinence vede k rychlejšímu znovuobjevení jiných rysů syndromu, než je tomu u jedinců, u nichž se závislost nevyskytuje“ (MKN 10, 1992, s. 75).

„Definitivní diagnóza závislosti by se obvykle měla stanovit pouze tehdy, jestliže během posledního roku došlo ke třem nebo více z následujících jevů:

- a) silná touha nebo pocit puzení užívat látku,*
- b) potíže v kontrole užívání látky, a to pokud jde o začátek a ukončení nebo množství látky,*
- c) somatický odvykací stav,*
- d) průkaz tolerance jako vyžadování vyšších dávek látky, aby se dosáhlo účinků, původně vyvolaných nižšími dávkami,*
- e) postupné zanedbávání jiných potěšení nebo zájmů ve prospěch užívané psychoaktivní látky a zvýšené množství času k získání nebo užívání látky, nebo k zotavení se z jejího účinku,*
- f) pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků“ (MKN 10, 1992, s. 75).*

1.5 Dospívání

„Dospívání je u člověka období ontogenetického vývoje, kdy vrcholí procesy zrání sexuálního, emocionálního a sociálního“ (HARTL a HARTLOVÁ, 2000, s. 120).

LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ (1998, s. 139) dělí „celé období dospívání na:

- 1) Období pubescence – zhruba od 11 do 15 let*
 - a) Fáze prepuberty (první pubertální fáze): Začíná prvními známkami pohlavního dospívání (první sekundární pohlavní znaky) a obvykle i vlnkou urychlení v růstové*

křivce. U většiny našich dívek trvá tato fáze zhruba od 11 do 13 let. U chlapců probíhá fyzický vývoj asi o 1 až 2 roky později.

b) Fáze vlastní puberty (druhá pubertální fáze): Nastupuje po dokončení prepuberty a trvá do dosažení reprodukční schopnosti. Zhruba můžeme období vlastní puberty vymezit věkem 13-15 let.

2) Období adolescence. Postupně se dosahuje plné reprodukční zralosti a dokončuje se tělesný růst. Rychle se mění postavení jedince ve společnosti – došlo k přechodu ze základní školy do učebního poměru nebo na studium, začínají častější a hlubší erotické vztahy, mění se zásadně sebepojetí. Období adolescence zahrnuje dobu zhruba od 15 do 20-22 let. Běžně bývá tato věková skupina označována jako mladiství, dorost, teenagers“.

1.6 Náboženství a spiritualita

Definovat pojmy náboženství a spiritualita není jednoduchým úkolem, existuje celá řada definic těchto termínů. Chceme-li tyto pojmy konkretizovat, nevystačíme si jen s jednou z nich. Z tohoto důvodu při vymezování pojmů náboženství a spirituality uvádím definic několik.

1.6.1. Náboženství

„Podle HELLERA jde v náboženství o vztah člověka k tomu, co má vůči němu roli boha. Přitom bohem je pro člověka to, co je pro něj nejvyšší normou a hodnotou, čemu nejvíce důvěřuje, čemu se cítí zavázán. V tomto smyslu má každý člověk své náboženství“ (cit. dle ŘÍČAN, 2007, s. 34).

HOLM (1998, s. 10) *podotýká, že „přistupujeme-li k náboženství z hlediska vědy o chování, můžeme je vymezit jako ty názory, způsoby chování a zážitky člověka, které se vztahují k nějakému druhu nadsmyslové nebo metafyzické skutečnosti“.*

Podle FROMMA je náboženství *„jakýkoli systém myšlení a akce, sdílený skupinou a poskytující jedinci orientační rámec a objekt oddanosti“ (cit. dle ŘÍČAN, 2007, s. 39).*

FROMM dále dodává, že *„potřeba systému orientace a oddanosti tvoří nedílnou součást lidské existence a neexistuje žádný silnější pramen energie v člověku“ (cit. dle ŘÍČAN, 2006a, s. 562).*

MRÁZEK definuje náboženství „jako souhrn projevů kladného vztahu k numinózní (posvátné, sakrální) transcendenci. Mezi tyto projevy přirozeně patří množství duševních jevů, respektive prožitků, jež můžeme souhrnně označit jako niternou stránku náboženství. Dále sem patří i jednání, jehož neviditelnou součástí jsou ony psychické jevy: modlitba a liturgie vůbec, misie, tvorba posvátných spisů, stavba chrámů, mnišská askenze, atd.“ (cit. dle ŘÍČAN, 2007, s. 37).

ŘÍČAN (2007, s. 40) k definici náboženství dodává, že „skutečnou pracovní definicí většiny religionistů – na rozdíl od definic deklarovaných – je implicitní, nevyřčená definice vycházející z křesťanství jako prototypického náboženství a zahrnující jevy křesťanství více či méně podobné. Zároveň je však třeba akceptovat skutečnost, že termín náboženství je polysémantický výraz, který má v různých souvislostech různý význam. Místo snahy dospět za každou cenu k jediné správné definici náboženství lze doporučit užívání tohoto výrazu v různém smyslu a spoléhat na kontext, který umožní dorozumění“.

ŘÍČAN (2007, s. 35) říká, že „šťastnějším slovem než české náboženství je latinské religio. Podle jednoho odhadu je religio odvozeno od ligare, což znamená vázat, re-ligare tedy snad vzájemně vázat. Re-ligio lze pak chápat jako vzájemnou vazbu mezi člověkem a Skutečností, jež ho přesahuje. Jde o způsob existence absolutní skutečnosti, na níž koneckonců jediné záleží a z níž také plyne, co je pravda a co lež, co správné a nesprávné, dobré a zlé“.

Ve své diplomové práci se budu řídit Řičanovým doporučením a upřednostním pojem religiozita před náboženstvím.

1.6.2 Spiritualita

PARGAMENT definuje spiritualitu jako „hledání posvátna“ (cit. dle ŘÍČAN, 2007, s. 44).

BELZEN navrhuje charakterizovat spiritualitu „vztahem k transcendenci“ (cit. dle ŘÍČAN, 2007, s. 44).

EMMONS uvádí „znaky spirituality poněkud eklekticky - hledání smyslu, jednoty, propojenosti, transcendence a nejvyššího lidského potenciálu“ (cit. dle ŘÍČAN, 2007, s.44).

REICH vidí spiritualitu tam, „*kde jedinec považuje něco za transcendentní nebo za věc velké hodnoty, ať už v náboženském nebo profánním rámci*“ (cit. dle ŘÍČAN, 2007, s.44).

CORVELEYN a LUYTEN chápou spiritualitu jako „*přesvědčení o vyšší síle přesahující člověka*“ (cit. dle ŘÍČAN, 2007, s.44).

CAGAŠ (2005, s. 36) pojímá spiritualitu jako „*niterní duchovní prožitek, jako zakoušení vztahu s něčím, co nás přesahuje*“.

ŘÍČAN (2007, s. 44) v souvislosti s vymezením spirituality zmiňuje MASLOWA, „*který razil pojem žitého humanistického náboženství nezávislého na doktrínách a institucích, což je velmi blízké pojmu spiritualita*“.

1.6.3 Náboženství versus spiritualita

ŘÍČAN (2006b, s. 124) hovoří o polarizaci spirituality a náboženství následovně: „*Náboženství a spiritualitu bychom mohli chápat v protikladu individuální versus instituční. Spiritualita se chápe jako záležitost individua, jeho prožívání a jednání, zatímco náboženstvím se rozumí – spíše nebo pouze – vnější formy, instituce, rituály, nauky, apod.*“.

ZINNBAUER říká, že „*spiritualita je širší pojem, zahrnující náboženství, že náboženství je jen jednou z možností, jak se spiritualita projevuje, existuje tedy i nenáboženská spiritualita. Tím se prakticky myslí, že je možné mít spirituální prožitky nezávisle na jakékoli organizaci a učení, že člověk může prožít skutečnou extázi třeba při vrcholné zkušenosti v přírodě, v milostném vztahu, při porodu, nebo jiné existenciální události*“ (cit. dle ŘÍČAN, 2007, s. 45).

Naproti tomu PARGAMENT zastává názor, že „*náboženství je širší pojem, který zahrnuje spiritualitu. Spiritualita je hledání posvátna, zatímco náboženství je hledání něčeho významného způsobu, které mají vztah k posvátnu. Spiritualita je tedy klíčovou a jedinečnou funkcí náboženství. Náboženství je širší pojem, protože zahrnuje spiritualitu jako své jádro*“ (cit. dle ŘÍČAN, 2007, s. 45).

1.7 Primární prevence

HARTL a HARTLOVÁ (2000, s. 450) hovoří o tom, že „*primární prevence je předcházení ohrožujícím situacím v celé sledované populaci. Je buď nespecifická,*

kteřá podporuje řádoucí formy chování obecně, nebo specifická, zaměřená proti konkrétnímu riziku; např. předcházení prvního kontaktu jedince s drogou, zdravotní výchova ve školách, např. pomocí besed, peer-programů, příruček, plakátů, apod.“.

NEŠPOR (1996, s. 30) uvádí, že *„cílem prevence není předat maximum informací bez ohledu na to, jak budou použity. Účinná prevence musí ovlivnit chování ve smyslu podpory zdraví. Preventivní strategie lze zhruba rozdělit do dvou skupin: sniřování nabídky (aby byly návykové látky méně dostupné) a sniřování poptávky (aby je lidé pokud možno nechtěli). Tyto způsoby prevence se nejen nevyklučují, ale navzájem posilují“.*

1.7.1 Peer program

„Peer program je program za aktivní účasti předem připravených vrstevníků. Jedna z mála prokazatelně účinných forem prevence vhodná pro normální děti a dospívající. Metodika peer programu pro naše základní a střední školy byla schválena při oponentním řízení za účasti zástupců Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR“ (NEŠPOR a PROVAZNÍKOVÁ, 1999, s. 23).

„Při peer programech se na prevenci aktivně účastní předem připravení vrstevníci, kteří sami žijí zdravě. To, že se děti s nositeli preventivního programu mohou ztotožnit, je důležité. Nabyté dovednosti a postoje pak lépe uplatní v každodenním životě“ (NEŠPOR aj., 1996, s. 15).

2 OBDOBÍ ADOLESCENCE

Adolescence je zejména obdobím, ve kterém dochází ke komplexním biologickým, psychologickým a sociálním změnám, jejichž prostřednictvím začíná dospívající postupně získávat kompetence dospělého. Osobnost dospívajícího, jeho sociální pozice i sociální role se mění. Toto vývojové období je v pořadí druhou fází relativně dlouhého časového úseku dospívání. Trvá přibližně od 15 do 20 let a mezi jednotlivci mohou existovat určité individuální rozdíly, v oblasti psychické a sociální, vzácněji i v oblasti somatické. V této etapě vývoje většina adolescentů navštěvuje střední školy, ukončuje studium závěrečnými zkouškami, někteří pokračují ve studiu na vysokých školách (TAXOVÁ, 1987; JANOŠOVÁ, 2008).

Pokud se jedinci podaří dobře zvládnout vývojové úkoly již předchozího období – pubescence, je adolescence obdobím postupného zklidňování. V opačném případě, kdy se člověku nepodaří vyhovět požadavkům vývoje, může být adolescence životním obdobím hluboké krize s negativními důsledky pro celý život. Adolescence tedy může představovat největší ohrožení rozvoje osobnosti, kdy jedinec nezvládne vývojové úkoly pro vstup do dospělosti a uchyluje se k únikovému jednání psychopatologického rázu, ve formě závislosti (na alkoholu, drogách, atd.), kriminality či promiskuity (HELUS, 2004).

2.1 Hlavní psychologické a sociální charakteristiky období adolescence

Již od počátku pubescence dosahuje většina dospívajících vyššího stupně myšlení, podle PIAGETA se v tomto období objevuje nový systém, systém formálních operací. Dospívající je schopen pracovat s obecnějšími a abstraktnějšími pojmy, dokáže pochopit pojmy jako spravedlnost, pravda, právo apod. Dospívající jedinec myšlenkově experimentuje s různými pojmy z oblasti sociální, morální, filosofické, duchovní, atd. (cit. dle MACEK, 1999). V situaci řešení problému se neuspokojí s jediným řešením, které se zprvu nabízí, ale dokáže již přemýšlet nad různými alternativami, které zkusí a hodnotí. Tento nový způsob myšlení umožňuje kritický přístup k myšlení vlastnímu i cizímu, dovoluje jedinci rozlišovat mezi domněnkou a faktem. Na základě nového způsobu myšlení se také objevuje nový způsob morálního

hodnocení. Při svých mravních soudech, které se objevují s nástupem dospívání častěji, bere jedinec ohled na druhého. Nový způsob myšlení s sebou přináší možnost pohlížet na sebe, své chování, emoce a na své myšlenky, jakoby zvnějšku a kriticky k nim přistupovat, analyzovat je a posuzovat (LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 1998).

Mezi hlavní vývojové úkoly tohoto období patří tzv. emancipace od rodiny. Obvykle si dospívající i přes svou touhu po emancipaci udrží pozitivní vztahy ke svým rodičům. Ponechávají si základní morální postoje a hodnoty převzaté ze své rodiny, mění se tedy spíše vnější způsoby chování adolescenta. Konflikty mezi dětmi a rodiči vznikají většinou kolem dodržování pravidel, a okolo specifických zákazů a příkazů, které adolescenti považují za omezující a nespravedlivé (LANGMEIER a KREJČÍŘOVÁ, 1998). Výzkumy z poslední doby poukazují na fakt, že na vztahy mezi adolescentem a jeho rodiči je třeba nahlížet spíše kontinuálně, s ohledem na předchozí období – dětství, a ne jako na novou kvalitu, která se vynořila s nástupem dospívání. Dnes bychom již mohli považovat dřívější představu o nutnosti mezigeneračního konfliktu pro zdravý a přirozený vývoj dítěte za mýtus. Vztah s rodiči může zůstat pozitivní a přitom se závislost na nich může snižovat (MACEK a LACINOVÁ, 2006). PETERSENOVÁ hovoří o výsledcích svého výzkumu, které ukázaly, že většina adolescentů si se svými rodiči spíše rozumí. Pokud se v rodině mezi dítětem a rodiči objevují konflikty ve velké míře, není to dáno aktuálním vývojovým obdobím adolescence. Vysoká míra konfliktů se většinou objevuje u adolescentů s tzv. rizikovým chováním (delikvence, útoky z domova, konzumace drog a alkoholu, atd.), (cit. dle MACEK a LACINOVÁ, 2006). Důležitou roli zde hraje zájem rodičů o své dítě. Pokud má dospívající pocit, že může rodičům svobodně sdělit svoje názory, postoje a pocity a že mu rodiče naslouchají, konflikty v rodině nejsou fatálního charakteru, nezasahují sebeúctu dítěte, mnohdy naopak mohou přispět k lepšímu sebeprosazení (MACEK a LACINOVÁ, 2006).

V období dospívání se snižuje přímý vliv ze strany rodičů na celkové sebehodnocení adolescenta. Do jeho života vstupují s větší mírou vrstevníci. Vztahy s vrstevníky mají v tomto období pro jedince své nezastupitelné místo. Citová vazba s rodiči často ovlivňuje i podobu vrstevnických vztahů. Ukazuje se, že špatný vztah mezi dítětem a rodiči má vliv na zvýšenou kvantitu, nikoli však kvalitu vrstevnických vztahů. Pokud má naopak dospívající zkušenost s kladným emočním vztahem a podporou ze strany rodičů, má i uspokojivější vztahy se svými vrstevníky s menší mírou konfliktů, vzájemné agrese či odmítání. Z výše uvedeného tedy můžeme

odvodit, že zkušenost důvěry a kvalitního emočního zázemí v dětství může zásadním významem ovlivnit kvalitu vrstevnických vztahů (MACEK a LACINOVÁ, 2006). Charakter vrstevnických vztahů se během adolescence mění. Pro posouzení vývoje těchto vztahů během dospívání uvádím klasifikaci podle DUNPHYHO. Podle něj v první fázi, vznikají malé skupiny – party, které jsou neformální a vykazují vysokou míru koheze. Ve většině případů jsou homogenního rázu, jen výjimečně heterogenního. Tyto skupiny mají obvykle svého vůdce, kterého ostatní členové obdivují. Ve druhé fázi, se malé dívčí a chlapecké skupiny začínají sdružovat ve větších skupinách. Typickou aktivitou pro tyto větší skupiny je zábava – večírky, „párty“, apod., což skýtá prostor pro začátky heterosexuálních erotických kontaktů, které jsou v těchto skupinách vysoce hodnoceny, jako něco odvážného. Ve třetí fázi, v závislosti na předchozích zkušenostech, navazují dospívající první partnerské heterosexuální vztahy. Ve čtvrté fázi se tyto nové partnerské dvojice opět sdružují v malých skupinách, tentokrát heterosexuálních, často spolu komunikují a posléze tak opět vytvářejí velké skupiny. Pátá fáze, která nastává v pozdní adolescenci, s sebou nese rozpad velkých skupin a malé skupiny jsou založeny na hlubším přátelství mezi jednotlivými páry (cit. dle MACEK, 1999).

Vrstevnická skupina plní během adolescence řadu důležitých funkcí. Hraje nezastupitelnou roli při získávání pocitu vlastní autonomie. Vrstevnická skupina doplňuje nebo nahrazuje rodičovskou podporu a zároveň dospívajícího stabilizuje v procesu změn fyzických, psychických a sociálních, které s sebou adolescence přináší. Tyto nové vztahy mu dále poskytují jistotu a bezpečí. Dospívající si uvědomuje, že jeho vrstevníci prožívají podobné změny jako on sám. Členstvím ve vrstevnické skupině jedinec získává sociální status a pocit vlastní hodnoty. Pokud je jedinec ze strany skupiny hodnocen pozitivně, obvykle se tato pozitivní zpětná vazba odrazí na jeho vlastním sebehodnocení. Kontakt s vrstevníky také uspokojuje potřebu stimulace, potřebu orientace a smysluplného učení. Nepatří-li jedinec do nějaké vrstevnické skupiny, často tuto skutečnost pocítuje jako sociální stigma. Chování členů vrstevnické skupiny je také zdrojem standardů chování. Ovlivňuje rozhodování v běžných situacích, je příležitostí pro osvojování nových rolí, pro nápodobu, jedinec touto cestou získává i zpětnou vazbu o svém chování (MACEK, 1999; VÁGNEROVÁ, 2000).

Podle ERIKSONA utváření vlastní identity a ujasňování vztahu k sobě patří mezi klíčové otázky období dospívání. „*Termínem osobní identita označujeme vědomí sebe samého, založené na základních, vyhraňujících se životních stanoviscích, plánech*

životní cesty, klíčových vztazích, hodnotách a názorech. Tuto svou identitu jedinec vyjadřuje – a to nejen slovy, ale také postoji, jednáním před druhými i sebou samým“ (cit. dle HELUS, 2004, s. 215). Mladý člověk hledá v tomto období odpovědi na řadu základních otázek: kdo jsem a jaký jsem, kam patřím a kam směřuji, jaké hodnoty jsou pro mě důležité. Hledání a vytváření identity je záležitostí celého života, ale adolescence je vrcholem osobního zápasu o identitu. Mít identitu znamená znát odpověď na otázky kdo jsem, jaký jsem, vědět kam patřím a kam směřuji, jaké jsou mé možnosti a meze. Identita znamená a umožňuje jedinci mít větší podíl na svém životě (ŘÍČAN, 1989). Osobní identita tvoří jakési jádro vztahu k sobě samému a zároveň je základem stability pro další fáze života. Pokud člověk v úsilí o ní selhává dochází k vnitřní nestabilitě, která ztěžuje realizaci dalších životních cílů (HELUS, 2004).

Důležitou součástí adolescentní identity je tělesný vzhled, kterému dospívající věnují velkou pozornost. Pokud jedincovo tělo odpovídá aktuálnímu ideálu krásy, podporuje jeho sebevědomí, pocity jistoty, že bude sociálně akceptován a tělo mu pomáhá dosáhnout určité sociální prestiže. V případě, že jedinec je v této oblasti nějakým způsobem znevýhodněn, bude pravděpodobně zakoušet pocity velké nejistoty spojené s negativním sebehodnocením (VÁGNEROVÁ, 2000).

ERIKSON zmiňuje specifickou hrozbu v zápase o identitu – konfuzi (zmatení, propletení) životních rolí. Dospívající se nedokáže orientovat a vyhranit vůči nárokům, které na něj kladou rodiče, učitelé, kamarádi, popřípadě další lidé, authority, situace. Rozmanitost rolí, pozic, které má zastávat, neslučitelnost a protichůdnost nejrůznějších očekávání, to vše představuje pro mladého člověka zátěž. Konfuze rolí nastává v případě, že adolescent této zátěži podléhá. Jedinec je závislý na vnějších okolnostech a tlacích, že se nedokáže postavit na svou vlastní pozici. Nezformovaná osobní identita a zmatení rolí přináší oslabení vnitřní autoregulace, nevybavenost vnitřními zásadami a principy, nedostatek pevnosti, spolehlivosti a stálosti osobnosti (cit. dle HELUS, 2004; ERIKSON, 2002).

ERIKSON říká, že pro mnoho adolescentů není nastávající dospělost příliš atraktivní, je spojena se zodpovědností a omezeními. Potřeba oddálit dospělost, která se jim jeví jako příliš náročná se projevuje tzv. adolescentním moratoriem. Moratorium bychom mohli chápat jako potřebu něco zastavit, zabrzdit. Moratoriem může být vášnivé zaujetí studiem, hra na hudební nástroj, kdy není třeba myslet na napětí ve vztahu k rodičům, na sex a další problémy. Moratoriem ovšem může být i členství

v pochybné partě, ale i sexuální promiskuita a další patologické jevy jako užívání alkoholu či drog (cit. dle VÁGNEROVÁ, 2000; ŘÍČAN, 1989).

Adolescentova potřeba být sám sebou a potvrdit si vlastní hodnotu je ale také jedním z faktorů, které mohou zvýšit zdravotní a sociální rizika života dospívajících. Výzkumy ukazují, že v prevenci rizikového vývoje adolescenta hraje podstatnou roli rodina. Svou úlohu sehrávají nejen pozitivní emoční vztahy a otevřená komunikace v rodině, ale také začlenění rodinných příslušníků do dalších sociálních struktur. Záleží např. na tom, jaké vztahy jsou mezi školou a rodiči, do jaké míry jsou rodiče adolescenta v kontaktu s jeho přáteli a vrstevníky, jaký je jejich životní styl apod. (MACEK, 1999).

Pokud dospívající prožívá sám sebe jako nedostačivého jedince, kompenzuje tuto situaci vnějším chováním, které může nabývat třech základních podob. První je agresivní chování spojené s delikvencí a násilností. Druhým typem chování je pasivní projevující se únikem ze školy, společnosti, může ale také vést k sebevraždě či sebevražedným pokusům. Třetím a posledním typem je kompromisní chování, vyznačující se nestabilitou a abúzem návykových látek (BROŽA, 2008).

3 ALKOHOL A DOSPÍVAJÍCÍ

Alkohol je ve skutečnosti daleko více nebezpečnou drogou, než se zdá. Je obecně tolerován, jeho užívání je sice omezeno některými zákonnými úpravami, nicméně je pro většinu lidí legálně dostupný. Alkohol má v naší společnosti své pevné místo, konzumuje se při mnoha příležitostech, provází lidi při oslavách všech významných životních událostí (Kolektiv autorů sdružení Sananim, 2007).

Občané ČR se řadí mezi největší spotřebitele alkoholu na jednu osobu, nejen v Evropě, ale i v celosvětovém měřítku. Odborníci stále více zaměřují svou pozornost na studium období, v němž se návykové chování začíná formovat, tedy na období dětství a dospívání (CSÉMY, 1995; ILLES, 2002).

Vzhledem ke snadné dostupnosti alkoholu se stává objektem zájmu mládeže a to hned z několika důvodů. Svůj podíl na tom může mít snaha vyrovnat se starším kamarádům, zbavit se ostychu před opačným pohlavím, někteří tvrdí, že pomocí alkoholu překonávají stres z adolescence nebo každodenní rodinné či jiné problémy. Mnoho jedinců pak může nabýt přesvědčení, že bez alkoholu nemohou úspěšně zvládnout své psychické či sociální problémy. Skutečností zůstává, že čím dříve člověk začne s konzumací alkoholu, tím rychlejší je proces návyku (ILLES, 2002; ELLIOTT a PLACE, 2002). KOŽENÝ aj. (2007) potvrzují, že raná zkušenost s tolerovanými psychoaktivními látkami silně předurčuje pozdější vážné problémy v oblasti návykových látek.

Problémy působené alkoholem u dospívajících představují závažný a někdy dramatický problém. Tyto problémy umocňují některé zvláštnosti související právě s obdobím adolescence. V tomto období hrozí v souvislosti s alkoholem těžší tělesná poškození a nebezpečnější otravy. Závislost na alkoholu se v dospívání rozvíjí rychleji a vzhledem k nedostatku zkušeností a sociálních dovedností jsou zde závažnější rizika. V období dospívání dochází také k vytváření nových nervových sítí v mozku. I mírné poškození kognitivních funkcí alkoholem může mít negativní vliv na studijní výsledky. V neposlední řadě je dospívání dobou, která je charakteristická testováním hranic, přeháněním a riskováním. To s sebou přináší v souvislosti s alkoholem řadu rizik jako úrazy, dopravní nehody, otravy, sebevraždy, sexuální násilí, nebezpečný sex, trestnou činnost zejména násilného charakteru, či přechod od alkoholu k jiným drogám

(NEŠPOR, 2006b). NEŠPOR (2006a) hovoří o výsledcích svého výzkumu a uvádí, že ti dospívající, kteří přiznali, že byli v životě dvakrát či vícekrát opilí, uváděli více než dvakrát častěji výskyt úrazů, které si vyžádaly lékařské ošetření.

NEŠPOR (2000) říká, že alkohol a tabák jsou v našich podmínkách průchozími drogami, které tvoří předstupeň k užívání jiných, nebezpečnějších drog. Konzumace alkoholu u adolescentů je důležitým signálem rizika ve vztahu k ilegálním návykovým látkám. KANDEN aj. uvádějí výsledky své studie, které hovoří o tom, že předstupeň k nelegálním drogám byla u mužů konzumace alkoholu, u žen kouření tabáku nebo užívání alkoholu (cit. dle NEŠPOR, 2000). BAILEY dodává, že ještě předtím, než dojde k přechodu od alkoholu k jiným drogám, zvyšuje se u jedince spotřeba alkoholu. Velmi varovným signálem tedy může být vzestup spotřeby alkoholu a tabáku u dospívajícího muže (cit. dle NEŠPOR, 2000).

V současnosti můžeme pozorovat neustálý pokles věkové hranice zkušenosti s opilostí, zahájením pravidelného pití alkoholických nápojů hluboko pod hranicí 18 let (MIOVSKÝ a URBÁNEK, 2002). Mnoho lidí, kteří se vyskytují v okolí dospívajících, běžně konzumuje alkohol. I to je jeden z důvodů, proč mladí lidé považují alkohol a jeho konzumaci za běžnou součást života. Pití alkoholických nápojů je spojeno s mnohými příležitostmi, nejen s oslavnými, svoji roli hraje i reklama, která slouží jako prostředek propagace a podpory prodeje alkoholických nápojů. Na základě těchto faktů se vynořuje otázka, jak mají mladí lidé odolávat a brát hrozbu alkoholu vážně, když jsou k pití přímo či nepřímo nabádáni (TOMANOVÁ, 2006)?

3.1 Bio-psycho-socio-spirituální model závislosti

Považuji za důležité se v souvislosti s adolescenty a konzumací alkoholu krátce zmínit o bio-psycho-socio-spirituálním modelu závislosti.

Příčiny závislosti na alkoholu jsou komplexního charakteru, v souvislosti s ní se hovoří o teorii multifaktoriální etiologie. Doposud nebyla potvrzena žádná teorie, která by jednoznačně prokázala predispozice pro vznik závislosti na alkoholu. U některých jedinců se závislost vyvíjí na základě nadměrného pití kvůli psychologickým problémům, u jiného se mohou na vzniku závislosti podílet spíše genetické, vrozené dispozice. Někdy mohou hrát svou roli sociokulturní vazby na alkohol a rituály spojené s jeho požíváním. Nejčastěji jde ale o kombinaci řady faktorů, kdy se např. určité genetické

faktory kombinují s psychologickými nebo sociokulturními a podílejí se tak společně na vytvoření závislosti (KUDRLE, 2003).

Za biologické faktory můžeme považovat různé problematické okolnosti v prenatalním období. Jde například o závislost matky na alkoholu, kdy se plod setkává s účinky návykové látky již před narozením, jiným příkladem mohou být komplikace týkající se porodu, kde jsou aplikovány psychotropní, tlumivé látky, které ovlivňují neurobiologii jedince. Zatím jediná ověřená genetická souvislost se závislostí na alkoholu je vrozená vyšší tolerance vůči alkoholu, která se objevuje u dětí rodičů alkoholiků (KUDRLE, 2003).

V souvislosti s psychologickými faktory pro vznik závislosti se hovoří o míře vlivu stresu matky na plod. Pokud matka prožívá těhotenství jako stresové období a ke zmírnění nepříjemných pocitů užívá návykové látky, přenesou se tyto informace na plod a vytváří jakýsi vtisk, kód o efektu tlumivě působících látek při prožitém stresu. Mezi další významné faktory na psychologické úrovni se řadí např. míra uspokojování potřeb dítěte, dále podpora v dospívání, v krizi při hledání identity a míra pomoci např. u deprese, úzkosti či psychického onemocnění. Pokud se člověku nedostane adekvátní pomoci, může právě tato situace ovlivnit zneužívání alkoholu a potenciální rozvoj závislosti. Mezi další psychologické faktory můžeme zařadit nízké sebevědomí, malou sebedůvěru a nízkou asertivitu, ale také zvýšenou potřebu ocenění ze strany vrstevníků a tendence k impulzivnímu a vzpurnému jednání (KUDRLE, 2003; MARTIN a WALTMANOVÁ-GREENWOODOVÁ, 1997). NEŠPOR (2006a) říká, že k alkoholu jsou náchylnější ti dospívající, kteří trpí úzkostmi, depresemi, jsou impulzivní a agresivní. Právě tyto adolescenti by měli být při konzumaci alkoholu obzvláště obezřetní, jelikož alkohol jejich problémy zhoršuje a jsou více ohroženi závislostí.

Sociální aspekty závislosti se zaměřují na sociální kontext, ve kterém se člověk nachází. Jedná se o vlivy nejobecnějšího charakteru jako je rasová příslušnost, společenský status a zajištění rodiny, ale i o vlivy specifitější a konkrétnější, např. kvalita rodinných vztahů, rodičovské modely, rodinné rituály, vliv vrstevnických skupin, apod. (KUDRLE, 2003; NEŠPOR aj., 2004).

Spirituální faktory závislosti hovoří o tom, že závislost na alkoholu je především krizí duchovní, kdy závislý jedinec touží po celistvosti. Mnoho závislých právě v alkoholu hledalo původně jakési náhradní spirituální naplnění. V poslední době se potřeba spirituálního naplnění u jedinců rapidně zvyšuje, což může být ovlivněno řadou

jevů, jako např. nedostatečným reflektováním těchto potřeb ve způsobu žití zaměřeného převážně na konzumní uspokojení (KUDRLE, 2003). Otázce spirituality a religiozity ve vztahu ke konzumaci alkoholu se podrobně věnuji v kapitole 4.

ZUCKER formuloval vývojovou teorii návykového chování, která je založena na působení pěti klíčových oblastí – rodina, vrstevníci, sociokulturní prostředí, psychologické charakteristiky a biologická dispozice. K problémům s návykovou látkou podle něj dochází v důsledku působení rizikových faktorů z jedné nebo více dříve zmíněných klíčových oblastí v odpovídajícím citlivém vývojovém období (cit. dle KOŽENÝ aj., 2007).

3.2 Vybrané výsledky studií ESPAD a NEAD

Hlavními cíli projektu ESPAD (The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs) jsou získání spolehlivých odhadů o užívání alkoholu a jiných návykových látek (tabáku a nelegálních drog) mezi mládeží ve věku 15-16 let a srovnání situace v jednotlivých zemích (HIBELL, et al., 2009). Tento výzkum koordinovala Švédská rada pro informace o alkoholu a ostatních drogách. V rámci ČR se na řešení podílela Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky, 3. lékařská fakulta Univerzity Karlovy, Státní zdravotní ústav a Lékařské informační centrum (CSÉMY aj., 2006). Ve své diplomové práci používám výsledky ESPAD 2003 a 2007 pro porovnání s naším šetřením KAUDSS 2009.

V následujícím textu uvádím některé z výsledků Evropské školní studie 2003, která se zatím jako jediná dočkala českého překladu, tudíž jsou zde informace o konzumaci alkoholu mezi českými studenty podrobnější, než v ostatních ročnících této studie.

ESPAD 2003 hovoří o tom, že 60 % všech dotázaných českých studentů lze považovat za pravidelné konzumenty alkoholických nápojů. Chlapci ve srovnání s dívkami pijí alkohol častěji. Frekvence pití alkoholu je rozdílná i podle druhu studované školy, přičemž studenti učilišť mají vyšší hodnoty ve frekvenci a množství vypitého alkoholu. Naopak mezi studenty gymnázií se vyskytuje nejvyšší zastoupení abstinentů (2,4 %), (CSÉMY aj., 2006).

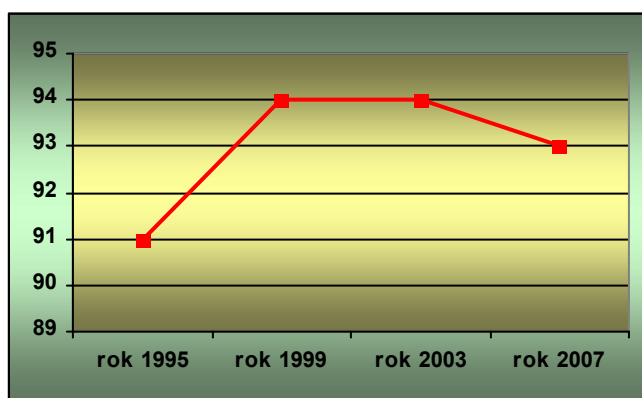
Při tomto výzkumu byla také zjišťována míra opilosti, a to na desetistupňové škále, kde 1 označovala veselost a 10 označovala velmi silnou opilost, při níž se dotazovaný nemohl již udržet na nohou. Respondenti byli vyzváni, aby na této

desetistupňové škále označili tu míru opilosti při poslední zkušenosti s alkoholem. Respondenti nejčastěji uváděli mírný až střední stupeň opilosti (hodnoty 3-5). Silný stupeň opilosti (hodnoty 8-10) byl však zaznamenán v relativně vysoké míře. Udalo ji 8,8 % studentů gymnázia a 20,4 % učňů (CSÉMY aj., 2006).

Jakýkoli alkoholický nápoj v životě vypilo v České republice více než 94 % šestnáctiletých respondentů, v posledních 30 dnech pak 77 % respondentů. Více než čtvrtina studentů pila alkoholický nápoj za posledních 30 dní více než 5x. Nejčastěji pili alkohol respondenti v Plzeňském, Jihočeském a Jihomoravském kraji. Praha se umístila až na pátém místě. Naopak nejnižší frekvence pití alkoholu byla zaznamenána ve Zlínském a Moravskoslezském kraji. Žádný alkohol v posledních 30 dnech nepilo jen 13 % respondentů (CSÉMY aj., 2006).

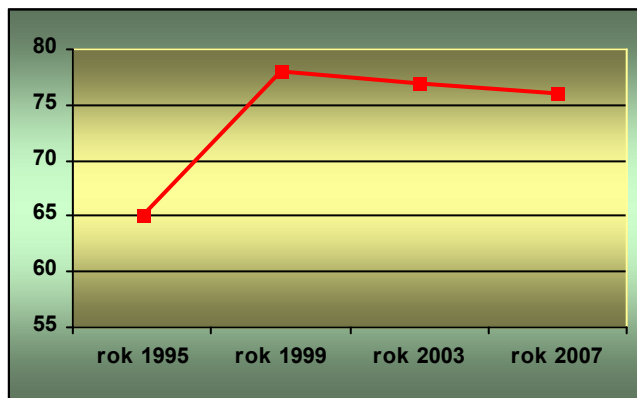
V následujících tabulkách uvádím vývojové trendy v konzumaci alkoholu mezi českými studenty v letech 1995 – 2007.

Tab. č. 1: Konzumace jakéhokoli alkoholu za posledních 12 měsíců (%)

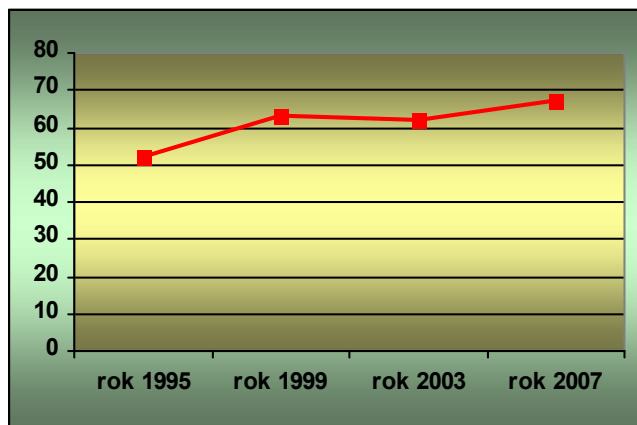
V tabulce č. 1 je zaznamenán vývoj ve spotřebě alkoholických nápojů českými studenty za posledních 12 měsíců v letech 1995 – 2007. Z tabulky můžeme vidět, že v posledním roce, kdy byl ESPAD prováděn, zaznamenává ČR mírný pokles ve spotřebě alkoholu u českých studentů. Přesto nás tento výsledek řadí na 1. místo v Evropě ve spotřebě alkoholických nápojů za posledních 12 měsíců (HIBELL, et al., 1997; HIBELL, et al., 2000; HIBELL, et al., 2009).

Tab. č. 2: Konzumace jakéhokoli alkoholu za posledních 30 dní (%)

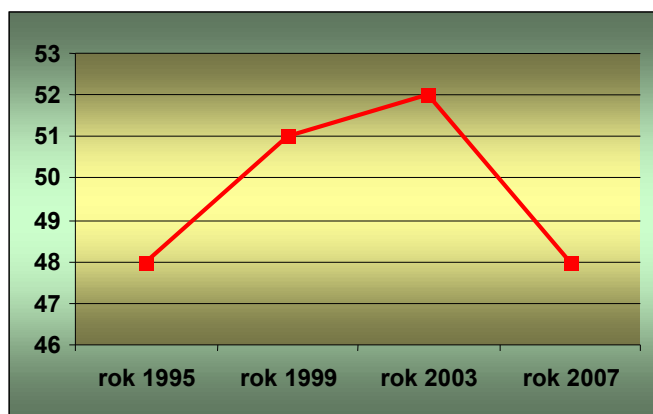
Tabulka č. 2 ukazuje vývojový trend v ČR v letech 1995 – 2007 v konzumaci alkoholu mezi českými studenty během posledních 30 dnů. I zde vidíme mírné snížení, přesto je výsledné procento vzhledem k ostatním zemím vysoké a řadí nás ve studii ESPAD na 3. místo v Evropě (HIBELL, et al., 1997; HIBELL, et al., 2000; HIBELL, et al., 2009).

Tab. č. 3: Spotřeba piva během posledních 30 dní (%)

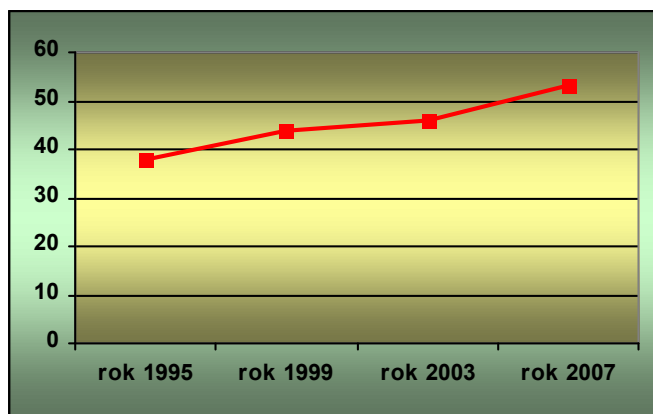
Tabulka č. 3 znázorňuje vývoj ve spotřebě piva za posledních 30 dní mezi českými studenty v letech 1995 – 2007. Zde vidíme zvýšení v konzumaci piva u českých studentů, což řadí ČR ve studii ESPAD na 2. místo v Evropě (HIBELL, et al., 1997; HIBELL, et al., 2000; HIBELL, et al., 2009).

Tab. č. 4: Spotřeba vína během posledních 30 dní (%)

Tabulka č. 4 ukazuje vývojový trend v letech 1995 – 2007 ve spotřebě vína u českých studentů, ve kterém dochází ke snížení. V roce 2007 byla zaznamenána nejnižší spotřeba vína u českých respondentů a tento výsledek řadí ČR na 7. místo v Evropě (HIBELL, et al., 1997; HIBELL, et al., 2000; HIBELL, et al., 2009).

Tab. č. 5: Konzumace 5 nebo více alkoholických nápojů při jedné příležitosti za posledních 30 dní (%)

Tabulka č. 5 znázorňuje kolik procent českých studentů spotřebovalo během posledních 30 dnů při jedné příležitosti 5 a více alkoholických nápojů v letech 1995 – 2007. Zde můžeme vidět zvýšení v této spotřebě. Výsledky z ESPAD 2007 nás řadí mezi země se zvýšenou těžkou epizodickou spotřebou alkoholických nápojů (HIBELL, et al., 1997; HIBELL, et al., 2000; HIBELL, et al., 2009).

Ve své diplomové práci pro srovnání uvádím i některé výsledky české studie NEAD 2000. Cílem této studie bylo získat data o aktuálním stavu užívání tabáku,

alkoholu a nealkoholových drog mezi studenty středních škol ve věku 15-19 let ve vybraných regionech ČR, v tomto případě v regionu Praha-západ. Výsledky projektu byly použity jako jeden ze základních zdrojů dat pro další plánování specifických primárně preventivních programů na středních školách a také pro tvorbu koncepce protidrogové politiky regionů, které se do této studie zapojily (MIOVSKÝ a URBÁNEK, 2001; MIOVSKÝ a URBÁNEK, 2002).

První opilost uvedlo 6,3 % respondentů ve věku 11 let či dříve, 8,3 % ve 12 letech, 14,6 % ve 13 letech, 20,1 % ve 14 letech, v 15 letech uvedlo první opilost 13,2 % respondentů a v 16 letech 6 % respondentů. Opilost nikdy nezažilo pouze 31,6 % oslovených respondentů. Z výše uvedených výsledků vyplývá, že 62,5 % středoškoláků má zkušenost s první opilostí do 15 let (včetně) a 29,2 % z nich učinilo zkušenost s první opilostí do svých 13 let (MIOVSKÝ a URBÁNEK, 2001).

Co se týče intenzity užívání alkoholu dle věku respondentů, NEAD hovoří o následujícím: ani jednou nebylo v posledních 30 dnech opilý 67,3 % středoškoláků, 3x (nebo vícekrát) bylo v posledním měsíci opilý 9,8 % oslovených středoškoláků, 6x (a vícekrát) bylo v posledním měsíci opilý 2,8 % studentů, každý třetí den (a více) bylo v posledním měsíci opilý 0,8 % středoškoláků (MIOVSKÝ a URBÁNEK, 2001).

4 RELIGIOZITA A SPIRITUALITA

FRANKLOVA vůle ke smyslu je snahou jedince o smysluplnost existence. Jedinec touží co možná nejsmysluplněji naplnit svůj život. Je to jakási vůle vidět, organizovat a vykládat jednotlivé podněty jako smysluplné celky. Smysl není daný, ale člověk smysl hledá, k čemuž se musí svobodně rozhodnout. Tento smysl je transcendentní, člověk sahá po smyslu, který má být naplněn a který jeho samého přesahuje. Podstata lidského bytí spočívá v sebetranscendenci. Být lidskou bytostí znamená být nastavený a zaměřený na něco nebo na někoho, být oddaný nějakému dílu, kterému se člověk věnuje, nějakému člověku, kterého miluje anebo Bohu, kterému slouží (cit. dle TAVEL, 2007). Smysl života spadá do duchovní dimenze člověka. FRANKL ale upozorňuje, že termín duchovní není vždy spjat s náboženstvím. Je na rozhodnutí každého člověka, zda či v jaké míře dá smyslu své existence náboženský význam (cit. dle DRAPELA, 1997).

Základní potřebou člověka je učinit si svět pochopitelnějším a dát mu smysl. Jedinec si vytváří jakýsi výkladový model, který zážitkům a zkušenostem přiřazuje smysluplná vysvětlení. Pro někoho to může být Bůh, Vyšší síla, pro někoho zase náhoda či osud, nebo něco úplně jiného (HOLM, 1998).

4.1 Religiozita a spiritualita v České republice

Mezinárodní srovnávací výzkumy a sociologické průzkumy řadí Českou republiku mezi nejateističtější země na světě. Podle posledního sčítání lidu z roku 2001 se téměř 60% Čechů považovalo za ateisty. Tradiční náboženské postoje zastávala především méně vzdělaná, starší a venkovská populace, častěji ženy. K alternativním formám náboženství se hlásila mladší, výše vzdělaná městská populace. Celá situace je ale složitější (LUŽNÝ aj., 2008; ŘÍČAN a JANOŠOVÁ, 2004).

Kvantitativní průzkumy typu sčítání lidu čerpají své výsledky z příliš povrchních informací. Například respondent má odpovědět na otázku, ke kterému vyznání se hlásí. Fakt, že jako odpověď uvedou ateismus může být motivován řadou faktorů a vůbec nemusí znamenat odmítání transcendentna. Jedním z motivů může být demonstrativní odpor vůči církvím. V České republice nad ateisty a „standardními věřícími“ převažuje

počet lidí, kteří v „něco“ věří – může jít o transcendentní bytosti či síly, nějakou formu posmrtného života, zázraky, účinnost amuletů, apod. To poukazuje na fakt, že měření klasické religiozity neodráží náboženskou a spirituální situaci moderní společnosti, jako je tomu i u nás. Vedle tradičních kvantitativních sociologických výzkumů je třeba provádět i hlubší měření kvalitativního charakteru (LUŽNÝ aj., 2008).

Jeden z výzkumů nazvaný „Detradicionalizace a individualizace náboženství“ se zaměřil jak na organizovanou církevní religiozitu, tak i na víru v nadpřirozeno, která stojí mimo její rámec. Měření orientované na církevní religiozitu se v podstatě shoduje s výsledky tradičních sociologických výzkumů. Také potvrzuje, že se Češi přibližně v 60% nehlásí k žádnému náboženskému vyznání, nenavštěvují často bohoslužby a respondenti nemají příliš velkou důvěru k církvím a náboženským organizacím. Institucionální stránka náboženství ovšem nic nevyovídá o spiritualitě českého národa. Tradiční výzkumy se s touto informací spokojí a na základě kvantitativních výsledků Českou republiku automaticky řadí mezi nejvíce ateistické země na světě (v Evropě zastáváme místo první). Dnešním Čechům ale není vzdálená víra v nadpřirozené síly, jevy, víra ve vyšší moc apod. (LUŽNÝ aj., 2008).

Podle výše zmíněných údajů se spiritualita a religiozita Čechů ukazuje v jiném světle. Výsledky řadící českou společnost na první místa nejateističtějších zemí světa jsou založeny na povrchních informacích získaných zpravidla z tradičních kvantitativních sociologických výzkumů, které nezohledňují alternativní religiozitu a spiritualitu respondentů.

4.2 Duchovní dimenze hledání identity

V předešlé kapitole jsem se v souvislosti s adolescencí zmiňovala o systému formálních operací. Díky tomuto novému systému je dospívající schopen pracovat s abstraktnějšími pojmy z oblasti sociální, morální, ale také duchovní.

V souvislosti s rozvojem abstraktního myšlení a potřebou nacházet odpovědi na existenciální otázky se v dospívání mění vztah k víře (VÁGNEROVÁ, 2000). WILSON podotýká, že člověk má vrozený sklon k víře, na druhou stranu pochopitelně dodává, že tento sklon není u všech lidí stejně silný (cit. dle VÁGNEROVÁ, 2000).

Víra může jedinci poskytnout nejen abstraktní hodnoty, ale i členství v určité skupině, která mu slouží jako opora jeho identity. Jedinec díky víře někam patří a lze ho tímto charakterizovat. To ovšem nestačí. K víře vedou existenciální motivy, které se

stávají pro člověka významnější právě v období adolescence. Mezi tyto existenciální motivy můžeme zahrnout hledání smyslu života a potřeba jeho přesahu, hledání platných a trvalých hodnot. V adolescenci se mění vztah jedince k duchovní oblasti. Díky dříve zmíněné schopnosti abstraktního myšlení už není pro adolescenta Bůh jen všemocnou bytostí, ale podstatou jeho víry se stává pochopení něčeho vyššího mimo vlastní život. Víra může přinést do života hlubší smysl, který přesahuje jeho existenci a určuje jeho směřování. Nejvyšší autorita, které jsme oddáni, musí mít takovou trvalost a hodnotu, aby nám mohla sloužit k orientaci ve všech situacích, do kterých se dostaneme a to po celý náš život. V souladu s touto Nejvyšší autoritou bude možné najít uspokojivý smysl života (VÁGNEROVÁ, 2000).

V období adolescence se jedinci snaží nalézt skutečné hodnoty, které by byly nezpochybnitelné. Adolescenti postupně překonávají dětskou mentalitu a duchovně i duševně se snaží postavit „na vlastní nohy“ (ŘÍČAN, 2007). To potvrzuje i ERIKSONOVO přesvědčení, že hledání identity má náboženskou povahu (cit. dle ŘÍČAN, 2007).

4.3 Vliv religiozity, spirituality a smyslu na duševní zdraví

ALLPORT stanovil pojmy zevní a vnitřní religiozita. Zevní religiozitu spatřoval např. ve společenských ohledech nebo setkávání s přáteli při bohoslužbách. Vnitřní religiozita, která má blízko ke spiritualitě, podle něj, vytváří rámec pro smysluplnost vlastního života (cit. dle NEŠPOR a CSÉMY, 2006).

MARTSOLFT a MICKLEY spiritualitu vymezují následujícími klíčovými prvky. Spiritualita dává smysl minulosti, přítomnosti a budoucnosti, spiritualita pomáhá rozlišovat hodnoty, zahrnuje transcendenci, tedy zkušenost s něčím, co přesahuje osobní já. Spiritualita také vede ke spojení se sebou samým, s druhými lidmi, s přírodou, s Bohem, Vyšší silou nebo vesmírem. V neposlední řadě spiritualita napomáhá vnitřnímu růstu a rozvoji (cit. dle NEŠPOR a CSÉMY, 2006).

NEŠPOR a CSÉMY (2006) hovoří o tom, že spiritualita může být účinná v prevenci sebevražd a je spojena s méně častými sebevražednými představami. Dále dodávají, že spiritualita lidem pomáhá lépe se vyrovnat a zvládnout obtížné životní situace jako onemocnění nebo jiné velmi stresující události.

Mnoho autorů dává do přímé souvislosti vliv religiozity, spirituality a smyslu na konzumaci alkoholu a jiných drog. JUNG uvedl, že „*bažení po alkoholu odpovídá*

na nižší úrovni duchovní touze lidské bytosti po plnosti. Alkohol se řekne latinsky spiritus, vidíte, že stejné slovo označuje nejvyšší duchovní zkušenost a depravující jed. Užitečná formule je proto spiritus contra spiritus (spiritualita proti alkoholu)“ (cit. dle NEŠPOR, 2006c, s. 131).

O souvislost mezi absencí smyslu a nadměrnou konzumací alkoholu hovoří FRANKLOVA teorie existenčního vakua, které je podle něj základem tak rozšířených jevů jako je alkoholismus a delikvence mládeže. Poukazuje zároveň na nesprávné unikání z prázdnoty tím, že si jedinec díky alkoholu či droze může navodit subjektivní pocit smyslu. Tento únik z prázdnoty ho ale odvádí od pravých úkolů v jeho životě (cit. dle DRAPELA, 1997; cit. dle TAVEL, 2007). FRANKL popisuje existenciální vakuum, prázdnotu jako „stav, kdy chybí člověku smysl života a člověk prožívá svůj život jako prázdň, bezcílný a nehodnotný“ (cit. dle TAVEL, 2007, s. 19). Dále autor podotýká, že v dnešní době mívá člověk intenzivnější pocit vnitřní prázdnoty, pocit nesmyslnosti vlastního bytí, tedy pocit existenčního vakua (FRANKL, 2006). SILBEREISEN a KASTNER zkoumali v Rakousku příčiny problémového chování a kriminality u mládeže ve věku 13-23 let. Jednou ze základních příčin tohoto problémového chování je podle nich ztráta smyslu, která znemožňuje další orientaci v budoucnosti a která je zároveň překážkou při překonávání vývojových nároků (cit. dle TAVEL, 2007).

ROTGERS aj. (1999) v podstatě potvrzují Frankovu teorii a uvádějí, že u mnoha jedinců nadměrné pití a užívání drog souvisí s intenzivními pocity odcizení, izolace, prázdnoty a ztráty smyslu života. Pocity zoufalství jsou častým důsledkem závislosti na alkoholu, ale také podnětem k dalšímu pití. Tito jedinci zažívají zoufalství z duchovní prázdnoty a těchto nepříjemných stavů se zbavují pitím alkoholu či užíváním jiných drog. Toto únikové řešení situace je samozřejmě dočasného charakteru, po vystřízlivění obvykle následuje ještě větší stres, což opět vede k pocitům vnitřní prázdnoty a bludný kruh se uzavírá.

KUDRLE (2008) také považuje za rizikový faktor abúzu alkoholu a jiných drog absenci smyslu života, duchovních hodnot, nerozvinutou introspekci a naslouchání vnitřnímu Já. Momentální uspokojení v podobě konzumace alkoholu je pro takové jedince základním motivem života. REW a WONG hovoří o tom, že spiritualita a religiozita má pozitivní dopad na postoje ke zdraví a chování dospívajících (cit. dle NEŠPOR a CSÉMY, 2006)

KOENIG a LARSON hovoří o výsledcích svých výzkumů, které poukazují na fakt, že religiózní lidé jsou méně úzkostní a depresivní, šťastnější, častěji vidí svůj život smysluplnější, méně suicidují, méně užívají alkohol a nelegální drogy (cit. dle ŘÍČAN, 2007). BURRIS, et al. (2009) potvrzují svojí studií předcházející tvrzení, že věřící lidé vykazují větší psychickou pohodu, menší úzkostnost, větší optimismus, disponují lepšími copingovými strategiemi, mají kvalitnější sociální vztahy a méně užívají alkohol a jiné návykové látky. Autoři jsou přesvědčeni, že religiozita a spiritualita mají spíše pozitivní vlivy na osobnost jedince. BROWN, et al. (2007) tvrdí, že religiozita a spiritualita může skutečně fungovat jako protektivní faktor ve vztahu k užívání alkoholu. Na druhou stranu ale dodávají, že religiozita a spiritualita může fungovat jako ochranný faktor v případě, že se nejedná pouze o vnější formu duchovnosti v podobě návštěv kostela, apod., ale že jedinec svou víru prožívá jako vnitřní a skutečně hluboký prožitek sebepřesahu. WALLACE et al. (2007) ve svém výzkumu potvrzuje, že dospívající s vyšší úrovní spirituality či religiozity se méně často stávají uživateli tabáku, alkoholu a marihuany. To však platí za předpokladu, že se tito dospívající vyskytují mezi lidmi s náboženskými či spirituálními tendencemi. Autoři tedy více zdůrazňují vliv religiózního prostředí na věřícího jedince jako významný ochranný faktor, spíše než religiozitu či spiritualitu jedince bez podpory náboženského prostředí.

Programy primární prevence by měly vliv religiozity, spirituality a smyslu na užívání alkoholu zohledňovat ve svých cílených aktivitách a svojí náplní korigovat nedostatky pocíťované v duchovní dimenzi mladých lidí (KUDRLE, 2008).

5 RODINA, DOSPÍVAJÍCÍ A ALKOHOL

Rodina v dnešním světě stále sehrává velmi důležitou roli. Zastává nejen svou primární funkci reprodukční, ale plní mnoho dalších a neméně důležitých funkcí. Mezi tyto funkce můžeme zařadit péči a výchovu dětí, uspokojování jejich primárních potřeb a vytváření stabilního rodinného prostředí. Rodina také určuje totožnost dítěte, nejen jménem a příjmením, ale je to právě rodina, která se podílí na procesu směřování životní dráhy dítěte (ŠAFÁŘOVÁ, 2002).

Rizikové chování dospívajících podléhá celé řadě vlivů. Svou roli sehrává působení školy, vrstevníků, komunity, ve které žije, vliv médií a geneticky podmíněných faktorů. Nicméně rodina je jedním z významných faktorů, který může rizikové chování adolescentů ovlivňovat (ŠAFÁŘOVÁ, 2002; HAJNÝ aj., 1999).

Rodina je pro dítě primárním zdrojem toho, co bude považovat za akceptovatelnou míru při konzumaci alkoholu. Děti běžně následují příkladu svých rodičů. Tudíž nás nepřekvapí, že rodiče, kteří střídmě konzumují alkohol mají obvykle umírněně pijící děti, zatímco silní pijáci silně pijící děti. Nutno však poznamenat, že tato zmíněná kauzalita neplatí v každém případě (CSÉMY aj., 2001).

Je tedy důležité položit si otázku, které aspekty rodinného života mohou konzumaci alkoholu u dospívajících ovlivňovat.

5.1 Konzumace alkoholu v rodině

SKÁLA (1988) říká, že počátečním impulsem, proč děti zkoušejí alkohol je zvědavost a nápodoba. Lze tedy tvrdit, že za tento začátek je často u nich zodpovědný vzor jejich rodičů.

Počátky užívání alkoholu musíme hledat u většiny mládeže v rodině. K poměrně rychlým a pevným návykům a zvykům v užívání alkoholu přispívá všeobecná popularita a tolerance k alkoholu a v neposlední řadě i sociabilita dítěte. Rodiče v mnoha případech vystupují jako významní iniciátoři. Podle výsledků jednoho českého výzkumu, rodiče nejčastěji nabízejí dítěti pivo a naprostá většina dětí tuto nabídku bez váhání přijme. To, že dítě alkoholický nápoj většinou od rodiče přijímá, není určitě v tom, že by dítě mělo na pivo chuť. V tomto případě jde spíše o formu

socializačního chování a nápodoby, kdy se dítě ztotožňuje s chováním dospělého rodiče. Tato situace může být pro dítě nejen silně motivující a emotivní, ale i zpevňující v hledání své cesty do světa dospělých (TÄUBNER, 1989).

Mnozí rodiče se domnívají, že nepříjemná zkušenost dítěte s alkoholem, bude mít pro jejich další chování odrazující vliv. Někteří rodiče přinutí své dítě k vypití sklenky alkoholu a domnívají se, že následná nevolnost odradí jejich potomka od budoucí konzumace alkoholu. V tomto případě se samozřejmě rodiče dopouštějí trestuhodného omylu. U člověka, zvláště pak u dítěte neprobíhá každé učení prostým podmiňováním. Každý člověk je bytostí sociální, mnoho svých potřeb a motivů uspokojuje i proti potřebám biologickým, a to i v těch případech, kdy si je naprosto vědom škodlivých vlivů na své zdraví. Pro dítě je např. daleko významnější uznání vrstevníků, kamarádů nad jeho konzumací alkoholu, než strach ze žaludeční nevolnosti, který by ho měl od takového chování odradit (TÄUBNER, 1989).

Již v předškolním věku může u dítěte docházet k aktivnímu přijímání alkoholu. Konzumaci alkoholu vidí u svých rodičů, může alkohol sám aktivně hledat, např. při nepozornosti rodičů jim dítě může ze skleničky s alkoholem upíjet. Tato tendence se vyskytuje spíše u chlapců než dívek. K podnapilosti zpravidla dochází ve školním věku, kdy si alkoholický nápoj dítě opatří např. krádeží doma, nebo při různých rodinných oslavách (TÄUBNER, 1989).

MEČÍŘ (1990) tvrdí, že mnoho autorů podceňuje nebo přehlíží důležitost faktu, že se náklonnost ke konzumaci alkoholických nápojů ukazuje nejen u dospívajících a dospělých, ale i u dětí. Pozornost se nevěnuje vývoji vztahu dítěte k alkoholu a jeho postupnému rozvoji až k závislosti na alkoholu v dospělém věku. Autor považuje za nezbytné analyzovat fenomény přijímání a odmítání alkoholických nápojů v dětství a dospívání, aby mohla být pochopena podstata závislosti na alkoholu.

Každé dítě vědomě či nevědomě přijímá vzory mužského či ženského chování především od svých rodičů. Emocionální vztah mezi dítětem a rodiči je rozhodující při přijímání těchto vzorů. Postoj rodičů ke konzumaci alkoholu a pochopitelně i jejich samostatná konzumace alkoholických nápojů má významně formující vliv na budoucí chování dětí. Vztah rodiče k alkoholu má vliv nejen na vztah dítěte k alkoholu, ale i na formování osobnosti budoucího dospělého člověka vůbec (TÄUBNER, 1989).

5.2 Rizikové a protektivní faktory na úrovni rodiny

NEŠPOR (2000) uvádí aspekty rodinného života, které zvyšují riziko zneužívání alkoholu u dětí. Mezi tyto aspekty patří nejasná pravidla, která se týkají chování dítěte. Svou roli sehrává i nedostatek času na dítě, zvláště v časném dětství i nedostatečná péče o něj. Kvalita rodičovské péče ovlivňuje dítě nejvíce v mladším školním věku a tento vliv v období adolescence klesá. Dále zde můžeme zahrnout nedostatečnou citovou vazbu dítěte, nesoustavnou a přehnanou přísnost, manželský konflikt, chudobu a nezaměstnanost rodičů.

Zdá se, že rizikovým prostředím mohou být takové rodiny, kde se vyskytují extrémní poměry. Problémem může být přílišná svoboda a nadměrná volnost spojená s chaosem či lhostejností, ale také příliš těsné vztahy mezi jednotlivými členy, kteří bez sebe neudělají ani krok. Další problém se vyskytuje tam, kde jsou rodiče na dítě příliš nároční a nadměrně ho kontrolují. Děti mající problém s alkoholem mohou mít velmi autoritativní rodiče. Může jít o otce, který nesnese, aby dítě udělalo něco bez jeho souhlasu. Atmosféru kontroly ale může určovat i matka, která se tak bojí všeho neznámého a potencionálně rizikového, že neumožní svému dítěti poznávat nové lidi a nové prostředí. Mezi další rizikové faktory můžeme zařadit manipulativní jednání v rodině, kdy jednotliví členové nesdělí přímo, co chtějí, ale přesto nějakým způsobem dosáhnou toho, co potřebují. Svou roli mohou sehrát rodiče, kteří své dítě, a to i v dobré vůli, používají jako nástroj při uspokojování svých vlastních nenaplněných ambic. Problematické jsou i tzv. rodinné negativní stereotypy typu žena musí snést všechno, muži nemají projevovat své emoce, nemá smysl rozebírat problémy a mluvit o nich, apod. Tyto stereotypy mohou být pro vývoj dítěte velice omezující, odnáší si je jako poselství do budoucího života a vztahů (HAJNÝ, 2001).

Zvláště nebezpečné je zneužívání alkoholu či jiných drog samotnými rodiči, ale i schvalování konzumace alkoholu a drog u dětí ze strany rodičů. Osobnost rodičů může sehrát rovněž svoji úlohu. Jedná se zejména o takové faktory jako špatné duševní a společenské fungování rodičů či jejich duševní porucha. V neposlední řadě autoři uvádějí další rizikové aspekty jako malé očekávání od dítěte, podceňování dítěte, časté stěhování, ohrožující může být i výchova pouze jedním rodičem bez pomoci ostatních příbuzných a rodina, která špatně funguje a neustále se ocitá ve zmatku (NEŠPOR a CSÉMY, 1994).

CSÉMY aj. (2001) dále uvádějí, že pití dospívajících, zejména silná konzumace, souvisí s nízkou podporou a kontrolou ze strany rodičů. Podpora rodičů vyvolává u dospívajících pocity pohody, sounáležitosti a přijetí. Nízká, ale i vysoká míra kontroly v rodině je rizikový faktor. Nadměrná kontrola je také spojena s nadměrným pitím u dospívajících, zřejmě jako výraz vzpoury proti autoritě rodičů. GODLEY aj. za výrazné rizikové faktory považují konflikt v rodině, nejasné rodinné normy, nízkou úroveň rodinné opory a pomoci, neefektivní kontrolu a sledování chování dospívajících ze strany rodičů (cit. dle OROSOVÁ aj., 2007).

KUENDIG a KUNTSCHE ve svém výzkumu prokázali existenci vztahu mezi vazbami v rodině a konzumací alkoholu u dospívajících. Adolescenti, kteří měli pozitivní vazby k rodičům vykazovali nižší frekvenci pití i nižší výskyt opilosti, oproti dospívajícím s problematickými rodinnými vazbami (cit. dle KOŽENÝ aj., 2007).

FÉLIX-ORTIZ tvrdí, že respekt vůči rodičům a dospělým je výrazným protektivním faktorem snižující pravděpodobnost zneužívání návykových látek. JONSON a PANDINA řadí mezi významné protektivní faktory silnou vazbu k rodině, pocit rodinné soudržnosti, jasnou komunikaci s rodiči a společné řešení problémů (cit. dle OROSOVÁ aj., 2007). GIORDANO, et al. (2008) svým výzkumem potvrzují předchozí tvrzení a dodávají, že za další ochranné faktory v rámci rodiny můžeme považovat i přiměřený rodinný dozor, nekonfliktní vztah mezi rodiči, zejména mezi matkou a dospívajícím a přítomnost sourozence, který návykové látky neužívá.

BROOK aj. zjistili, že psychická stabilita a konvenčnost matky má vztah k nižší úrovni užívání návykových látek u jejích dětí. Naopak matčina nízká sebekontrola, nekonvenčnost, nízká úroveň sebeúcty, vyšší úroveň úzkostnosti a problémy v interpersonální rovině mají vztah k vyšší úrovni užívání návykových látek u jejích dětí (cit. dle OROSOVÁ aj., 2007).

Velká americká studie potvrdila, že přítomnost obou rodičů má pro dítě výrazně ochranný vliv. Dospívající žijící s oběma rodiči má nižší pravděpodobnost, že bude užívat alkohol či jiné drogy. Bylo zjištěno, že nejvyšší riziko hrozí u těch adolescentů, kteří žijí v rodinách s otcem a nevlastní matkou, ale také u rodin, kde dospívající žil s otcem bez matky nebo s matkou a nepřibuzným člověkem. Kanadská studie potvrzuje výsledky americké studie a dodává, že u dospívajících žijících v rodině jen s jedním rodičem je třikrát vyšší pravděpodobnost excesivního pití alkoholu (CSÉMY aj., 2001).

NEŠPOR aj. (1999b) upozorňují na skutečnost, že prevence problémů působených alkoholem u dětí a dospívajících v rodině má smysl a je velmi důležitá. Za

podstatné považuje to, aby rodiče s dítětem či dospívajícím trávili přiměřeně času, pokud možno každý den. Zároveň, aby se rodiče naučili svému dítěti naslouchat, snažili se mu porozumět, vyjadřovali mu vřelost a respekt a posilovali jeho zdravé sebevědomí. Podstatné je i to, aby rodiče s pevností prosazovali rozumná pravidla, a pokud dítě pravidla poruší mělo by nést přiměřené následky. Autor dále rodičům radí, aby byli připraveni o alkoholu a drogách s dětmi diskutovat. Měli by také vytvářet prostor pro kvalitní zájmy a záliby potomka, jejich výchova by měla pomáhat vytvářet kvalitní vztahy s dospělými i mimo rodinu. Pochopitelně by rodiče sami neměli zneužívat alkohol a jiné drogy.

HAJNÝ (2008) se zmiňuje o zvycích v rodině, které zvyšují odolnost dítěte vůči alkoholu a drogám. Mezi takové řadí např. schopnost rodičů poskytovat dostatečné bezpečí a zároveň dost podnětů pro vývoj dítěte, dále schopnost řešit problémy vzniklé v rodině bez dlouhého odkládání, posilovat sebevědomí dítěte, pozitivně dítě hodnotit a chválit. V neposlední řadě by měl být rodič pro dítě vzorem zdravého sebevědomí a v rodině by se měl vyskytovat zdravý, nepatologický vztah k alkoholu. Je žádoucí, by v rodině nikdo nepil alkohol ve velké míře a automaticky, stejně tak, aby nikdo v rodině nekonzumoval alkohol jako běžný prostředek k odreagování pravidelně a ve velké míře.

MARTINO, et al. (2009) uvádějí, že výsledky jejich studie hovoří o tom, že u těch dospívajících, jejichž rodiče silně nesouhlasí s nadměrnou konzumací alkoholu, byla pravděpodobnější zdrženlivost vůči nadměrnému pití alkoholických nápojů, na rozdíl od těch respondentů, kteří uvedli, že jejich rodiče nemají vyhraněný názor na konzumaci alkoholu či jsou k pití alkoholu shovívaví.

Výchova v rodině má velký vliv na formování vztahu mladého člověka k pití alkoholu. Někteří rodiče se snaží své dítě nevystavovat odříkání a příliš je nezatěžovat disciplínou a důsledností. Dítě se pro budoucí život ale musí naučit potlačit svá přání okamžitého uspokojení. Jedinec nebude dobře připraven pro život, pokud se od svých rodičů a svého okolí nenaučí přijmout občasné ne. V tomto případě je pro dítě uspokojení, libost či slast důležitější než realita a stává se tak zranitelnější. Tato zranitelnost později může způsobit to, že jedinec nepříjemný rozpor mezi slastí a realitou řeší konzumací alkoholu. Jestliže se takový člověk nenaučí zvládat životní obtíže, konflikty a psychické tenze jinou efektivnější cestou, stává se pro něj alkohol důležitou součástí jeho života a je ohrožen potencionální závislostí (SKÁLA, 1988).

5.3 Děti rodičů závislých na alkoholu

Závislost jednoho nebo obou rodičů má negativní vliv na kvalitu rodinných vztahů a vytváří nevhodné podmínky pro rozvoj jedince a jeho socializaci. Alkohol negativně ovlivňuje kvalitu rodinných vztahů, ovlivňuje míru uspokojování, zvláště emocionálních potřeb členů rodiny, zejména dětí (HUDECOVÁ, 2002).

Závislost na alkoholu, který se vyskytne u otce rodiny, může mít zásadní vliv na jeho děti. U chlapců se zpravidla jedná o odezírání a přejímání chování otce abuzéra běžnými a známými mechanismy nápodoby, identifikace a v nejranější fázi i mechanismem vtiskávání. Synové, kteří v nejtělejší věku vnímali svého otce jako pijáka alkoholických nápojů, mají přes veškerou výchovu vyšší sklony k pití alkoholických nápojů, než synové, kteří takového otce neměli. U dívek se situace liší. Alkoholické chování otce v nich vytvoří nevědomé modely chování muže obecně, což je může významně ovlivnit při výběru partnera. Takové dívky si častěji vybírají partnera s podobnými tendencemi, se kterými se setkaly u svého otce (TÄUBNER, 1989).

KUBIČKA aj. upozorňují na to, jak nebezpečný je alkohol pro děti a dospívající z rodin, kde je otec závislý na alkoholu. Uvádějí, že synové závislých otců, kteří začali pravidelně konzumovat alkohol do věku 17 let, museli do věku 22 let ve 27 % kontaktovat speciální zdravotnické zařízení kvůli svým problémům s alkoholem. Do věku 22 let se pro závislost na alkoholu léčilo 8 % synů závislých otců, zatímco v celkové mužské populaci to bylo jen 1 % (cit. dle CSÉMY aj., 2001).

Závislost na alkoholu u rodičů ještě neznamená, že se závislost automaticky vytvoří i u jejich dětí. Podle amerických zdrojů u více než poloviny těchto dětí závislost na alkoholu nevznikne. Naopak platí i to, že pokud se u rodičů žádné problémy s alkoholem neobjeví, neznamená to ještě, že se tyto problémy nemohou vyskytnout u jejich dětí (NEŠPOR aj., 2004).

Závislost rodičů na alkoholu vyvolává u dětí také psychické reakce jako strach, úzkost, nejistotu a obavy z budoucnosti, ale i odpor vůči závislému rodiči. Jestliže takový stav přetrvává dlouho, mohou se vyskytnout vážné problémy v psychické či somatické oblasti. Mnohé výzkumy potvrzují, že existuje souvislost mezi negativními projevy v chování dítěte a závislostí na alkoholu u jeho rodičů. Rodinné prostředí zatížené závislostí vážně poškozuje duševní zdraví dítěte a narušuje jeho vývoj a výchovu (HUDECOVÁ, 2002).

HUDECOVÁ (2002) ve svém příspěvku uvádí výzkum z roku 2001, uskutečněný na Slovensku. Výzkum se zabýval dětmi, u jejichž rodičů se závislost na alkoholu vyskytovala. Předmětem zkoumání byly materiální podmínky rodin, kvality mezilidských vztahů a vliv těchto aspektů na psychický a sociální vývoj dětí – respondentů. Z výsledků vyplynulo, že v těchto rodinách nejsou uspokojované ani základní potřeby respondentů. Závislost na alkoholu jednoho nebo obou rodičů destabilizuje rodinné vztahy a až 40 % respondentů uvedlo, že nejsou spokojeni s úrovní vztahů v rodině. V rodině si jedinec vytváří vztah k sobě, k okolnímu světu i k ostatním lidem. Nezájem, lhostejnost rodičů vůči dětem, nepochopení dítěte se projevuje v jeho sebehodnocení. Výzkumníky dále zajímala otázka, jak by respondenti hodnotili svůj vztah k rodičům. 32 % z nich uvedlo, že s rodiči má velmi špatný vztah, 20 % ho označilo jako špatný, 32 % neumělo posoudit svůj vztah k rodičům. Pouhých 16 % uvedlo, že svůj vztah k rodičům považují za dobrý. U dětí, které žijí v rodinách se závislým rodičem, se projevují mnohé psychické a sociální problémy. Autoři výzkumu uvádějí, že se u těchto dětí vyskytuje velmi nízké sebevědomí, úzkost, nedůvěra k ostatním lidem, apod. Děti jsou v těchto rodinách vystaveny velkému psychickému tlaku, který má vliv na jejich chování. Může se u nich vyskytnout např. zvýšená agresivita, nepřízpůsobivost nebo sociální stažení. Závislý rodič nedokáže zabezpečit adekvátní podmínky pro zdravý rozvoj svého dítěte.

TÄUBNER (1989) upozorňuje na skutečnost, že závislost některého z rodičů neovlivňuje pouze budoucí proalkoholické chování syna či dcery. U těchto dětí se velmi často objevují silné pocity viny. Děti se velmi často mylně domnívají, že by situaci mohly samy změnit nebo že tuto situaci způsobily.

SKÁLA porovnával děti závislých rodičů s dětmi, které v takovém prostředí nevyrostaly. Předpokladem bylo specifické ohrožení vývoje osobnosti dětí závislých rodičů. Intelligence zkoumané i kontrolní skupiny byla shodná, stejně tak další pediatrická vyšetření. Děti z rodin závislých rodičů mají trvale horší školní prospěch, méně příznivé hodnocení pracovních a společenských vlastností, v sociogramech jsou méně často voleny za kamarády. Špatná kvalita rodinných vztahů a problematická výchovná atmosféra narušuje pozitivní identifikaci s rodičovskými modely a je zproblematizován vývoj jejich rodičovských postojů. Tyto děti také vykazovaly více neurotických rysů a menší připravenost na pracovní zařazení, než děti v kontrolní skupině (cit. dle MEČÍŘ, 1990).

6 ŠKOLA JAKO MÍSTO PREVENCE I RIZIKA

Škola je pro dospívajícího po rodině druhým nejvýznamnějším socializačním činitelem a institucí, která má značný vliv na jeho osobnost, vztahy a každodenní zkušenost. Škola je místem, kde adolescenti tráví značnou část svého času. Dochází zde k vytváření vrstevnických vztahů a k získávání zpětné vazby jak od vrstevníků, tak od autorit (MACEK, 1999).

6.1 Školní třída jako významná sociální skupina

Ve školní třídě, stejně jako v každé jiné sociální skupině, vzniká složitá struktura pozic a vztahů. Kvalita těchto vztahů silně ovlivňuje klima třídy, neboli její sociální a emocionální naladění. Klima třídy také souvisí s tím, jaké normy a hodnoty jsou zde nastoleny, i to, jak tyto normy a hodnoty přijmou samotní studenti a jejich učitelé za své (STIBOR, 2004).

Ve vývoji člověka má skupina vrstevníků, tedy i školní třída nezastupitelné postavení a nesporný význam. Školní kolektiv napomáhá k vytváření pozitivních postojů, vlastností a mezilidských vztahů potřebných k životu ve společnosti. Školní třída ale také může představovat patogenní činitel, který se podílí na vzniku či udržování některých odchylek a poruch (KŠAJT, 1999).

V souvislosti se školním kolektivem považují za důležité zmínit se v krátkosti o vlivu vrstevníků, který je v době dospívání obrovský. Někdy se snaží adolescenti své vrstevníky napodobovat, jindy se od nich lišit nebo je předstihnout. A právě vrstevnické vztahy jsou nepochybně jedním z mnoha faktorů, který se podílí na konzumaci alkoholu. Za zvláště rizikové jsou považováni vrstevníci, kteří mají problémy s autoritami a bouří se proti nim, jsou cyničtí a odcizení a k drogám a alkoholu mají pozitivní vztah. Skupiny mladých, kteří zneužívají alkohol či jiné látky, považují své jednání za normální a ti, kteří tyto látky neužívají, jsou terčem posměchu, ponižování nebo odmítání (NEŠPOR a CSÉMY, 1997; HAJNÝ, 2001).

NEWCOMB aj. tvrdí, že rizikovým faktorem pití alkoholu u dospívajících je nespokojenost s vrstevnickými vztahy (cit. dle OROSOVÁ aj., 2007). HAWKINS aj. hovoří o tom, že ve zvláště rizikové situaci se nachází dospívající, který je svými

vrstevníky odmítány, ale i ten, který se vyskytuje v takové vrstevnické skupině, která vykazuje rizikové chování, např. v podobě nadměrné konzumace alkoholu či jiných návykových látek (cit. dle OROSOVÁ aj., 2007). MIOVSKÝ aj. uvádějí, že kolektiv blízkých přátel, kteří pravidelně konzumují alkohol či drogy, patří mezi jeden z nejvýznamnějších faktorů, který přispívá ke zvýšení pravděpodobnosti stejného chování u daného jedince (cit. dle OROSOVÁ aj., 2007). PAYLOR a SMITH říkají, že svou roli sehrává i tlak vrstevnických skupin, který je zvláště nebezpečný v nových situacích, kdy se dospívající setkávají s novými lidmi, stávají se členy nových skupin a tlak ke konzumaci návykových látek může být součástí vstupního rituálu do takových skupin (cit. dle OROSOVÁ aj., 2007).

6.2 Rizikové a protektivní aspekty školního prostředí

HAJNÝ (2001) je přesvědčen, že škola, přístup učitele, způsob výuky a celková atmosféra ve třídě či v celé škole může přispět ke vzniku problémů s alkoholem či drogami nebo jim naopak předcházet. Není to jen otázka preventivních programů, ale zejména každodenní dlouhodobé práce se studenty. Pokud jedinec zažívá ve škole nudu, neúspěšnost, nepochopení, přetěžování, nadměrnou náročnost nebo nepodnětně nízké nároky, apod., mohou v něm uhasit chuť a zvědavost zvládat těžkosti a překážky spojené s učením. Pokud dítě nemá chuť něco objevovat a zároveň nemá pocit, že může být v něčem oceněné, svou pozornost přesune k těm činnostem, které jeho potřeby uspokojí.

NEŠPOR a CSÉMY (1997) uvádějí rizikové faktory na úrovni školy, které mohou zvyšovat zneužívání alkoholu mezi studenty. Zásadním rizikovým činitelem je absence systematické prevence, přičemž škola spoléhá jen na jednorázové a nahodilé přednáškové akce na téma alkohol a drogy. Není vhodné držet se pouze výkladu o tom, jaké druhy návykových látek existují, čím jsou nebezpečné a jak na jedince působí. Nejhorší je situace, když se pedagog či lektor nezajímá o to, co studenty trápí a nad čím přemýšlejí. Dospívající zajímají mezilidské vztahy, mohou se trápit nedorozuměními s vrstevníky, s dospělými, nebo tím, že se cítí bezmocní vůči autoritám. Alkohol či jiné návykové látky je pak mohou zaujmout jako nástroj k dosažení jiných potřeb. Škola by měla své studenty učit, jak vycházet s vrstevníky, jak zvládat konflikty, závist, jak unést neúspěch, jak se vyrovnat s autoritami, apod. (NEŠPOR a CSÉMY, 1998).

EITLE aj. tvrdí, že školní klima a školní sociální prostředí může ovlivňovat výskyt problémů s užíváním návykových látek u studentů. Svou roli mohou sehrát i nejasné školní normy a dezorganizace školního prostředí, které neposkytuje svým studentům pocit bezpečí a není zdrojem příjemných zážitků. Další rizikový faktor spatřují v neochotě školy, respektive v neochotě učitelů efektivně pracovat se žáky s poruchami učení a poruchami chování (cit. dle OROSOVÁ aj., 2007).

Školy, které nekomunikují a nespolupracují při prevenci s rodiči či s jinými prospěšnými organizacemi v okolí, představují také riziko. Problematické je rovněž takové školní prostředí, kde se prosazují nepřiměřená pravidla, ale i takové, kde pravidla týkající se návykových látek vůbec neexistují a škola návykové látky na své půdě toleruje. Alkohol či jiné drogy jsou studentům přímo ve škole nebo v jejím okolí dostupné. Svou roli sehrává i osobnost učitele a atmosféra ve třídě. Za rizikový faktor považují autoři situaci, kdy jsou učitelé z pohledu studentů vnímáni jako nepřátelští nebo lhostejní, se studenty nespolupracují a zdůrazňují pouze jejich nedostatky. Ohrožující je i situace, kdy jsou neúspěšní studenti, kteří opakovaně selhávají, zesměšňováni a ponižováni. Preventivně nepůsobí ani atmosféra na škole, která je svou povahou cynická, odcizená a postrádající nabídku pozitivních hodnot (NEŠPOR a CSÉMY, 1997).

NEŠPOR a CSÉMY (1997) zároveň jako jakýsi protipól, uvádějí faktory, které mohou snížit riziko spojené se zneužíváním alkoholu u studentů. Velký důraz přikládají systematické a soustavné prevenci, která jde v ruku v ruce s vhodně zvolenými postupy a metodami, jako jsou např. peer programy. Dalším protektivním aspektem je schopnost školy komunikovat a spolupracovat s rodiči a jinými organizacemi při prevenci problémů působených návykovými látkami. Důležitá jsou jasná a přiměřená pravidla a zákaz návykových látek ve škole.

Preventivně proti návykovým látkám působí ti učitelé, kteří jsou vnímáni jako pomáhající, pečující, dobře se studenty komunikují a dokáží rozpoznat jejich pozitivní možnosti. Dítě, které si bude vědomo své ceny a důvodů, pro které na sebe může být hrdé, nebude ochotné ze své úrovně slevovat a omezovat své schopnosti alkoholem nebo užíváním jiných látek. Ale naopak jedinec, který je přesvědčen, že ničím nemůže získat postavení mezi druhými, bude daleko ochotnější zkusit to pomocí alkoholu či drog. Škola v tomto směru může na dítě působit a ukázat mu, že i pro něj je svět plný možností. Škola mu může poskytnout místo úspěchu a uznání, které doma z nejrůznějších důvodů necítí (NEŠPOR a CSÉMY, 1998).

Je rovněž důležité, aby škola své studenty vedla k formování prosociálního chování, k pomoci druhým a k pozitivním hodnotám. Stejně tak je podstatné, aby při selhávání a neúspěchu studentů hledala pozitivní alternativy i cesty, jak těmto studentům co nejefektivněji pomoci (NEŠPOR a CSÉMY, 1997).

NEŠPOR (2006c) uvádí, že existuje statisticky významný vztah mezi školní úspěšností, tedy školním prospěchem a nadměrnou konzumací alkoholu. Mezi dospívajícími s horším prospěchem je vyšší výskyt nadměrného konzumu alkoholu. Významné je jistě také zjištění, že alkohol zhoršuje poznávací funkce a studijní výkonnost. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že studenti se špatným prospěchem jsou zneužíváním alkoholu velmi ohroženi. NEŠPOR (2004) upozorňuje na fakt, že během dospívání dochází k vytváření nových sítí mozkových buněk. I jen mírné poškození paměti a schopnosti učení způsobené alkoholem vede k horším studijním výsledkům. ŠAFÁŘOVÁ (2002) ale dodává, že nelze jednoznačně určit, zda špatný školní prospěch vede studenty k rizikovému chování ve formě nadměrné konzumace alkoholu, či zda rizikové chování negativně ovlivňuje školní prospěch.

NEŠPOR A CSÉMY (1994) označují záškoláctví jako další rizikový faktor, který může zvyšovat riziko zneužívání alkoholu studenty. Podle mého názoru, otázkou zůstává, jako v předešlém případě, zdali záškoláctví je příčinou či důsledkem konzumace alkoholu u adolescentů.

6.3 Efektivní prevence na středních školách

Preventivní programy realizované na středních školách, se pochopitelně liší od těch prováděných na školách základních. Středoškolští studenti dokáží lépe komunikovat a jejich spolupráce v programu může být kvalitnější a intenzivnější. Adolescenti mají častokrát bohatší osobní zkušenosti s alkoholem, tabákem či jinými návykovými látkami. Středoškoláci mají také větší chuť o věcech diskutovat a je důležité jim jednotlivé prvky programu racionálně zdůvodnit (NEŠPOR, 2001).

Mnoho studií dokazuje, že peer programy, které se provádějí za aktivní účasti předem vyškolených vrstevníků, jsou jedním z nejúčinnějších nástrojů prevence na školách. To dokazuje i PERRYHO studie, která prokázala účinnost peer programů v Austrálii, Chile a Norsku. V této studii prováděli stejný program jak učitelé tak předem připravení vrstevníci. S odstupem času se vliv programu na chování studentů porovnával s chováním kontrolní skupiny, kde žádný program neproběhl. Program

realizovaný vrstevníky měl lepší výsledky, než programy realizované pedagogy. Studie dokonce došla k takovému výsledku, že program vedený jen učiteli vedl v některých zemích k tomu, že celkové výsledky byly horší, než v kontrolní skupině, kde žádný program neproběhl (cit. dle NEŠPOR aj., 1999a). V peer programech se využívá pozitivních modelů, vhodných vrstevníků, kteří žijí zdravě a se kterými se adolescenti mohou ztotožnit a jejichž reagování mohou uplatnit v situacích každodenního života (NEŠPOR aj., 1996).

Efektivní preventivní program by měl zahrnovat získávání relevantních sociálních dovedností a dovedností potřebných pro život. Mezi tyto dovednosti můžeme např. zařadit schopnost odmítnout návykovou látku, schopnost čelit tlaku ze strany okolí, komunikační a asertivní dovednosti, schopnost navazovat a udržovat přátelské vztahy, zvládání konfliktů, úzkosti a stresu, apod. (NEŠPOR aj., 1999a). MIOVSKÝ (2007) dodává, že efektivní je taková prevence, která má prokazatelný vliv na chování cílové skupiny. V praxi se např. prostřednictvím preventivního programu podaří dosáhnout toho, že se sníží počet mladých lidí, kteří nadměrně konzumují alkohol a často se opijí, menší počet adolescentů začne pravidelně kouřit nebo alespoň začne kouřit v pozdějším věku, nebo že se podaří snížit procento mladých lidí pravidelně kouřících marihuanu.

Program by měl zahrnovat nejen nelegální drogy, ale svou pozornost by měl zaměřit i na drogy legální. Zvláště varovným signálem v tomto směru je prudký vzestup spotřeby alkoholu mezi dospívajícími jedinci. Alkohol zvyšuje míru přechodu k jiným drogám, proto prevence škodlivého užívání alkoholu může být užitečná i v prevenci nelegálních návykových látek. Efektivita preventivního programu se zvyšuje, jestliže je program soustavný a dlouhodobý a dokáže do něj zapojit studenty, aby se i oni sami stali spoluvůrci aktivit. Program by tedy neměl mít charakter klasické přednášky, ale měl by stavět na interaktivních základech mezi všemi zúčastněnými. Z toho vyplývá, že jednorázové a nahodilé akce jsou z hlediska prevence velmi neúčinné (NEŠPOR aj., 1999a; HAJNÝ, 2001). MIOVSKÝ (2007) dodává, že efektivní preventivní program by se měl zaměřit na kvalitu postojů a změnu chování, měl by využít „peer“ prvku a klást důraz na interakci. Dále by měl svou pozornost zaměřit na denormalizaci užívání alkoholu, tabáku a návykových látek. Autor považuje za efektivní a podstatné začít s preventivními aktivitami co nejdříve, ideálně již v předškolním věku.

7 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ KAUDSS 2009

Středoškolská mládež je ta část populace, která se díky svému věku nachází v klíčovém a nejrizikovějším období vzhledem ke zkušenostem s psychoaktivními látkami. V současné době můžeme pozorovat neustálý pokles věkové hranice zkušenosti s opilostí a zahájením pravidelné konzumace alkoholu hluboko pod hranici legálnosti (MIOVSKÝ a URBÁNEK, 2002). Vzhledem ke zvyšující se tendenci konzumace alkoholu a jiných návykových látek jsme se rozhodly pro dotazníkové šetření KAUDSS 2009 (konzumace alkoholu a užívání drog středoškolskými studenty), které se zaměřuje na získání dat o aktuálním užívání alkoholických nápojů a nealkoholových drog mezi středoškolskou mládeží ve věku 16 – 20 let.

Cílem našeho šetření bylo u zkoumaného souboru zmapovat následujících osm oblastí: konzumace alkoholu, užívání nealkoholových drog, školní prostředí, perspektiva budoucnosti, osobnostní charakteristiky, religiozita a spiritualita, rodina, vrstevnická skupina a volný čas.

KAUDSS 2009 byl realizován ve druhých ročnících na pražských středních školách a středních odborných učilištích v červnu tohoto roku.

7.1 Formulace hypotéz

Ve spolupráci s kolegyní Kolářovou jsem realizovala toto dotazníkové šetření. Každá z nás se v rámci KAUDSS 2009 zaměřila na jednotlivé oblasti. Mezi mé zkoumané oblasti patří: konzumace alkoholu mezi studenty středních škol, míra religiozity a spirituality u studentů středních škol, rodinné a školní prostředí respondentů. V rámci šetření jsem se nezaměřila pouze na zmapování aktuální konzumace alkoholu mezi studenty středních škol a učilišť, ale i na vztah mezi konzumací alkoholu a výše zmíněnými oblastmi. V rámci stanovených hypotéz jsem vybrané aspekty zkoumaných oblastí porovnávala mezi dvěma skupinami respondentů - nadměrnými konzumenty piva, vína, destilátů a mírnými konzumenty piva, vína a destilátů a těmi, kteří pivo, víno a destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec.

Kolegyně Kolářová se zaměřila na své oblasti, ke kterým patří: užívání nealkoholových drog mezi studenty středních škol, perspektiva budoucnosti studentů, osobnostní charakteristiky respondentů a v neposlední řadě se také soustředila na vrstevnickou skupinu a volný čas respondentů.

Za jakousi spojnicí mezi mými oblastmi šetření a zkoumanými oblastmi kolegyně Kolářové, lze považovat dvě níže zmíněné hypotézy (hypotézy 8 a 9), které se soustřeďují na vztah mezi frekvencí konzumace alkoholu a užíváním drog mezi dospívajícími.

V rámci našeho šetření jsem si stanovila následující hypotézy:

Hypotéza 1: Nejčastěji konzumovaným alkoholickým nápojem je mezi dospívajícími pivo.

Hypotéza 2: Destiláty jsou mezi dospívajícími konzumovány ve vyšší míře než víno.

Hypotéza 3: Studenti středních odborných učilišť se vyskytují mezi nadměrnými konzumenty alkoholických nápojů častěji, než studenti středních škol.

Hypotéza 4: Nadměrní konzumenti piva, vína a destilátů mají první zkušenost s těmito druhy alkoholu v nižším věku častěji, než ti respondenti, kteří konzumují pivo, víno a destiláty s nižší frekvencí.

Hypotéza 5: Nadměrní konzumenti alkoholických nápojů častěji pijí alkohol z důvodu odreagování a možnosti zapomenout na problémy, než mírní konzumenti alkoholických nápojů.

Hypotéza 6: Nadměrní konzumenti alkoholických nápojů dosahují v CAGE testu horšího skóre než ti, kteří konzumují alkohol s nižší frekvencí.

Hypotéza 7: Dospívající, kteří mají první zkušenost s alkoholickými nápoji v pozdějším věku, dosahují v CAGE testu lepšího skóre, než dospívající mající první zkušenost s alkoholickými nápoji v ranějším věku.

Hypotéza 8: Nadměrní konzumenti alkoholických nápojů užívají marihuanu častěji, než mírní konzumenti alkoholických nápojů.

Hypotéza 9: Nadměrní konzumenti alkoholických nápojů užívají LSD a extázi častěji, než mírní konzumenti alkoholických nápojů.

Hypotéza 10: Nadměrní konzumenti alkoholických nápojů se vyznačují nižší mírou religiozity a spirituality než mírní konzumenti alkoholických nápojů.

Hypotéza 11: Dospívající, kteří se hlásí k některému náboženskému proudu konzumují alkoholické nápoje s nižší frekvencí, než ti, kteří se k žádnému náboženskému proudu nehlasí.

Hypotéza 12: Dospívající, kteří se schází na nějakém konkrétním místě z důvodu své víry konzumují alkoholické nápoje s nižší frekvencí, než ti, kteří se na žádném takovém místě nescházejí.

Hypotéza 13: Rodiče těch dospívajících, kteří nadměrně konzumují alkoholické nápoje, častěji souhlasí s konzumací alkoholu u svých dětí a konzumují alkohol častěji než ti rodiče, jejichž děti konzumují alkohol s nižší frekvencí.

Hypotéza 14: Dospívající, kteří nadměrně konzumují alkoholické nápoje mají častěji pocit, že se rodičům nemohou svěřit se svými problémy, než ti dospívající, kteří konzumují alkohol s nižší frekvencí.

Hypotéza 15: Dospívající, kteří nadměrně konzumují alkoholické nápoje cítí ve své školní třídě častěji horší atmosféru, než ti, kteří konzumují alkoholické nápoje s nižší frekvencí.

Hypotéza 16: Dospívající, kteří nadměrně konzumují alkoholické nápoje dosahují horšího školního prospěchu a více se u nich objevuje záškoláctví, než u těch, kteří konzumují alkoholické nápoje s nižší frekvencí.

Hypotéza 17: Mezi přáteli nadměrných konzumentů alkoholu je konzumace alkoholických nápojů častější, než u přátel mírných konzumentů alkoholu.

7.2 Popis zkoumaného souboru

Do našeho šetření byly zahrnuty různé typy pražských středních škol a středních odborných učilišť s cílem zajistit co možná největší reprezentativnost vzorku. Dotazníkové šetření probíhalo na devíti typech pražských středních škol a středních odborných učilišť, vždy u druhých ročníků. Na základě evidence Ministerstva školství, které disponuje kompletním seznamem všech pražských středních škol a středních odborných učilišť, jsme školy rozdělily na následující kategorie dle jejich studijního zaměření:

- Střední sociální a pedagogické školy (i když do této kategorie patří jak školy sociální tak pedagogické, náhodný los nám určil střední sociální školu, proto se v pozdějším textu objevuje tento typ škol pouze pod názvem střední sociální škola)
- Gymnázia
- Střední odborné školy služeb (do této kategorie škol jsme řadily např. střední hotelové školy, střední odbornou školu logistických služeb, střední odbornou školu pro administrativu EU, apod.)
- Obchodní akademie
- Střední průmyslové školy
- Střední odborná učiliště služeb (do této kategorie jsme řadily takové učební obory jako kadeřnice, kuchař/ka, číšník/nice, švadlena, apod.)
- Střední odborná učiliště řemeslná (do této kategorie jsme řadily takové učební obory jako truhlář, řezbář, umělecký kovář, apod.)
- Střední umělecké školy
- Střední zdravotnické školy

Z jednotlivých kategorií škol jsme náhodným losem určily jednu konkrétní školu, kterou jsme na základě tohoto výběru kontaktovaly. Při tomto losování jsme si v jednotlivých kategoriích určily školy náhradní, pro případ, že by první vylosovaná škola v určité kategorii dotazníkové šetření odmítla. Tato situace ovšem nastala pouze v jednom případě. Jednotlivé vylosované školy jsme posléze telefonicky kontaktovaly

a domluvily si konkrétní datum a čas realizace šetření. Naším jediným požadavkem bylo, aby byl dotazník zadán jedné školní třídě druhého ročníku. Výběr konkrétní třídy jsme nechaly na vedení školy.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 179 osob (99 dívek a 80 chlapců). 1,6 % respondentů bylo ve věku 16 let, 60,9 % ve věku 17 let, 25 % respondentů dosahovalo věku zletilosti, tedy 18 let, 2,7 % respondentů bylo ve věku 19 let a 2,2 % dosahovalo věku 20 let (viz. příloha II – tab. 48, tab. 49).

MIOVSKÝ a URBÁNEK (2002) tvrdí, že středoškolská mládež je pro jakýkoli výzkum jednou z nejsnáze dostupných skupin, což je nespornou výhodou. Zároveň ale dodávají, že výzkumy typu ESPAD, NEAD, apod. nezasahují populaci opouštějící základní školy v nižších ročnících nebo nepokračující v dalším vzdělání. Dále hovoří o tom, že při zacházení s výslednými daty je třeba myslet na to, že tato část populace ve výzkumech zohledněna není, a v těchto typech výzkumů se tedy nejedná o reprezentativní soubory mládeže, ale o reprezentativní soubory středoškolské mládeže.

V případě dotazníkového šetření KAUDSS 2009 se tedy jedná o reprezentativní soubor mládeže navštěvující střední školy či střední odborná učiliště, nezahrnuje tu část dospívajících, kteří střední školu či učiliště nenavštěvují.

7.3 Průběh dotazníkového šetření

O administraci dotazníků na jednotlivých školách jsme se dělily s kolegyní Kolářovou. Administrace dotazníku probíhala vždy během jedné vyučovací hodiny. Poté byly vyplněné dotazníky sesbírány.

Před samotným vyplněním dotazníku byli respondenti seznámeni s hlavními cíli dotazníkového šetření a způsoby zacházení s výslednými daty. Zároveň byli vždy informováni o tom, že dotazník je zcela anonymní, a je velmi důležité, aby dotazníky vyplňovali samostatně. Studentům bylo také sděleno, že vyplnění dotazníku je zcela dobrovolné. Na jeho vyplnění měli respondenti neomezeně času (nikdo však nepřekročil hranici 30 minut). V případě nejasností měli také možnost se na nás obracet s dotazy. I když bylo vyplnění dotazníku dobrovolné, přesto se nám podařilo dosáhnout 100% návratnosti.

7.4 Dotazník

Tato metoda pro získávání dat se doporučuje tam, kde je potřeba řadu otázek zadat většímu či velkému počtu lidí. Bezespornou výhodou dotazníku je úspora času, finančních prostředků a získaná data lze díky této metodě obvykle lépe kvantifikovat. KAUDSS 2009 byl realizován prostřednictvím metody několikanásobné nucené volby. Tato metoda spočívá v tom, že respondent svou odpověď volí z několika předem stanovených možností (FERJENČÍK, 2000; SVOBODA, 2009).

Dotazník obsahuje, kromě běžných základních demografických údajů o respondentovi (věk, pohlaví), celkem 49 uzavřených otázek. Respondenti při svých odpovědích mohli volit z několika možností. V některých případech se v dotazníku, mimo dalších možností odpovědí vyskytla i varianta – jiná odpověď, kdy měli respondenti možnost se písemně vyjádřit. Otázky v dotazníku byly zaměřeny na osm mapovaných oblastí: konzumace alkoholu, užívání nealkoholových drog, školní prostředí, perspektiva budoucnosti, osobnostní charakteristiky, religiozita a spiritualita, rodina, vrstevnická skupina a volný čas.

Ve zkoumané oblasti konzumace alkoholu jsem se zaměřila na věk první zkušenosti s konzumací piva, vína a destilátů, na aktuální frekvenci konzumace piva, vína a destilátů za poslední měsíc, na oblíbenost jednotlivých alkoholických nápojů, popř. na jejich kombinaci a na důvody konzumace alkoholických nápojů.

V rámci oblasti religiozita a spiritualita jsem se zaměřila na víru v Boha a víru ve Vyšší moc a na příslušnost k některému náboženskému proudu. Dále mě zajímalo, zda respondenti navštěvují nějaké konkrétní místo z důvodů své víry (např. kostel) a zda je jejich rodina religiózně orientovaná. Považuji za důležité zmínit se o tom, jak jsem dospěla k otázce, která má zjišťovat míru spirituality respondentů. CORVELEYN a LUYTEN chápou spiritualitu jako „*přesvědčení o vyšší síle přesahující člověka*“ (cit. dle ŘÍČAN, 2007, s.44). Na základě této definice jsem se rozhodla zjišťovat míru spirituality otázkou, zdali respondenti věří ve Vyšší sílu. Jsem si vědoma toho, že by se oblast spirituality mohla zkoumat širěji, nicméně vzhledem k rozsáhlosti šetření to nebylo možné.

Ve zkoumané oblasti školního prostředí respondentů jsem se soustředila na to, co škola respondentům přináší, jak se ve své třídě cítí a co je toho hlavním důvodem. Dále mě zajímalo, jak respondenti hodnotí vztahy učitelů ke studentům, důvody absence ve škole a školní prospěch respondentů.

V rámci oblasti rodinného prostředí respondentů mě zajímalo, jak je pro respondenty rodina důležitá, jak hodnotí vztahy a výchovu v rodině, zda mají pocit, že se rodičům mohou svěřit se svými problémy. Mimo to jsem se také soustředila na konzumaci alkoholu samotných rodičů a na jejich postoje vůči konzumaci alkoholu u jejich potomků.

I když jsem se na oblast vrstevnických vztahů v rámci své části šetření nesoustředila, přesto jsem do této oblasti zařadila v dotazníku jednu otázku na konzumaci alkoholu mezi přáteli respondentů. V rámci dotazníku je zařazena i otázka, jak se respondentům dotazník vyplňoval.

Otázky, týkající se mých zkoumaných oblastí jsem sama konstruovala, kolegyně Kolářová provedla totéž u svých oblastí. Výsledná podoba dotazníku vznikla na základě společné spolupráce, kdy jsme jednotlivé otázky vzájemně konzultovaly a rozhodovaly o jejich zařazení v dotazníku (viz. příloha I). Při konstrukci dotazníku KAUDSS 2009 jsme vycházely z dotazníku výzkumné studie ESPAD, Screeningového dotazníku pro dospívající, CAGE testu a dalších dotazníků uvedených v příručce pro efektivní školní drogovou prevenci pod názvem „Jak vytvořit ve škole zdravější prostředí“ (CSÉMY, 2006; NEŠPOR a CSÉMY, 1996; NEŠPOR, 1992; GALLA aj., 2005).

Dotazník prošel mnohými změnami, zvláště v redukci otázek. Při konstrukci dotazníku, zejména co do počtu otázek, jsme se řídily doporučením MIOVSKÉHO (2007), který na základě své vlastní výzkumné zkušenosti tvrdí, že je-li dotazník příliš dlouhý (více než cca 50 otázek) a jeho vyplnění vyžaduje více než jednu vyučovací hodinu, bývá respondenty odbýván a odpovědi v něm jsou značně irelevantní.

7.5 Pilotáž dotazníku

Pilotáž dotazníku jsme provedly s devíti studenty ve věku 17 – 18 let. Hlavním cílem této pilotáže bylo jednak zjistit průměrnou dobu vyplnění dotazníku a odhalit případné nedostatky či nejasnosti ve znění otázek. Pilotáží se ukázalo, že průměrná doba vyplnění dotazníku je cca 20 minut, což se při samotné realizaci šetření na středních školách a středních odborných učilištích potvrdilo.

Na základě tohoto předvýzkumu jsme se rozhodly k mírné redukci otázek a k nepatrným změnám v jejich znění.

7.6 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Data získaná z dotazníkového šetření KAUDSS 2009 jsou statisticky zpracovaná programem SPSS – verze 15. Výsledky šetření jsou uvedeny v přílohách diplomové práce v podobě přehledových tabulek většinových odpovědí (viz. příloha II) a kontingenčních tabulek (viz. příloha V).

8 PŘEHLED VÝSLEDKŮ VĚTŠINOVÝCH ODPOVĚDÍ KAUDSS 2009

V této kapitole uvádím výsledky většinových odpovědí dotazníkového šetření KAUDSS 2009. Níže uvedené výsledky se týkají těch oblastí, na které jsem se v rámci našeho šetření soustředila: konzumace alkoholu u pražských studentů středních škol, analýza CAGE testu, úroveň religiozity a spirituality respondentů, rodinné a školní prostředí respondentů. Jednotlivé výsledky v oblasti konzumace alkoholu porovnávám s výsledky studií ESPAD a NEAD.

8.1 Konzumace alkoholu

Na otázku v jakém věku poprvé respondenti konzumovali pivo, 28,3 % respondentů uvedlo věk první zkušenosti 10 let i dříve. 14,7 % přiznalo věk 12 let a shodně 14,7 % uvedlo věk 14 let. Výsledky ukazují, že celých 69 % respondentů mělo první zkušenost s pivem do věku 13 let (včetně), (viz. příloha II – tab. 1a).

Na otázku v jakém věku poprvé studenti konzumovali víno, 24,5 % uvedlo respondentů věk první zkušenosti 14 let. 17,4 % uvedlo věk 13 let, 13 % uvedlo první zkušenost s vínem ve věku 12 let. Výsledky šetření vypovídají o tom, že 52,7 % respondentů mělo svou první zkušenost s vínem do věku 13 let (včetně), (viz. příloha II – tab. 1b).

Na otázku v jakém věku respondenti poprvé užili destilát, 32,6 % respondentů uvedlo věk první zkušenosti 15 let. 20,7 % uvedlo věk první zkušenosti s destilátem 14 let a věk 13 let přiznalo 14,7 %. Výsledky šetření ukazují, že 30,9 % respondentů mělo svou první zkušenost s destilátem do věku 13 let (včetně), (viz. příloha II – tab. 1c).

Co se týče konzumace piva za poslední měsíc, 22,3 % respondentů uvedlo, že pivo nekonsumovalo vůbec. 21,7 % uvedlo, že pivo za poslední měsíc konzumovalo 1-2x, 21,2 % uvedlo, že pivo konzumovalo za uvedenou dobu 3-5x. 31,5 % respondentů přiznalo, že za poslední měsíc konzumovalo pivo 6-9x a vícekrát (viz. příloha II – tabulka 2a).

Na otázku jak často respondenti pili víno za poslední měsíc, 40,8 % uvedlo, že víno vůbec nekonsumovalo, 31,5 % konzumovalo víno 1-2x a 12,5 % konzumovalo

víno 3-5x. 12 % respondentů přiznalo, že víno za poslední měsíc konzumovalo 6-9x a vícekrát (viz. příloha II – tab. 2b).

Konzumaci destilátu 1-2x za poslední měsíc přiznalo 31 % respondentů, 28,3 % uvedlo, že za poslední měsíc nekonzumovalo destilát vůbec. 18,5 % konzumovalo destilát 3-5x. Nadměrnou konzumaci destilátů, tzn. 6-9x a vícekrát za měsíc uvedlo 19 % respondentů (viz. příloha II – tab. 2c).

Na otázku jaký alkohol pijí respondenti nejčastěji, na prvním místě se v 32,1 % umístilo pivo, 18,5 % respondentů uvedlo kombinaci piva a destilátů. 16,8 % respondentů preferuje konzumaci destilátu. Na pomyslném čtvrtém místě se umístilo v 16,3 % víno. Na posledním místě se v 7,6 % umístila kombinace vína a destilátů, je zajímavé, že tuto variantu uvedly jen dívky, žádný chlapec tuto možnost nezaškrtl. 6 % uvedlo, že alkohol vůbec nekonzumují (viz. příloha II – tab. 3).

53,8 % respondentů uvedlo, že důvod toho, proč konzumují alkohol je pobavení, legrace a zábava. 12 % uvedlo, že pijí alkohol pro uvolnění, odlehčení a úlevu. 9,2 % konzumuje alkohol kvůli odreagování a možnosti zapomenout na problémy. V 10,3 % se objevily jiné odpovědi typu alkohol mi chutná, pijí ho pro doladění atmosféry s přáteli, někteří vidí v konzumaci alkoholu možnost posedět s přáteli (viz. příloha II – tab. 4).

V rámci šetření mě také zajímalo, zda je mezi kamarády respondentů běžná konzumace alkoholu. 42,9 % studentů uvedlo, že mezi jejich kamarády se konzumuje alkohol při mnoha příležitostech. 29,9 % přiznalo, že se mezi kamarády pije alkohol často. 22,9 % respondentů odpovědělo, že alkohol se mezi přáteli konzumuje pouze někdy, nebo jen při výjimečných příležitostech (viz. příloha II – tab. 45).

Pivo za poslední měsíc konzumovalo 74,4 % respondentů. Výsledky ESPAD 2007 uvádí, že za posledních 30 dnů konzumovalo pivo 67 % českých studentů (HIBELL, et al., 2009). KAUDSS 2009 tedy uvádí o 7,4 % vyšší spotřebu piva mezi českými studenty. Víno za poslední měsíc konzumovalo 56 % respondentů. Výsledky ESPAD 2007 opět udávají nižší procento, uvádí, že za posledních 30 dní konzumovalo víno 53 % českých studentů (HIBELL, et al., 2009). Destilát za poslední měsíc konzumovalo 68,5 % respondentů. ESPAD 2003 hovoří o tom, že při analýze jejich výsledků se také ukázalo, že destiláty jsou konzumovány s vyšší frekvencí než víno (CSÉMY aj., 2006). Výsledky ESPAD 2003 a KAUDSS 2009 se v tomto směru shodují.

Nejoblíbenějším alkoholickým nápojem je mezi respondenty pivo. To potvrzuje i studie ESPAD 2003, která rovněž hovoří o pivu jako o nejoblíbenějším alkoholu mezi českými studenty (CSÉMY aj., 2006). Oblíbená je též kombinace piva a destilátů. ESPAD 2003 hovoří o tom, že destiláty jsou konzumovány s vyšší frekvencí než víno. Autoři podotýkají, že tento fakt může souviset s tím, že destiláty bývají častěji konzumovány v kombinaci s pivem (CSÉMY aj., 2006).

Výsledky ESPAD 2003 říkají, že ti respondenti, kteří uvedli, že konzumovali alkohol v nadměrných dávkách, tj. 3x a vícekrát v posledních 30 dnech, jsou uváděni jako nadměrní konzumenti. Mezi tyto nadměrné konzumenty alkoholu patří 17,5 % studentů (CSÉMY aj., 2006). Tyto výsledky ale nerozlišují konzumaci piva, vína a destilátů. Výsledky KAUDSS 2009 hovoří o daleko vyšších číslech. 3x a vícekrát přiznalo konzumaci piva za poslední měsíc 42,7 % respondentů. Konzumaci vína 3x a vícekrát přiznalo 24,5 % respondentů a konzumaci destilátů 3x a vícekrát uvedlo 37,5 % respondentů.

V našem šetření jsem nezjišťovala, jak častá je opilost přátel respondentů, ale to zda je konzumace alkoholu mezi jejich přáteli běžná. To, že z výsledků vyplývá, že 72,8 % respondentů přiznalo, že alkohol se mezi přáteli konzumuje často nebo při mnoha příležitostech, ještě neznamena, že tato konzumace musí vést vždy k opilosti. Přesto zde uvádím výsledky NEAD 2000, který, mimo jiné, zjišťoval i množství pravidelně se opíjejících přátel respondentů. Přátelé, kteří se pravidelně opíjejí patří mezi jeden z významných faktorů, který může přispět k výraznému zvýšení pravděpodobnosti pravidelné konzumace alkoholu respondenta. 24,7 % respondentů nemá blízké přátele, kteří se opíjejí minimálně jednou týdně, 42,7 % středoškoláků uvádí, že má několik nebo více přátel, kteří se opíjí pravidelně minimálně jednou za týden. 15,3 % respondentů v Praze-západ má mezi blízkými přáteli většinu či všechny takové, kteří se opíjí minimálně jednou týdně. Přibližně 2,2 % respondentů má pouze takové blízké přátele, kteří se alespoň jednou týdně opíjí (MIOVSKÝ a URBÁNEK, 2001).

Výsledky KAUDSS 2009 ukazují na vyšší spotřebu alkoholu mezi českými studenty, než uvádí ESPAD 2003 a 2007. Podle mého názoru to může být způsobeno jednak zvyšující se spotřebou alkoholu mezi mládeží, ale také a hlavně tím, že ESPAD zjišťoval spotřebu alkoholu mezi mládeží ve věku 15-16 let. Respondenti v našem šetření byli ve věku 16-20 let. Z toho lze usuzovat, že u této starší věkové skupiny bude spotřeba alkoholu vyšší.

8.2 Analýza CAGE testu

V rámci našeho dotazníku jsme zadaly čtyři otázky CAGE testu, který byl vytvořen Dr. EWINGEM v roce 1984. Tento screeningový test zjišťuje míru ohrožení závislosti na alkoholu, popř. již vyvinutou závislost na alkoholu. Slovo CAGE je zkratkou klíčových počátečních písmen tohoto testu, C – cut down (snížit), A – annoyed (znepokojený), G – guilty (vinen) a E - eye opener (otvírák), (NEŠPOR, 1992).

Respondenti na dané otázky volili ze tří možných odpovědí: ano, ne a alkohol nepiji. NEŠPOR (1992) uvádí, že jedna kladná odpověď může být podnětem pro další lékařská vyšetření. Dvě kladné odpovědi znamenají podezření, že by se o závislost jednat mohlo. Tři a čtyři kladné odpovědi znamenají vysokou míru pravděpodobnosti, že je člověk na alkoholu závislý. Tento test je určen pro dospělou populaci, tudíž data získaná z KAUDSS 2009 můžeme považovat jen za orientační, jelikož soubor respondentů byl ve věku 16-20 let. Přesto jsme při tvorbě dotazníku usoudily, že zařazení CAGE testu do našeho dotazníkového šetření by mohlo přinést zajímavé, byť pouze ilustrativní, výsledky.

6 % respondentů uvedlo, že alkohol nekonzumují. Upozorňuji na fakt, že jak v CAGE testu, tak v otázce č. 3 vychází naprosto shodný výsledek, 6 % uvádí, že alkohol nekonzumuje. Z těch respondentů, kteří alkohol konzumují, 36,4 % na žádnou z otázek neodpovědělo kladně, tudíž toto procento studentů není podle CAGE testu ohroženo závislostí na alkoholu. 31,5 % respondentů uvedlo jednu kladnou odpověď, což poukazuje na potencionální mírné ohrožení závislostí na alkoholu. Dvě kladné odpovědi v CAGE testu uvedlo 12 % respondentů, dvě kladné odpovědi podle CAGE testu vypovídají o vyšší pravděpodobnosti ohrožení závislostí na alkoholu. Tři a čtyři kladné odpovědi udalo 11,4 % studentů. Toto skóre je v CAGE testu hodnoceno jako vysoká míra pravděpodobnosti, že je člověk na alkoholu závislý (viz. příloha II – tab. 10).

Při analýze CAGE testu jsem se zaměřila nejen na kladné a záporné odpovědi respondentů, ale také na to, na jakou otázku respondenti nejčastěji a nejméně často odpovídali kladně. 29,9 % respondentů uvedlo, že po probuzení užilo alkohol za účelem zlepšení svého stavu. 28,8 % studentů přiznalo, že mělo někdy pocity viny kvůli konzumaci alkoholu. Na otázku, zda někdy cítili potřebu snížit množství konzumovaného alkoholu, 19,6 % odpovědělo kladně. Nejméně častá kladná odpověď

se vyskytla u otázky, jestli někdy respondenty dráždila kritika jejich užívání alkoholu. Na tuto otázku odpovědělo kladně 12,5 % respondentů (viz. příloha IV).

Analýza CAGE testu, i když se jedná o ilustrativní výsledky, ukazuje, že pouze 36,4% respondentů dopadlo v tomto testu pozitivně, tzn. bez ohrožení případné závislosti na alkoholu. Varovně působí i četnost výskytu kladných odpovědí (2 a více). Tento výsledek se objevil u celých 23,4 % respondentů. I když tento test není určen pro adolescentní skupinu, považuji tento výsledek minimálně jako vážné varování, které může potvrzovat, že neuvážená konzumace alkoholu u dospívající mládeže je velkým rizikem pro vznik potencionální závislosti na něm.

Dalším varovným výsledkem, je podle mého mínění to, že studenti nejčastěji kladně odpovídali na užití alkoholu za účelem zlepšení svého stavu. Je zajímavé, že na druhém místě se objevily pocity viny kvůli konzumaci alkoholu, naproti tomu jako poslední se v počtu kladných odpovědí umístila otázka, zda respondenty dráždila kritika jejich užívání alkoholu. To může pramenit i z toho, že kritika okolí respondenty nedráždí, tudíž se umístila až na posledním místě. Můžeme ale také usuzovat, že u respondentů pocity viny za konzumaci alkoholu nepramení z kritiky okolí. Důvodů by se našlo jistě několik. Dospívající může mít pocit, že by takové množství alkoholu pít neměl, do hry tedy může vstupovat vliv svědomí, popř. při opilosti provedl něco, za co se mohl potencionálně stydět, apod. Tento výsledek, podle mého názoru, jde v ruku v ruce s potřebou snížit množství konzumovaného alkoholu, která se umístila hned za pocity viny. Respondenti mohli cítit pocity viny za konzumaci alkoholu a v souvislosti s nimi mohli také uvažovat o snížení množství konzumovaného alkoholu. Nicméně tyto závěry jsou spekulativního charakteru, přesto si myslím, že jde o zajímavý výsledek, který by mohl být předmětem dalšího výzkumu, spíše kvalitativního zaměření.

8.3 Religiozita a spiritualita

Na otázku, zda respondenti věří v Boha, 52,7 % odpovědělo ne a 16,3 % v Boha spíše nevěří. 13,6 % v Boha věří a 10,3 % uvedlo, že v Boha spíše věří (viz. příloha II – tab. 27).

Dále mne v dotazníkovém šetření zajímalo, zda respondenti věří v nějakou Vyšší sílu. 50,5 % uvedlo zápornou odpověď. 17,4 % uvedlo, že ve Vyšší sílu věří. 15,2 %

spíše ve Vyšší sílu nevěří a 9,2 % v existenci Vyšší síly spíše věří (viz. příloha II – tab. 28).

Co se týče příslušnosti k nějaké církvi či náboženskému proudu, 84,2 % respondentů uvedlo, že se k žádnému náboženskému proudu nehlásí, 9,2 % uvedlo, že se hlásí ke křesťanství. V dotazníku se objevily odpovědi, byť ve velmi malém procentu, že respondenti vyznávají buddhismus a islám. Židovství a hinduismus žádný z respondentů neuvedl. Zajímavé byly otevřené odpovědi, kde respondenti měli možnost písemně se vyjádřit – vyskytly se odpovědi jako víra v bohy pohanských kultur, čarodějnictví Wicca či satanismus (viz. příloha II – tab. 29).

Na otázku, zda se respondenti schází na nějakém konkrétním místě z důvodu své víry, 85,9 % respondentů uvedlo, že ne. 5,4 % uvedlo, že někdy ano a 4,9 % odpovědělo, že se na takovém místě scházejí (viz. příloha II – tab. 30).

Dále mě zajímalo, zda respondenti pocházejí z věřících rodin. 65,8 % respondentů uvedlo, že pochází z nevěřících rodin, 14,7 % odpovědělo, že jejich rodina je spíše nevěřící, 8,2 % uvedlo, že pocházejí spíše z věřící rodiny a 8,2 % uvedlo, že je jejich rodina věřící (viz. příloha II – tab. 31).

69 % respondentů uvedlo, že v Boha nevěří nebo spíše nevěří a 23,9 % odpovědělo, že v Boha věří nebo spíše věří. Výsledky tudíž ukazují, že nadpoloviční většina českých studentů v Boha nevěří. 65,7 % respondentů ve Vyšší sílu nevěří nebo spíše nevěří a 26,6 % uvedlo, že v existenci Vyšší síly věří nebo spíše věří.

Výsledky tedy ukazují, že míra spirituality je mezi studenty pražských středních škol vyšší, než jejich religiozita. Naprostá většina studentů se nehlásí k žádnému náboženskému proudu. Pokud se někdo z respondentů k nějakému hlásil, jednalo se většinou o křesťanství. Většina respondentů se neschází na nějakém konkrétním místě z důvodu své víry (např. v kostele, v buddhistickém centru, apod.). 10,3 % studentů ale uvedlo, že se scházejí nebo občas scházejí na nějakém místě. 80,5 % respondentů pochází z nevěřících nebo spíše nevěřících rodin a 16,4 % uvedlo, že je jejich rodina věřící nebo spíše věřící. Tyto výsledky ale nevypovídají nic o tom, zda-li rodiny respondentů jsou nebo nejsou spirituálně orientované.

8.4 Rodina

Na otázku, zda je pro respondenty rodina důležitá, 66,8 % studentů uvedlo ano, velmi. Pro 20,1% je jejich rodina důležitá. 8,7 % odpovědělo, že je jejich rodina pro ně průměrně důležitá - v některých oblastech jejich života ano, v jiných ne (viz. příloha II – tab. 32).

Na otázku, jak by respondenti zhodnotili vztahy v jejich rodině, 38,6 % studentů uvedlo, že vztahy v rámci rodiny vnímají jako dobře fungující, 25 % hodnotí vztahy v rodině jako velmi dobře fungující, 23,4 % vnímá vztahy v rámci rodiny jako průměrně fungující, 9,2 % respondentů vnímá vztahy v rodině jako spíše špatně fungující a špatně fungující (viz. příloha II – tab. 33).

Výchovu v rodině vnímá 48,4 % respondentů jako přiměřenou, 17,9 % jako spíše volnou, 14,2 % jako volnou či příliš volnou. 13,1 % uvedlo, že výchova v jejich rodině je spíše přísná a přísná (viz. příloha II – tab. 34).

Na otázku, zda mají respondenti pocit, že se rodičům mohou svěřit se svými problémy, 32,1 % uvedlo, že u většiny problémů ano. 30,4 % uvedlo, že se rodičům s některými problémy svěřit mohou a s některými ne, 20,1 % uvedlo, že se rodičům mohou svěřit vždy. 14,1 % respondentů má pocit, že se rodičům nemohou svěřit s většinou svých problémů, nebo že se jim nemohou svěřit vůbec (viz. příloha II – tab. 35).

V rámci šetření mne dále zajímalo, zda rodiče respondentů pijí alkohol a v jaké míře. 40,2 % respondentů uvedlo, že pouze někdy, 27,2 % odpovědělo, že jejich rodiče konzumují alkohol málokdy, pouze při výjimečných příležitostech. 26,7 % přiznalo, že jejich rodiče konzumují alkohol často nebo při mnoha příležitostech (viz. příloha II – tab. 37).

Na otázku jaký mají rodiče postoj ke konzumaci alkoholu svých dětí, respondenti v 41,3 % uvedli, že rodiče s konzumací alkoholu většinou souhlasí (netolerují ale např. velké množství alkoholu či denní pití). 20,1 % uvedlo, že jejich rodiče s konzumací alkoholu většinou nesouhlasí (tolerují např. přípitky na oslavách). 12,5 % odpovědělo, že na konzumaci alkoholu nemají rodiče vyhraněný názor. 5,4 % uvedlo, že rodiče o jejich konzumaci alkoholu nevědí. 4,9 % odpovědělo, že jejich rodiče s konzumací alkoholu souhlasí (viz. příloha II – tab. 38).

Pro většinu respondentů je rodina důležitá. Většina respondentů vnímá vztahy v rodině jako fungující a výchovu v rodině jako přiměřenou. Respondenti také často uváděli, že výchovu v rodině vnímají jako spíše volnou. Někteří studenti, uvedli, že výchova v jejich rodině je spíše přísná a přísná.

Nadpoloviční většina uvedla, že se rodičům mohou u většiny problémů svěřit nebo, že se jim mohou svěřit s některými problémy. Někteří studenti přiznali, že se svým rodičům nemohou svěřit s většinou svých problémů nebo se nemohou svěřit vůbec. Většinu rodičů respondentů bychom mohli označit jako občasné konzumenty alkoholu. Přesto nezanedbatelné procento studentů přiznalo, že jejich rodiče konzumují alkohol často nebo při mnoha příležitostech. Rodiče respondentů většinou s konzumací alkoholu u svých dětí souhlasí, ale netolerují např. denní pití či velké množství alkoholu. Nemalé procento rodičů ale s konzumací alkoholu u svých dětí nesouhlasí, tolerují ale např. přípitek při oslavě. Určité procento respondentů uvedlo, že rodiče o jejich konzumaci nevědí, nebo s ní dokonce souhlasí.

8.5 Školní prostředí

Na otázku co hlavně škola respondentům přináší, odpovědělo 31,5 %, že školu vnímají jako přípravu pro budoucí život, 26,1 % vidí přínos školy v tom, že se v ní setkávají s přáteli, 17,9 % se domnívá, že se ve škole naučí něco nového. Zajímavé jsou další odpovědi respondentů, které se v dotazníku objevily. 8,2 % uvedlo, že je škola stresuje a 7,6 % přiznalo, že ve škole zažívají nudu (viz. příloha II – tab. 12).

Když měli respondenti zhodnotit, jak se cítí ve své třídě, 41,3 % uvedlo, že je v jejich třídě docela dobrá atmosféra, 21,7 % zhodnotilo atmosféru ve třídě jako průměrnou, 10,3 % uvedlo, že ve třídě je spíše špatná a špatná atmosféra (viz. příloha II – tab. 13).

Co se týče hlavního důvodu toho, jak se respondenti cítí ve své třídě, 71,7 % uvedlo vztahy se spolužáky, pro 9,2 % je důvodem zábava a legrace v jejich třídě (viz. příloha II – tab. 14).

Respondenti v dotazníku hodnotili vztahy učitelů ke studentům. 40,8 % z nich uvedlo, že vztah učitelů k nim vnímají jako průměrný, 22,8 % hodnotí tento vztah jako podporující a 20,1 % jako přátelský. Přístup učitelů považuje 4,9 % respondentů jako chladný a odtahitý. Objevily se i jiné odpovědi, které měly v podstatě stejný základ.

Respondenti uváděli, že při hodnocení vztahu učitele ke studentům záleží na tom, o kterého učitele se jedná (viz. příloha II – tab. 15).

Respondenti měli uvést, jaký je u nich nejčastější důvod absence ve škole. 66,3 % uvedlo zdravotní důvody, 16,8 % studentů přiznalo, že důvodem je záškoláctví a 10,3 % respondentů uvedlo důvody rodinné (viz. příloha II – tab. 16).

Co se týče průměrného prospěchu respondentů z posledního vysvědčení, 34,2 % respondentů uvedlo průměr 1,51 - 2,0, 28,8 % mělo z posledního vysvědčení průměrný prospěch v rozmezí 2,01 - 2,5, 24,5 % uvedlo, že z posledního vysvědčení mělo průměrný prospěch 2,51 – 3,0 a horší (viz. příloha II – tab. 17).

Respondenti vnímají školu spíše pozitivně, zejména jako přípravu pro budoucí život. 63 % respondentů pociťuje atmosféru ve třídě jako docela dobrou nebo průměrnou, přesto někteří z nich (10,3 %) se ve své třídě necítí příliš dobře. Z výsledků lze usuzovat, že důvod toho, jak se respondenti ve třídě cítí, jak v pozitivní tak v negativní rovině, jsou nejčastěji vztahy se spolužáky. Důvody jako vztahy s učiteli, prožitek úspěchu/neúspěchu či nuda, apod. se ve výsledcích neukázaly jako statisticky významné. Největší počet respondentů vnímá vztahy učitelů ke studentům jako průměrné. Často se objevily názory, že vztahy učitelů k respondentům jsou podporující a přátelské. Nicméně určité procento z nich, vnímá přístup učitelů jako chladný a odtažitý. Nejčastější důvody zameškání školní docházky uváděli respondenti důvody zdravotní. Na druhém místě se vyskytovalo záškoláctví. Největší procento respondentů mělo z posledního vysvědčení průměrný prospěch 1,51 – 2,0. Druhý nejčastější průměrný prospěch je v rozmezí 2,01 - 2,5. Nezanedbatelné procento respondentů přiznalo průměrný prospěch z posledního vysvědčení 2,51 – 3,0 a horší.

Na otázku, jak se respondentům vyplňoval dotazník 69,6 % uvedlo, že dobře, 15,8 % se vyplňoval spíše dobře a 7,6 % se vyplňoval průměrně. Žádný z respondentů neuvedl, že se mu dotazník vyplňoval špatně nebo spíše špatně (viz. příloha II – tab. 47).

9 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ

Při ověřování hypotéz jsem celkový soubor respondentů rozdělila na dvě skupiny. První skupinou jsou ti, kteří uvedli, že alkoholický nápoj (pivo, víno, destilát) za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 1-2x a 3-5x. Tuto skupinu označuji jako mírné konzumenty alkoholu a ty, kteří alkoholické nápoje za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. To, že někteří respondenti uvedli, že za poslední měsíc alkohol nekonzumovali, ještě neznamená, že jsou abstinenty. Jelikož je v celkovém souboru jen 6 % abstinentů, v odpovědi pivo, víno či destilát jsem za poslední měsíc nekonzumoval/a, budou převažovat mírní konzumenti alkoholických nápojů nad abstinenty. Mírní konzumenti piva a ti, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec tvoří 65,2 % z celkového souboru. Mírní konzumenti vína a ti, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec tvoří 84,8 % z celkového souboru. Mírní konzumenti destilátů a ti, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec jsou v celkovém souboru respondentů zastoupeni v 77,8 % (viz. příloha II – tab. 2a, 2b, 2c).

Oproti tomu druhou skupinu tvoří respondenti, kteří přiznali, že za poslední měsíc konzumovali alkoholický nápoj (pivo, víno, destilát) 6-9x a vícekrát. Tuto skupinu považuji za konzumenty nadměrné. Nadměrní konzumenti piva jsou v celkovém souboru zastoupeni v 31,5 %, nadměrní konzumenti vína v 12 % a nadměrní konzumenti destilátů v 19 % z celkového souboru respondentů (viz. příloha II – tab. 2a, 2b, 2c).

Při ověřování hypotéz porovnávám mezi sebou tyto dvě skupiny respondentů v různých oblastech šetření, tedy mírné konzumenty piva, vína a destilátů a ty, kteří pivo, víno a destiláty nekonzumovali za poslední měsíc vůbec a nadměrné konzumenty piva, vína a destilátů.

9.1 Hypotézy k většinovým odpovědím v oblasti konzumace alkoholu

Na základě studií ESPAD 2003 a ESPAD 2007 uvádím následující hypotézy týkající se konzumace alkoholu, které se snažím dotazníkovým šetřením ověřit. V rámci tohoto ověřování v textu porovnávám výsledky ESPAD 2003 a ESPAD 2007 s výsledky šetření KAUDSS 2009. Poslední hypotéza v této podkapitole je zaměřena

na porovnání konzumace alkoholu mezi studenty středních odborných učilišť a studenty středních škol. Tuto hypotézu jsem stanovila na základě odborné literatury a rovněž se ji snažím dotazníkovým šetřením ověřit.

Hypotéza 1: Nejčastěji konzumovaným alkoholickým nápojem je mezi dospívajícími pivo.

Co se týče konzumace piva za poslední měsíc, 21,7 % respondentů uvedlo, že pivo za poslední měsíc konzumovalo 1-2x, 21,2 % pivo konzumovalo za uvedenou dobu 3-5x. 31,5 % za poslední měsíc konzumovalo pivo 6-9x a vícekrát (viz. příloha II – tab. 2a).

Na otázku jaký alkohol pijí respondenti nejčastěji, se na prvním místě v 32,1 % rovněž umístilo pivo (viz. příloha II – tab. 3). ESPAD 2003 rovněž hovoří o tom, že co se týče obliby jednotlivých alkoholických nápojů, nejběžněji konzumovaným druhem alkoholu je pivo (CSÉMY aj., 2006).

Z výsledku tedy vyplývá, že pivo za poslední měsíc konzumovalo 74,4 % respondentů, což tento alkoholický nápoj řadí na první místo v konzumaci alkoholu mezi středoškolskými studenty. Výsledky ESPAD 2007 uvádí, že za posledních 30 dnů konzumovalo pivo 67 % českých studentů (HIBELL, et al., 2009). KAUDSS 2009 tedy uvádí o 7,4 % vyšší spotřebu piva mezi českými středoškolskými studenty.

Tuto hypotézu se dotazníkovým šetřením podařilo potvrdit.

Hypotéza 2: Destiláty jsou mezi dospívajícími konzumovány ve vyšší míře než víno.

Na otázku jak často respondenti pili víno za poslední měsíc, 31,5 % konzumovalo víno 1-2x a 3-5x konzumovalo víno 12,5 % dotázaných. 12 % uvedlo, že víno za poslední měsíc konzumovalo 6-9x a vícekrát (viz. příloha II – tab. 2b). Výsledky ukazují, že víno za poslední měsíc konzumovalo 56 % respondentů.

Konzumaci destilátu 1-2x za poslední měsíc přiznalo 31 % respondentů, 18,5% konzumovalo destilát 3-5x. Konzumaci vysokých dávek destilátu, tzn. 6-9x a vícekrát za měsíc uvedlo 19 % respondentů (viz. příloha II – tab. 2c). Výsledky ukazují, že destiláty za poslední měsíc konzumovalo 68,5 % dotázaných.

Z výše uvedeného vyplývá, že větší procento respondentů za poslední měsíc konzumovalo destiláty. ESPAD 2003 rovněž hovoří o tom, že při analýze jejich výsledků se ukázalo, že destiláty jsou konzumovány s vyšší frekvencí než víno. Autoři podotýkají, že tento fakt může souviset s tím, že destiláty bývají častěji konzumovány

v kombinaci s pivem (CSÉMY aj., 2006). Při analýze výsledků KAUDSS 2009 se totiž zjistilo, že po pivu, které je na prvním místě v oblíbenosti mezi respondenty, se jako nejčastější objevila kombinace piva a destilátů (18,5 % respondentů), (viz. příloha II – tab. 3). Jelikož je pivo na prvním místě v konzumaci alkoholických nápojů za poslední měsíc a destiláty obsazují místo druhé, lze se domnívat, že tento výsledek ovlivňuje fakt, že respondenti v nezanedbatelném procentu upřednostňují kombinaci piva a destilátů a proto se destiláty objevily na druhém místě v konzumaci alkoholických nápojů za poslední měsíc. Výsledky ESPAD 2003 a KAUDSS 2009 se v tomto směru shodují.

Tuto hypotézu se dotazníkovým šetřením podařilo potvrdit.

Hypotéza 3: Studenti středních odborných učilišť se vyskytují mezi nadměrnými konzumenty alkoholických nápojů častěji, než studenti středních škol.

Při ověřování této hypotézy jsem opět rozdělila respondenty na mírné konzumenty piva, vína a destilátů a ty, kteří za poslední měsíc nepili pivo, víno destilátů vůbec a na nadměrné konzumenty piva, vína a destilátů. Při ověřování hypotézy jsem porovnávala tyto dvě skupiny a jejich procentuální výskyt mezi jednotlivými školami.

Na prvním místě se v nadměrné konzumaci piva umístilo střední odborné učiliště řemeslné (52,9 %), na místě druhém střední umělecká škola (50 %). Třetí místo v nadměrné konzumaci piva obsadila střední odborná škola služeb (45,8 %). Největší procento mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nepili vůbec se vyskytuje na gymnáziu (80 %). Druhé místo v mírné konzumaci piva obsadila střední průmyslová škola (79,2 %) a místo třetí patří střednímu odbornému učilišti služeb (77,8 %), (viz. příloha III – tab. 2a*škola).

Na prvním místě v nadměrné konzumaci vína se umístila střední odborná škola služeb (25 %). Druhé místo patří střednímu odbornému učilišti řemeslnému (23,5 %). Třetí místo obsadily střední odborné učiliště služeb (22,3 %) a střední umělecká škola (22,3 %). Nejvyšší procento mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nepili vůbec se objevilo u studentů obchodní akademie (100 %) a studentů střední průmyslové školy (100 %). Druhé místo v mírné konzumaci vína obsadilo gymnázium (95 %). Na třetím místě se v mírné konzumaci vína umístila střední sociální škola (94,4 %), (viz. příloha III – tab. 2b*škola).

První místo v nadměrné konzumaci destilátů patří střední odborné škole služeb (45,8 %), druhé místo obsadilo střední odborné učiliště řemeslné (35,3 %). Na třetím

místě se umístilo střední odborné učiliště služeb (33,3 %). Největší procento mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nepili vůbec se vyskytuje na gymnáziu (95 %). Druhé místo v mírné konzumaci destilátů obsadila střední zdravotnická škola (94,7 %) a místo třetí patří obchodní akademii (90,5 %), (viz. příloha III – tab. 2c*škola).

Výsledky ukazují, že nejvyšší spotřeba alkoholických nápojů se vyskytuje u studentů středního odborného učiliště řemeslného a u studentů střední odborné školy služeb. Tito studenti se ve skupinách nadměrných konzumentů piva, vína a destilátů objevili vždy. Mezi nadměrnými konzumenty vína a destilátů se také objevili studenti středního odborného učiliště služeb. Tyto školy můžeme tedy zařadit mezi ty, kde se mezi studenty vyskytuje nadměrná konzumace alkoholických nápojů.

Na výše zmíněném středním odborném učilišti řemeslném se mezi respondenty vyskytovali jen chlapci. To je možná jeden z důvodů, proč se toto učiliště vyskytlo jak mezi nadměrnými konzumenty piva, vína tak i destilátů. Střední odborné učiliště služeb, kde respondentkami byly zase pouze dívky se vyskytly mezi nadměrnými konzumenty vína a destilátů, ale i mezi mírnými konzumenty piva. NEŠPOR (2004) se zmiňuje, že pití alkoholických nápojů je více rozšířeno u chlapců. To si lze vysvětlit odlišnými sociálně kulturními normami pro muže a ženy ve vztahu ke konzumaci alkoholu. CSÉMY (1995) uvádí, že výskyt pravidelného pití alkoholických nápojů je významně vyšší u žáků odborných učilišť či na středních odborných školách bez maturity než u studentů středních škol zakončených maturitní zkouškou. Vzhledem k tomuto vyššímu ohrožení mládeže na učňovských školách je třeba uvažovat o specifických preventivních programech. Zároveň je učňovská mládež ta část populace, u níž lze předpokládat, že snadněji přijme i jiné nežádoucí formy chování, jako je např. užívání nelegálních drog. MARHOUNOVÁ a NEŠPOR (1995) uvádějí, že silný konzum alkoholu či závislost na něm jsou častější u pracovníků manuálních profesí. Z toho tedy vyplývá, že studenti středních odborných učilišť jsou více ohroženou skupinou. Úroveň vzdělání ovlivňuje konzumaci alkoholu zejména prostřednictvím skupinové normy dané sociální skupiny, spotřeba alkoholu je ve velmi těsném vztahu ke spotřebě alkoholu mezi přáteli. Svou roli sehrává i to, jak silný nátlak přátel vyvíjí, aby se jedinec účastnil společného konzumu.

Nejlépe dopadli studenti gymnázia, kteří se objevili vždy ve skupinách mírných konzumentů a těch, kteří pivo, víno a destiláty za poslední měsíc nepili vůbec. Ve skupinách mírných konzumentů se také často vyskytovali studenti střední průmyslové

školy a obchodní akademie. Z toho tedy můžeme usuzovat, že v těchto školách převažují mírní konzumenti alkoholických nápojů nad konzumenty nadměrnými. Studenti výše zmíněných škol také dosahovali v CAGE testu velmi dobrého skóre. Studenti střední průmyslové školy se objevili na prvním místě v počtu 0 kladných odpovědí (66,7 %), na druhém místě se umístilo gymnázium (50 %) a třetí místo patří obchodní akademii (47,6 %) (viz. příloha IV). Tento fakt podporuje předchozí tvrzení. Jak z výsledku CAGE testu, tak z vysokého počtu mírných konzumentů alkoholu můžeme usuzovat, že studenti těchto škol jsou nejméně ohroženi problémy s alkoholem, popř. potencionální závislostí.

Studenti středního odborného učiliště řemeslného se vyskytovali spolu se studenty střední odborné školy služeb mezi nadměrnými konzumenty piva, vína i destilátů. Studenti středního odborného učiliště služeb se vyskytovali u nadměrných konzumentů vína a destilátů.

Tuto hypotézu se podařilo potvrdit.

9.2 Frekvence konzumace alkoholu, první zkušenost s alkoholem a důvody konzumace alkoholických nápojů

Na základě výzkumů, odborné literatury a vlastních úvah jsem dospěla k níže uvedeným hypotézám, které se snažím dotazníkovým šetřením ověřit.

Hypotéza 4: Nadměrní konzumenti piva, vína a destilátů mají první zkušenost s těmito druhy alkoholu v nižším věku častěji, než ti respondenti, kteří konzumují pivo, víno a destiláty s nižší frekvencí.

Věk první konzumace piva, vína a destilátu jsem rozdělila do dvou skupin. První užití alkoholu do 13 let (včetně) a první užití alkoholu ve věku 14 let (včetně) a později. Věk první zkušenosti s pivem, vínem a destiláty jsem porovnávala s aktuální frekvencí konzumace alkoholických nápojů mezi respondenty.

65 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a 84,5 % nadměrných konzumentů piva uvedlo první zkušenost s konzumací piva do 13 let (včetně). 35 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a 15,5 % nadměrných konzumentů piva uvedlo první zkušenost s pivem ve věku 14 let (včetně) a více (viz. příloha V – tab. 1a*2a).

53,2 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a 45,5 % nadměrných konzumentů vína uvedlo první zkušenost s konzumací vína do 13 let (včetně). 44,2 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a 54,5 % nadměrných konzumentů vína uvedlo první zkušenost s konzumací vína ve věku 14 let (včetně) a více (viz. příloha V – tab. 1b*2b).

24,5 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a 54,3 % nadměrných konzumentů destilátů uvedlo první zkušenost s konzumací destilátu do 13 let (včetně). 72 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a 45,7 % nadměrných konzumentů destilátů uvedlo první zkušenost s konzumací destilátů ve věku 14 let (včetně) a více (viz. příloha V - 1c*2c).

Výsledky ukazují, že nadměrní konzumenti piva a destilátů mají první zkušenost s pivem a destiláty ve větším procentuálním zastoupení do věku 13 let (včetně), oproti mírným konzumentům piva a destilátů a těch, kteří pivo a destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. U nadměrných konzumentů vína je situace opačná. Naopak mírní konzumenti vína a ti, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec mají první zkušenost s vínem ve větším procentuálním zastoupení do věku 13 let (včetně), než nadměrní konzumenti vína. Na základě výsledků bychom se mohli domnívat, že lidé, kteří mají brzkou zkušenost s pitím alkoholických nápojů, budou v dospívání inklinovat přinejmenším k vyšší konzumaci alkoholických nápojů, než ti, kteří mají první zkušenost s konzumací alkoholu v pozdějším věku.

Tuto hypotézu se tedy podařilo částečně potvrdit.

Hypotéza 5: Nadměrní konzumenti alkoholických nápojů častěji pijí alkohol z důvodu odreagování a možnosti zapomenout na problémy než mírní konzumenti alkoholických nápojů.

10 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a 8,6 % nadměrných konzumentů piva přiznalo, že důvodem, proč alkohol konzumují je odreagování a možnost zapomenout na problémy. 7,7 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a 18,2 % nadměrných konzumentů vína uvedlo, že důvodem, proč alkohol konzumují je odreagování a možnost zapomenout na problémy. 9 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a 11,4 % nadměrných

konzumentů destilátů přiznalo, že důvodem jejich konzumace alkoholu je odreagování a možnost zapomenout na problémy (viz. příloha V – tab. 2a*4, tab. 2b*4, tab. 2c*4).

Podle výše zmíněných výsledků nadměrní konzumenti vína a destilátů konzumují alkohol častěji z důvodu odreagování a možnosti zapomenout na problémy, než mírní konzumenti vína a destilátů a ti, kteří víno a destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. U nadměrných konzumentů piva je situace jiná. Nadměrní konzumenti piva konzumují alkohol z důvodu odreagování a možnosti zapomenout na problémy v menším procentu, než mírní konzumenti piva a ti, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec.

Tuto hypotézu se tedy podařilo potvrdit jen z části.

9.3 Frekvence konzumace alkoholu a výsledné skóre v CAGE testu

Při analýze CAGE testu jsem se také zaměřila na to, jak spolu výsledky tohoto testu, tedy počet kladných odpovědí, souvisí s frekvencí konzumace alkoholických nápojů (pivo, víno, destilát) za poslední měsíc. Druhá hypotéza se týká vztahu mezi první zkušeností s konzumací alkoholických nápojů a výsledným skóre v CAGE testu. Na základě odborné literatury a logických předpokladů, uvádím následující hypotézy, které se snažím dotazníkovým šetřením ověřit.

Hypotéza 6: Nadměrní konzumenti alkoholických nápojů dosahují v CAGE testu horšího skóre než ti, kteří konzumují alkohol s nižší frekvencí.

U mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 45,8 % nemělo žádnou kladnou odpověď naproti tomu jen 20 % nadměrných konzumentů piva dosáhlo stejného výsledku. Jedna kladná odpověď v CAGE testu se vyskytla u 29,2 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, u nadměrných konzumentů piva se vyskytla v 37,9 %. Dvě kladné odpovědi se u mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec vyskytly v 10,8 %, u nadměrných konzumentů piva se toto skóre objevilo v 15,5 %. Tři až čtyři kladné odpovědi se objevily u 5 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a u nadměrných konzumentů piva se tento výsledek vyskytl v 25,9 % (viz. příloha V – tab. 10*2a).

41 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec nemělo žádnou kladnou odpověď. Naproti tomu jen 13,6 %

nadměrných konzumentů vína nemělo žádnou kladnou odpověď. Jedna kladná odpověď se vyskytla u 31,4 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, ve 40,9 % u nadměrných konzumentů vína. Dvě kladné odpovědi se objevily u 10,9 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, u nadměrných konzumentů vína v 18,2 %. Tři až čtyři kladné odpovědi se u mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec vyskytly v 9,6 %, u konzumentů nadměrných v 27,3 % (viz. příloha V – tab. 10*2b).

43,4 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec nemělo v CAGE testu žádnou kladnou odpověď. Naproti tomu jen 14,3 % nadměrných konzumentů destilátů dosáhlo stejného výsledku. Jedna kladná odpověď se vyskytla u 28 % mírných konzumentů destilátů těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, u nadměrných konzumentů destilátů se tento výsledek vyskytl v 48,6 %. Dvě kladné odpovědi se vyskytly u 10,5 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, u nadměrných konzumentů destilátů ve 20 %. Tři až čtyři kladné odpovědi se objevily u 10,5 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, naproti tomu tohoto skóre dosáhlo 17,1 % nadměrných konzumentů destilátů (viz. příloha V - 10*2c).

Jen pro zajímavost a v krátkosti uvádím výsledky vztahu mezi skóre CAGE testu a tím, jaký alkoholický nápoj respondenti označili jako ten, který konzumují nejčastěji. Z výsledků vyplývá, že nejlépe v CAGE testu dopadli ti respondenti, kteří nejčastěji konzumují víno, v 0 kladných odpovědích tedy měli největší procentuální zastoupení (53,3 %). Oproti tomu ti, kteří uvedli, že nejčastěji konzumují kombinaci piva a destilátu byli na posledním místě v 0 kladných odpovědích (26,5 %), dopadli tedy z celkového souboru nejhůře. Toto tvrzení potvrzuje i vyhodnocení skóre kategorie 3-4 kladné odpovědi. V této kategorii měli konzumenti piva a destilátů nejvyšší procentuální zastoupení (35,3 %) mezi ostatními konzumenty jiných alkoholických nápojů (viz. příloha V – tab.10*3).

Z výsledků vyplývá, že existuje souvislost mezi frekvencí konzumace alkoholu (piva, vína i destilátu) a celkovým skórem v CAGE testu. Ti, co tvoří skupinu mírných konzumentů a těch, kteří za poslední měsíc nekonzumovali alkohol vůbec jsou méně ohroženi problémy s alkoholem a potencionální závislostí na něm. Tito respondenti dosahují vyššího procentuálního zastoupení v 0 kladných odpovědích oproti nadměrným

konzumentům a naopak dosahují nižšího procentuálního zastoupení ve výskytu kladných odpovědí na rozdíl od nadměrných konzumentů alkoholu. Můžeme tedy usoudit, že čím nižší je frekvence pití alkoholických nápojů, tím lepší jsou výsledky v CAGE testu. Z výše uvedeného dále vyplývá, že nejhůře v CAGE testu dopadli ti respondenti, kteří při konzumaci alkoholu dávají přednost kombinaci piva a destilátů. Z toho výsledku tedy vyplývá, že tito respondenti jsou nejvíce ohroženi problémy s alkoholem a potencionální závislostí na něm.

Tato hypotéza se dotazníkovým šetřením potvrdila.

Hypotéza 7: Dospívající, kteří mají první zkušenost s alkoholickými nápoji v pozdějším věku, dosahují v CAGE testu lepšího skóre, než dospívající mající první zkušenost s alkoholickými nápoji v ranějším věku.

Věk první konzumace piva, vína a destilátu jsem opět rozdělila do dvou skupin. První užití alkoholu do 13 let (včetně) a první užití alkoholu ve věku 14 let (včetně) a později. Věk první zkušenosti s pivem, vínem a destiláty jsem porovnávala s výsledky CAGE testu (konkrétně se skórem 0 kladné odpovědi). 33, 9 % respondentů mající první zkušenost s pivem do 13 let (včetně) a 47 % respondentů mající první zkušenost s konzumací piva ve věku 14 let (včetně) a více dosáhlo v CAGE testu 0 kladných odpovědí, tedy nejlepšího výsledku. 36, 6 % respondentů mající první zkušenost s konzumací vína do 13 let (včetně) a 37, 5 % respondentů mající první zkušenost s konzumací vína ve věku 14 let (včetně) a více dosáhlo v CAGE testu 0 kladných odpovědí. 18, 9 % respondentů mající první zkušenost s konzumací destilátu do 13 let (včetně) a 44, 6 % respondentů mající první zkušenost s konzumací destilátu ve věku 14 let (včetně) a více dosáhlo v CAGE testu 0 kladných odpovědí (viz. příloha V – tab. 1a*10, tab. 1b*10, 1c*10).

Výsledky ukazují, že lepšího skóre v CAGE testu dosáhli ti respondenti, kteří mají první zkušenost s konzumací piva, vína a destilátů ve věku 14 let (včetně) a více. Tento výsledek tedy poukazuje na fakt, že pozdější věk první zkušenosti s alkoholem působí jako protektivní faktor ve vztahu k potencionálním problémům s alkoholem. Skutečností zůstává, že čím dříve člověk začne s konzumací alkoholu, tím rychlejší je proces návyku (ILLES, 2002; ELLIOTT a PLACE, 2002). KOŽENÝ aj. (2007) potvrzují, že raná zkušenost s tolerovanými psychoaktivními látkami silně předurčuje pozdější vážné problémy v oblasti návykových látek.

Tuto hypotézu se podařilo dotazníkovým šetřením potvrdit.

9.4 Frekvence konzumace alkoholu a užívání drog mezi dospívajícími

U následujících hypotéz jsem porovnávala užívání marihuany, LSD a extáze mezi skupinou mírných konzumentů piva, vína, destilátů a těch, kteří pivo, víno a destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a skupinou nadměrných konzumentů piva, vína a destilátů. Přesně řečeno jsem porovnávala, kolik procent z obou skupin tyto tři kategorie drog neužívá, užívá několikrát ročně, jednou měsíčně, jednou týdně a jednou denně. K porovnání volím tyto tři kategorie drog, jelikož KOLÁŘOVÁ (2009) uvádí, že tyto drogy se umístily na prvních místech v užívání mezi našimi respondenty. Na prvním místě udává užívání marihuany, na místě druhém užívání LSD a třetí místo patří extázi. ESPAD 1999 (NEŠPOR aj., 2003) hovoří o tom, že čím vyšší je frekvence konzumace alkoholických nápojů, tím se zvyšuje i frekvence užívání marihuany. Na základě této informace uvádím první hypotézu, týkající se konzumace alkoholu a užívání marihuany. Dále předpokládám, že čím vyšší je frekvence konzumace alkoholických nápojů, tím se zvyšuje i frekvence užívání LSD a extáze. Tyto hypotézy se snažím dotazníkovým šetřením ověřit.

Hypotéza 8: Nadměrní konzumenti alkoholických nápojů užívají marihuanu častěji, než mírní konzumenti alkoholických nápojů.

Mírní konzumenti piva a ti, kteří za poslední měsíc nekonzumovali pivo vůbec v 53,3 % uvedli, že marihuanu neužívají, naproti tomu jen 15,5 % nadměrných konzumentů piva uvedlo, že marihuanu neužívají. 9,2 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec uvedlo, že marihuanu užívají několikrát ročně, nadměrní konzumenti piva užívají marihuanu několikrát ročně ve 32,8 %. 5 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, užívá marihuanu jednou měsíčně, nadměrní konzumenti piva užívají marihuanu jednou měsíčně v 17,2 %. 4,2 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 5,2 % nadměrných konzumentů užívá marihuanu jednou týdně. 1,7 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 8,6 % nadměrných konzumentů piva užívá marihuanu jednou denně (viz. příloha V – tab. 2a*6a).

U mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec se ve 43,6 % vyskytlo, že marihuanu neužívají. U nadměrných konzumentů vína

se objevil daleko nižší výsledek, 18,2 % z nich marihuanu neužívá. 18,6 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 9 % nadměrných konzumentů vína užívá marihuanu několikrát ročně. 5,8 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 31,8 % nadměrných konzumentů vína užívají marihuanu jednou měsíčně. 3,8 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 9 % nadměrných konzumentů vína užívá marihuanu jednou týdně. 3,8 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 4,5 % nadměrných konzumentů vína užívá marihuanu jednou denně (viz. příloha V – tab. 2b*6a).

U mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec se ve 44,8 % objevilo, že marihuanu neužívají, nadměrní konzumenti destilátů ve 25,7 % tuto drogu neužívá. 16 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 20 % nadměrných konzumentů destilátů užívá marihuanu několikrát ročně. 6,3 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 20 % nadměrných konzumentů destilátů užívají marihuanu jednou měsíčně. 3,5 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 8,6 % nadměrných konzumentů destilátů užívá marihuanu jednou týdně. 3,5 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 5,7 % nadměrných konzumentů destilátů užívá marihuanu jednou denně (viz. příloha V - 2c*6a).

Pro zajímavost uvádím výsledky vztahu mezi otázkami, jaký alkohol respondenti nejčastěji konzumují a tím, jakou drogu nejčastěji užívají. Výsledky uvádím jen ve vztahu mezi kategoriemi pivo, víno, destiláty, kombinace piva a destilátů, kombinace vína a destilátů, alkohol nepiji a kategoriemi marihuana a drogy neužívám. Na prvním místě v užívání marihuany se umístili konzumenti, kteří dávají přednost kombinaci piva a destilátů (55,9 %), na druhém místě jsou konzumenti, kteří upřednostňují kombinaci vína a destilátů (42,9 %), na třetím místě v užívání marihuany se umístili konzumenti destilátů (38,7 %), čtvrté místo patří konzumentům piva (35,6 %), na pátém místě v užívání marihuany se umístili abstinenti (18,2 %) a šesté a poslední místo patří konzumentům vína (3,3 %). Odpověď drogy neužívám se nejvíce vyskytla u respondentů, kteří nejčastěji konzumují víno (96,7 %), na druhém místě jsou abstinenti (81,8 %), třetí místo patří konzumentům piva (67,9 %), čtvrté místo obsadili

ti, kteří nejčastěji konzumují destiláty (58 %), páté místo patří těm, kteří nejčastěji kombinují víno a destiláty (57,1 %) a nejhůře jsou na tom opět ti, kteří upřednostňují kombinaci piva a destilátů (37,8 %), (viz. příloha V – tab. 3*7).

Jak vidíme z výsledků, skupina mírných konzumentů alkoholických nápojů a těch, kteří alkoholické nápoje za poslední měsíc nekonzumovali vůbec ve větší míře neužívají marihuanu oproti nadměrným konzumentům alkoholických nápojů. Nadměrní konzumenti alkoholu užívají častěji marihuanu (a to ve všech uvedených frekvencích užívání), než mírní konzumenti alkoholu a ti, kteří alkoholické nápoje za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. Jen v jednom případě tento výsledek neplatí. U mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec se objevilo, že v 18,6 % užívají marihuanu několikrát ročně, u nadměrných konzumentů vína se užívání marihuany několikrát ročně objevilo jen v 9 %. V tomto konkrétním a jediném výsledku, co se týče užívání marihuany v kategorii několikrát ročně, mírní konzumenti vína a ti, kteří nekonzumovali víno za poslední měsíc vůbec, převyšují nad nadměrnými konzumenty vína. V ostatních případech je tomu přesně naopak. Z výše zmíněného dále vyplývá, že marihuanu nejčastěji užívají ti, kteří kombinují pivo s destiláty. Tito respondenti se také objevili na posledním místě v kategorii drogy neuvžívám. Lze tedy předpokládat, že tito respondenti v porovnání s jinými užívají kromě marihuany častěji i jiné drogy. Nejlépe ve vztahu k užívání marihuany dopadli ti, kteří dávají přednost konzumaci vína. Tito respondenti se umístili i na prvním místě v kategorii drogy neuvžívám. Tyto výsledky nám tedy říkají, jaký je vztah mezi preferovaným alkoholem a užívání marihuany a neuvžíváním drog. Výsledky nám ale neříkají nic o frekvenci konzumace preferovaného alkoholu a užíváním marihuany či neuvžíváním drog. NEŠPOR aj. (2003) říkají, že samotný alkohol a marihuana přinášejí různá zdravotní rizika, avšak kombinace těchto látek je v některých směrech ještě rizikovější, než každá z nich sama o sobě. V ČR se jedná o častý problém. ESPAD 1999 hovoří o tom, že existuje zřetelná a statisticky významná souvislost mezi frekvencí konzumace nadměrných dávek alkoholu a frekvencí kouření marihuany. Čím vyšší je frekvence konzumace alkoholických nápojů, tím se zvyšuje i frekvence užívání marihuany (cit. dle NEŠPOR aj., 2003).

Tuto hypotézu se tedy podařilo částečně potvrdit.

Hypotéza 9: Nadměrní konzumenti alkoholických nápojů užívají LSD a extázi častěji, než mírní konzumenti alkoholických nápojů.

94,2 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec uvedlo, že LSD neužívá, 84,5 % nadměrných konzumentů piva tuto drogu neužívá. 2,5 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 3,4 % nadměrných konzumentů piva LSD užívá několikrát ročně. 0 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 1,7 % nadměrných konzumentů piva užívá LSD jednou měsíčně. Frekvence užívání LSD jednou týdně a jednou denně se ani u jedné skupiny neobjevila (viz. příloha V – tab. 2a*6c). 92,3 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec uvedlo, že LSD neužívá, 81,8 % nadměrných konzumentů vína tuto drogu neužívá. 3,2 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 18,2 % nadměrných konzumentů vína LSD užívá několikrát ročně. 0,6 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 0 % nadměrných konzumentů vína užívá LSD jednou měsíčně. Frekvence užívání LSD jednou týdně a jednou denně se ani u jedné skupiny neobjevila (viz. příloha V – tab. 2b*6c). 90,9 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec uvedlo, že LSD neužívá, 91,4 % nadměrných konzumentů destilátů tuto drogu neužívá. 2,8 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 2,9 % nadměrných konzumentů destilátů LSD užívá několikrát ročně. 0,7 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a 0 % nadměrných konzumentů destilátů užívá LSD jednou měsíčně. Frekvence užívání LSD jednou týdně a jednou denně se ani u jedné skupiny neobjevila (viz. příloha V - tab. 2c*6c).

Mírní konzumenti piva a ti, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, v 96,7 % uvedli, že extázi neužívají, 91,4 % nadměrných konzumentů piva tuto drogu neužívá. 0 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a 1,7 % nadměrných konzumentů piva užívá extázi několikrát ročně. Frekvence užívání extáze jednou měsíčně, jednou týdně a jednou denně se ani u jedné skupiny neobjevila (viz. příloha V – tab. 2a*6b). Mírní konzumenti vína a ti, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec v 96,8 % uvedli, že extázi neužívají, 81,8 % nadměrných konzumentů vína tuto drogu neužívá. 0 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 4,5 % nadměrných

konzumentů vína užívá extázi několikrát ročně. Frekvence užívání extáze jednou měsíčně, jednou týdně a jednou denně se ani u jedné skupiny neobjevila (viz. příloha V – tab. 2b*6b). Mírní konzumenti destilátů a ti, kteří za poslední měsíc nekonzumovali destiláty vůbec v 95,8 % uvedli, že extázi neužívají, 91,4 % nadměrných konzumentů destilátů tuto drogu neužívá. 0 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 2,9 % nadměrných konzumentů destilátů užívá extázi několikrát ročně. Frekvence užívání extáze jednou měsíčně, jednou týdně a jednou denně se ani u jedné skupiny neobjevila (viz. příloha V – tab. 2c*6b).

V užívání LSD a extáze je tomu podobně jako u užívání marihuany. Nadměrní konzumenti piva, vína a destilátů převažují v užívání těchto drog nad mírnými konzumenty a těmi, kteří alkoholické nápoje za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. Tento závěr opět neplatí ve dvou případech. Mírní konzumenti vína a ti, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec (0,6 %), převyšují nad nadměrnými konzumenty vína (0 %) v užívání LSD v kategorii jednou měsíčně. Stejně tak tomu je i u mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. Tato skupina v užívání LSD (0,7 %) v kategorii jednou měsíčně převládají nad nadměrnými konzumenty destilátů (0 %). V obou případech jde ale o velmi malé procento, tudíž rozdíly mezi těmito dvěma skupinami nejsou nějak dramatické. K těmto výsledkům bych ráda připomněla úryvek z kapitoly 3, kde cituji několik odborníků, kteří hovoří o tom, že alkohol je v našich podmínkách průchozí drogou, která tvoří předstupeň k užívání jiných, nebezpečnějších drog. Konzumace alkoholu u adolescentů je důležitým signálem rizika ve vztahu k ilegálním návykovým látkám (NEŠPOR, 2000). Ve vztahu ke svým výsledkům připomínám zjištění BAILEYHO (cit. dle NEŠPOR, 2000) , který říká, že ještě předtím, než dojde k přechodu od alkoholu k jiným drogám, se u jedince zvyšuje spotřeba alkoholu. Na výsledku KAUDSS 2009 vidíme, že vyšší spotřeba alkoholu jde v ruku v ruce s vyšší frekvencí užívání marihuany, LSD a extáze.

Tuto hypotézu se tedy podařilo částečně potvrdit.

9.5 Frekvence konzumace alkoholu, religiozita a spiritualita dospívajících

Ve své teoretické části diplomové práce uvádím, že lidé s vyšší úrovní religiozity či spirituality se méně často stávají uživateli alkoholu a jiných návykových látek. Vzhledem k tomu, že religiozita a spiritualita může fungovat jako protektivní faktor ve vztahu ke konzumaci alkoholu, uvádím následující hypotézy, které dotazníkovým šetřením ověřuji.

Hypotéza 10: Nadměrní konzumenti alkoholických nápojů se vyznačují nižší mírou religiozity a spirituality než mírní konzumenti alkoholických nápojů.

30 % mírných konzumentů piva a těch, kteří za poslední měsíc nekonzumovali pivo vůbec a 15,5 % nadměrných konzumentů piva věří nebo spíše věří v Boha. 66,7 % mírných konzumentů piva a těch, kteří za poslední měsíc nekonzumovali pivo vůbec, 79,3 % nadměrných konzumentů piva nevěří nebo spíše nevěří v Boha. 24,2 % mírných konzumentů piva a těch, kteří za poslední měsíc nekonzumovali pivo vůbec a 34,2 % nadměrných konzumentů piva věří v existenci Vyšší síly. Naproti tomu 69,2 % mírných konzumentů piva a těch, kteří za poslední měsíc nekonzumovali pivo vůbec, 63,8 % nadměrných konzumentů piva ve Vyšší sílu nevěří (viz. příloha V – tab. 2a*27, tab. 2a*28).

23,7 % mírných konzumentů vína a těch, kteří za poslední měsíc nekonzumovali víno vůbec, 31,8 % nadměrných konzumentů vína přiznalo, že v Boha věří nebo spíše věří. 71,8 % mírných konzumentů vína a těch, kteří za poslední měsíc nekonzumovali víno vůbec, 63,6 % nadměrných konzumentů vína uvedlo, že v Boha nevěří nebo spíše nevěří. 24,4 % mírných konzumentů vína a těch, kteří za poslední měsíc nekonzumovali víno vůbec, 45,5 % nadměrných konzumentů vína věří v existenci Vyšší síly. 70,5 % mírných konzumentů vína a těch, kteří za poslední měsíc nekonzumovali víno vůbec, 50 % nadměrných konzumentů vína v tuto existenci nevěří (viz. příloha V – tab. 2b*27, tab. 2b*28).

U mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec se víra v Boha vyskytla ve 25,9 %, u nadměrných konzumentů destilátů ve 20 %. 69,2 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 77,1 % nadměrných konzumentů destilátů v Boha nevěří nebo spíše nevěří. 26,6 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 22,9 % nadměrných konzumentů

destilátů věří v existenci Vyšší síly. Naproti tomu 67,1 % mírných konzumentů destilátů těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, 68,6 % nadměrných konzumentů destilátů ve Vyšší sílu nevěří (viz. příloha V – tab. 2c*27, tab. 2c*28).

Pro zajímavost ještě v krátkosti uvádím výsledky vztahu mezi vírou v Boha a tím, jaký nápoj respondenti při konzumaci alkoholu volí. Nejnižší mírou religiozity se vyznačují ti, kteří upřednostňují kombinaci piva a destilátů (11,7 %) a zároveň jsou na prvním místě v kategorii v Boha nevěřím nebo spíše nevěřím (82,4 %), (viz. příloha V – tab. 3*27).

Z výsledků vyplývá, že mírní konzumenti piva (a ti, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec) a mírní konzumenti destilátů (a ti, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec) se vyznačují vyšší mírou religiozity. Naproti tomu nadměrní konzumenti vína častěji věří nebo spíše věří v Boha, než mírní konzumenti vína (a ti, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec). Co se týče spirituality, nadměrní konzumenti piva a vína jsou více spirituální, než mírní konzumenti piva a vína a ti, kteří za poslední měsíc nekonzumovali pivo a víno vůbec. Oproti tomu mírní konzumenti destilátů (a ti, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec) jsou více spirituální, než nadměrní konzumenti destilátů. Z šetření vyplývá, že religiozita je větším protektivním faktorem ve vztahu k frekvenci užívání alkoholu oproti spiritualitě. Spiritualita se ale mezi respondenty objevuje ve vyšší míře než religiozita. REW a WONG hovoří o tom, že spiritualita a religiozita má pozitivní dopad na postoje ke zdraví a chování dospívajících (cit. dle NEŠPOR a CSÉMY, 2006). KUDRLE (2008) považuje za rizikový faktor abúzu alkoholu a jiných drog absenci smyslu života a duchovních hodnot. ROTGERS aj. (1999) uvádějí, že u mnoha jedinců nadměrné pití a užívání drog souvisí s intenzivními pocity odcizení, izolace, prázdnoty a ztráty smyslu života. Pocity zoufalství jsou častým důsledkem závislosti na alkoholu, ale také podnětem k dalšímu pití. Tito jedinci zažívají zoufalství z duchovní prázdnoty a těchto nepříjemných stavů se zbavují pitím alkoholu či užíváním jiných drog.

Hypotézu se tedy podařilo potvrdit jen z části.

Hypotéza 11: Dospívající, kteří se hlásí k některému náboženskému proudu konzumují alkoholické nápoje s nižší frekvencí, než ti, kteří se k žádnému náboženskému proudu nehlásí.

Mírní konzumenti piva a ti, kteří pivo nekonzumovali za poslední měsíc vůbec se v 13,3 % hlásí ke křesťanství, v 0,8 % k buddhismu, v 0,8 % k islámu a v 1,7 % uvádějí jiný náboženský proud (v dotazníku se objevily alternativy typu čarodějnictví Wicca či víra v bohy pohanských kultur). Oproti tomu nadměrní konzumenti piva se ke křesťanství hlásí v 1,7 %, k buddhismu v 1,7 %, 0 % k islámu a v 1,7 % uvádějí jiný náboženský proud (viz. příloha V - 2a*29).

Mírní konzumenti vína a ti, kteří víno nekonzumovali za poslední měsíc vůbec, se v 10,3 % hlásí ke křesťanství, v 0,6 % k buddhismu, v 0,6 % k islámu a v 1,9 % uvádějí jiný náboženský proud. Oproti tomu nadměrní konzumenti vína se ke křesťanství hlásí v 4,5 %, k buddhismu ve 4,5 %, 0 % k islámu a 0 % uvádějí jiný náboženský proud (viz. příloha V – tab. 2b*29).

Mírní konzumenti destilátů a ti, kteří destiláty nekonzumovali za poslední měsíc vůbec, se v 10,5 % hlásí ke křesťanství, v 0,7 % k buddhismu, v 0,7 % k islámu a ve 2 % uvádějí jiný náboženský proud. Oproti tomu nadměrní konzumenti destilátů se ke křesťanství hlásí v 5,7 %, k buddhismu ve 2,9 %, 0 % k islámu a 0 % uvádějí jiný náboženský proud. Náboženské proudy židovství a hinduismus se v odpovědích respondentů neobjevily vůbec (viz. příloha V – tab. 2c*29).

Z výsledků vidíme, že ti respondenti, kteří se hlásí ke křesťanství, islámu či vyznávají víru alternativního typu, užívají alkohol s nižší frekvencí nebo ho za poslední měsíc nepili vůbec. Z toho vyplývá, že příslušnost k některému náboženskému proudu může působit protektivně ve vztahu ke konzumaci alkoholických nápojů. Výjimku tvoří ti, kteří se hlásí k buddhismu. Buddhisté pijí alkohol s vyšší frekvencí, jsou tedy řazeni do skupiny nadměrných konzumentů piva, vína i destilátů.

Hypotézu se tedy podařilo z části potvrdit.

Hypotéza 12: Dospívající, kteří se schází na nějakém konkrétním místě z důvodu své víry konzumují alkoholické nápoje s nižší frekvencí, než ti, kteří se na žádném takovém místě nescházejí.

13,3 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a 5,1 % nadměrných konzumentů piva se schází nebo někdy schází na nějakém konkrétním místě z důvodu své víry. 12,2 % mírných konzumentů

vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec a 0 % nadměrných konzumentů vína se schází nebo někdy schází na takovém místě. 12,6 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destilát za poslední měsíc nepili vůbec, a 2,9 % nadměrných konzumentů destilátů se schází nebo někdy schází na nějakém konkrétním místě z důvodu své víry (viz. příloha V – tab. 2a*30, tab. 2b*30, tab. 2c*30).

Z výsledků tedy vyplývá, že ti dospívající, kteří se scházejí nebo občas scházejí na nějakém konkrétním místě z důvodu své víry (např. kostel), se ve větším procentuálním zastoupení vyskytují ve skupině mírných konzumentů alkoholických nápojů a těch, kteří alkoholické nápoje za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. Tento výsledek zde porovnávám se zahraniční studií, jejíž výsledky uvádím v teoretické části. Tato studie hovoří o tom, že dospívající s vyšší úrovní spirituality či religiozity se méně často stávají uživateli tabáku, alkoholu a marihuany. To však platí za předpokladu, že se tito dospívající vyskytují mezi lidmi s náboženskými či spirituálními tendencemi. Autoři tedy více zdůrazňují vliv religiózního prostředí na věřícího jedince jako významný ochranný faktor, spíše než religiozitu či spiritualitu jedince bez podpory náboženského prostředí (WALLACE, et al., 2007). Výsledky KAUDSS 2009 také hovoří o tom, že religiózní prostředí může fungovat jako protektivní faktor ve vztahu ke konzumaci alkoholických nápojů.

Tuto hypotézu se tedy dotazníkovým šetřením podařilo potvrdit.

9.6 Frekvence konzumace alkoholu a rodinné prostředí dospívajících

Ve své teoretické části diplomové práce se zabývám otázkou, jak může rodina ovlivnit konzumaci alkoholu u dospívajících. Na základě této teoretické části uvádím následující hypotézy, které se zaměřují na konzumaci alkoholu rodičů respondentů a na postoj rodičů ke konzumaci alkoholu respondentů. Druhá hypotéza se zabývá tím, zda mají respondenti pocit, že se svým rodičům mohou svěřit s problémy.

Hypotéza 13: Rodiče těch dospívajících, kteří nadměrně konzumují alkoholické nápoje, častěji souhlasí s konzumací alkoholu u svých dětí a konzumují alkohol častěji než ti rodiče, jejichž děti konzumují alkohol s nižší frekvencí.

22,5 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nepili vůbec a 36,2 % nadměrných konzumentů piva přiznalo, že jejich rodiče konzumují alkohol často nebo při mnoha příležitostech. 74,2 % mírných konzumentů piva a těch,

kteří pivo za poslední měsíc nepili vůbec a 60,3 % nadměrných konzumentů piva uvedlo, že jejich rodiče konzumují alkohol pouze někdy nebo málokdy, jen při výjimečných příležitostech (viz. příloha V – tab. 2a*37).

27,6 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nepili vůbec spolu s 22,7 % nadměrných konzumentů vína přiznalo, že jejich rodiče konzumují alkohol často nebo při mnoha příležitostech. 68,6 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nepili vůbec spolu se 72,7 % nadměrných konzumentů vína uvedlo, že jejich rodiče konzumují alkohol pouze někdy nebo málokdy, jen při výjimečných příležitostech (viz. příloha V – tab. 2b*37).

24,5 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nepili vůbec spolu s 37,1 % nadměrných konzumentů destilátů přiznalo, že jejich rodiče konzumují alkohol často nebo při mnoha příležitostech. 72 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nepili vůbec a 60 % nadměrných konzumentů destilátů uvedlo, že jejich rodiče konzumují alkohol pouze někdy nebo málokdy, jen při výjimečných příležitostech (viz. příloha V – tab. 2c*37).

V rámci této hypotézy jsem se zaměřila i na postoj rodičů ke konzumaci alkoholu respondentů. 43,3 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nepili vůbec spolu s 56,9 % nadměrných konzumentů piva přiznalo, že jejich rodiče s jejich konzumací alkoholu většinou souhlasí nebo souhlasí. 40,4 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nepili vůbec spolu s 54,5 % nadměrných konzumentů vína uvedlo, že jejich rodiče s jejich konzumací alkoholu většinou souhlasí nebo souhlasí. 48,3 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destiláty za poslední měsíc nepili vůbec spolu se 45,7 % nadměrných konzumentů destilátů uvedlo, že jejich rodiče s jejich konzumací alkoholu většinou souhlasí nebo souhlasí (viz. příloha V – tab. 2a*38, tab. 2b*38, tab. 2c*38).

Jen v krátkosti se zmiňuji o vztahu mezi tím, jaký alkohol respondenti nejčastěji konzumují a tím, zda a v jaké míře konzumují jejich rodiče alkoholické nápoje. Nejčastěji užívají alkohol ti rodiče, jejichž děti při konzumaci alkoholu dávají přednost kombinaci vína a destilátů (35,7 %) a kombinaci piva a destilátů (32,4 %), (viz. příloha V – tab. 3*37).

Z výsledků tedy vyplývá, že rodiče nadměrných konzumentů piva a destilátů užívají alkohol častěji, než rodiče mírných konzumentů piva a destilátů a těch, kteří pivo a destiláty nekonzumovali za poslední měsíc vůbec. U nadměrných konzumentů

vína je situace opačná. Rodiče těchto konzumentů užívají alkoholické nápoje méně často, než rodiče mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. Co se týče postoje rodičů vůči konzumaci alkoholu respondentů, u nadměrných konzumentů piva a vína převažuje souhlasný postoj rodičů vůči jejich konzumaci alkoholu oproti rodičům mírných konzumentů piva a vína a těch, kteří pivo a víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. U rodičů nadměrných konzumentů destilátů je situace opačná. Souhlasný postoj rodičů vůči konzumaci alkoholu respondentů více převažuje u těch rodičů, jejichž děti konzumují destiláty s nižší frekvencí nebo u těch, kteří destiláty za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. Častou konzumaci alkoholu ze strany rodičů a jejich souhlasný postoj vůči konzumaci alkoholu u jejich dětí bychom mohli považovat za rizikový faktor, který může mít vliv na vyšší a vysokou frekvenci konzumace alkoholických nápojů u dospívajících. NEŠPOR a CSÉMY (1994) hovoří o tom, že zvláště nebezpečné je zneužívání alkoholu či jiných drog samotnými rodiči, ale i schvalování konzumace alkoholu a drog u dětí ze strany rodičů. MARTINO, et al. (2009) uvádějí, že výsledky jejich studie hovoří o tom, že u těch dospívajících, jejichž rodiče silně nesouhlasí s nadměrnou konzumací alkoholu, byla pravděpodobnější zdrženlivost vůči nadměrnému pití alkoholických nápojů, na rozdíl od těch respondentů, kteří uvedli, že jejich rodiče nemají vyhraněný názor na konzumaci alkoholu či jsou k pití alkoholu shovívaví.

Tato hypotéza se částečně potvrdila.

Hypotéza 14: Dospívající, kteří nadměrně konzumují alkoholické nápoje mají častěji pocit, že se rodičům nemohou svěřit se svými problémy, než ti dospívající, kteří konzumují alkohol s nižší frekvencí.

60,8 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nepili vůbec spolu s 39,7 % nadměrných konzumentů piva uvedlo, že se mohou svým rodičům svěřit se svými problémy vždy nebo u většiny problémů. 12,5 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nepili vůbec spolu se 17,2 % nadměrných konzumentů piva přiznalo, že se nemohou svým rodičům svěřit se svými problémy nikdy nebo u většiny problémů (viz. příloha V – tab. 2a*35).

54,5 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nepili vůbec a 45,5 % nadměrných konzumentů vína uvedlo, že se mohou svým rodičům svěřit se svými problémy vždy, nebo u většiny problémů. 12,2 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nepili vůbec a 31,8 % nadměrných

konzumentů vína přiznalo, že se nemohou svým rodičům svěřit se svými problémy nikdy, nebo u většiny problémů (viz. příloha V – tab. 2b*35).

54,5 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destilát za poslední měsíc nepili vůbec a 51,4 % nadměrných konzumentů destilátů uvedlo, že se mohou svým rodičům svěřit se svými problémy vždy, nebo u většiny problémů. 13,3 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destilát za poslední měsíc nepili vůbec a 17,1 % nadměrných konzumentů destilátů přiznalo, že se nemohou svým rodičům svěřit se svými problémy nikdy nebo u většiny problémů (viz. příloha V – tab. 2c*35).

Pro zajímavost uvádím, jakých výsledků v této oblasti dosáhli ti respondenti, kteří alkohol nekonzumují. Celých 90 % respondentů, kteří uvedli, že alkohol nekonzumují mají pocit, že se rodičům mohou svěřit se svými problémy vždy nebo s většinou z nich. Jen 9 % z této skupiny takový pocit nemá. Z tohoto výsledku usuzuji, že pokud má dítě pocit, že se na rodiče může obrátit se svými problémy, působí tento pocit či zkušenost z rodinného prostředí jako protektivní faktor ve vztahu ke konzumaci alkoholických nápojů (viz. příloha V – tab. 3*35).

Z výše zmíněných výsledků vyplývá, že ti, kteří nadměrně konzumují pivo, víno a destiláty mají ve větším procentuálním zastoupení pocit, že se svým rodičům nemohou svěřit se svými problémy, naproti těm, kteří konzumují pivo, víno a destiláty s nižší frekvencí nebo těm, kteří alkoholický nápoj za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. Velká většina respondentů – abstinentů uvedlo, že se svým rodičům mohou svěřovat se svými problémy. Z toho tedy vyplývá, že tato zkušenost může ve vztahu ke konzumaci alkoholu fungovat velmi protektivně a naopak za rizikový faktor můžeme považovat takovou situaci, kdy má dítě naopak pocit, že se rodičům svěřovat nemůže. NEŠPOR a CSÉMY (2001) uvádějí, že pití dospívajících, zejména silná konzumace, souvisí s nízkou podporou a kontrolou ze strany rodičů. Podpora rodičů vyvolává u dospívajících pocity pohody, sounáležitosti a přijetí. GODLEY aj. za výrazný rizikový faktor považují nízkou úroveň rodinné opory a pomoci (cit. dle OROSOVÁ aj., 2007).

Tuto hypotézu se tedy podařilo dotazníkovým šetřením potvrdit.

9.7 Frekvence konzumace alkoholu a školní prostředí dospívajících

Ve své teoretické části diplomové práce uvádím, že střední školu můžeme vnímat jako místo prevence i rizika. Na úrovni školy existuje řada protektivních i rizikových

faktorů, které mohou mít vliv na konzumaci alkoholických nápojů ze strany dospívajících. Ve svých hypotézách se konkrétně soustřeďuji na třídní atmosféru, školní prospěch a záškoláctví a dotazníkovým šetřením se následující hypotézy snažím ověřit.

Hypotéza 15: Dospívající, kteří nadměrně konzumují alkoholické nápoje cítí ve své školní třídě častěji horší atmosféru, než ti, kteří konzumují alkoholické nápoje s nižší frekvencí.

7,5 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nepili vůbec a 15,5 % nadměrných konzumentů piva přiznalo, že ve své třídě cítí spíše špatnou a špatnou atmosféru. 7,7 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nepili vůbec a 31,8 % nadměrných konzumentů vína uvedlo, že ve své třídě cítí spíše špatnou a špatnou atmosféru. 9,8 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destilát nekonzumovali za poslední měsíc vůbec přiznalo, že ve své třídě cítí spíše špatnou a špatnou atmosféru (viz. příloha V – tab. 2a*13, tab. 2b*13, tab. 2c*13).

Je zajímavé, že nadměrní konzumenti alkoholických nápojů pociťují ve škole mnohem častěji nudu, než mírní konzumenti alkoholických nápojů nebo ti, kteří alkoholický nápoj za poslední měsíc nepili. U nadměrných konzumentů piva nudu zažívá 10,3 % z nich, u mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nekonzumovali vůbec zažívá ve škole nudu jen 1,7 % z nich. 9 % nadměrných konzumentů vína a 3,8 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nekonzumovali vůbec pociťují ve škole nudu. 17,4 % nadměrných konzumentů destilátů a 1,4 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří za poslední měsíc nekonzumovali destilát vůbec uvedlo, že se ve škole nudí. Nejčastěji se ve škole nudí ti dospívající, kteří při konzumaci alkoholu volí kombinaci piva a destilátů (11,8 %), (viz. příloha V – tab. 2a*14, tab. 2b*14, tab. 2c*14, tab. 3*14).

Výsledky ukazují, že nadměrní konzumenti alkoholických nápojů cítí ve škole častěji spíše špatnou nebo špatnou atmosféru, než mírní konzumenti alkoholu a ti, kteří alkoholické nápoje za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. Nadměrní konzumenti alkoholických nápojů také ve větším procentu zažívají ve škole nudu. Jak uvádím v teoretické části, školní klima a školní sociální prostředí může ovlivňovat výskyt problémů s užíváním návykových látek u studentů (EITLÉ aj. cit. dle OROSOVÁ aj., 2007). Škola, přístup učitele, způsob výuky a celková atmosféra ve třídě či v celé škole může přispět ke vzniku problémů s alkoholem či drogami, nebo jim naopak předcházet.

Pokud jedinec zažívá ve škole nudu, neúspěšnost, nepochopení, přetěžování, nadměrnou náročnost nebo nepodnětně nízké nároky, apod., mohou v něm uhasit chuť a zvědavost zvládat těžkosti a překážky spojené s učením. Pokud dítě nemá chuť něco objevovat a zároveň nemá pocit, že může být v něčem oceněné, svou pozornost přesune k těm činnostem, které jeho potřeby uspokojí (HAJNÝ, 2001).

Tuto hypotézu se tedy podařilo potvrdit.

Hypotéza 16: Dospívající, kteří nadměrně konzumují alkoholické nápoje dosahují horšího školního prospěchu a více se u nich objevuje záškoláctví, než u těch, kteří konzumují alkoholické nápoje s nižší frekvencí.

5,8 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nepili vůbec a 20,7 % nadměrných konzumentů piva mělo z posledního vysvědčení průměrný prospěch 3,01 – 3,5 a horší. 9,6 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nepili vůbec a 18,2 % nadměrných konzumentů vína mělo z posledního vysvědčení průměrný prospěch 3,01 – 3,5 a horší. 6,3 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destilát za poslední měsíc nepili vůbec a 28,6 % nadměrných konzumentů destilátů mělo z posledního vysvědčení průměrný prospěch 3,01 – 3,5 a horší (viz. příloha V – tab. 2a*17, tab. 2b*17, tab. 2c*17).

Co se týče záškoláctví, 15 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nepili vůbec a 20,7 % nadměrných konzumentů piva přiznalo, že nejčastějším důvodem absence ve škole je v jejich případě záškoláctví. 16 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nepili vůbec a 27,3 % nadměrných konzumentů vína uvedlo, že nejčastějším důvodem absence ve škole je v jejich případě záškoláctví. 16 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destilát za poslední měsíc nepili vůbec a 20 % nadměrných konzumentů destilátů přiznalo, že nejčastějším důvodem absence ve škole je v jejich případě záškoláctví (viz. příloha V – tab. 2a*16, tab. 2b*16, tab. 2c*16).

Výsledky ukazují, že u nadměrných konzumentů alkoholických nápojů se častěji vyskytuje horší školní prospěch než u těch, kteří mírně konzumují alkohol nebo alkohol za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. Jak se již zmiňuji v teoretické části, NEŠPOR (2006) uvádí, že existuje statisticky významný vztah mezi školní úspěšností, tedy školním prospěchem a nadměrnou konzumací alkoholu. Mezi dospívajícími s horším prospěchem je vyšší výskyt nadměrného konzumu alkoholu. Významné je jistě také zjištění, že alkohol zhoršuje poznávací funkce a studijní výkonnost. Z výše uvedeného

tedy vyplývá, že studenti se špatným prospěchem jsou zneužíváním alkoholu velmi ohroženi. ŠAFÁŘOVÁ (2002) ale dodává, že nelze jednoznačně určit, zda špatný školní prospěch vede studenty k rizikovému chování ve formě nadměrné konzumace alkoholu, či zda rizikové chování negativně ovlivňuje školní prospěch.

Výsledky také hovoří o tom, že u nadměrných konzumentů se častěji vyskytuje záškoláctví jako hlavní důvod absence ve škole než u těch, kteří mírně konzumují alkoholické nápoje nebo alkoholické nápoje za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. NEŠPOR a CSÉMY (1994) označují záškoláctví jako další rizikový faktor, který může zvyšovat riziko zneužívání alkoholu mezi studenty. Podle mého názoru, otázkou zůstává, jako v předešlém případě, zda záškoláctví je příčinou či důsledkem konzumace alkoholu u adolescentů.

Tuto hypotézu se podařilo potvrdit.

9.8 Frekvence konzumace alkoholu a vrstevnické vztahy dospívajících

Oblast vrstevnických vztahů jsem sice hloubkově v našem šetření nezkoumala, nicméně jedna otázka v KAUDSS 2009 se týkala vztahu mezi frekvencí konzumace alkoholu mezi dospívajícími a konzumací alkoholu mezi jejich vrstevníky. V teoretické části se v krátkosti zmiňuji o vlivu vrstevnických vztahů na konzumaci alkoholu u dospívajících. Tento vliv je považován za velmi významný faktor, který se na konzumaci alkoholu podílí. Na základě teoretické části uvádím následující hypotézu, kterou se snažím dotazníkovým šetřením ověřit.

Hypotéza 17: Mezi přáteli nadměrných konzumentů alkoholu je konzumace alkoholických nápojů častější, než u přátel mírných konzumentů alkoholu.

69,2 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nepili vůbec a 87,9 % nadměrných konzumentů piva přiznalo, že jejich přátelé konzumují alkohol často, nebo při mnoha příležitostech. 29,2 % mírných konzumentů piva a těch, kteří pivo za poslední měsíc nepili vůbec a 12 % nadměrných konzumentů piva uvedlo, že jejich přátelé konzumují alkohol pouze někdy nebo málokdy, jen při výjimečných příležitostech (viz. příloha V – tab. 2a*45).

71,8 % mírných konzumentů vína a těch, kteří víno za poslední měsíc nepili vůbec a 95,5 % nadměrných konzumentů vína přiznalo, že jejich přátelé konzumují alkohol často, nebo při mnoha příležitostech. 26,3 % mírných konzumentů vína a těch,

kteří víno za poslední měsíc nepili vůbec a 4,5 % nadměrných konzumentů vína uvedlo, že jejich přátelé konzumují alkohol pouze někdy nebo málokdy, jen při výjimečných příležitostech (viz. příloha V – tab. 2b*45).

70,6 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destilát za poslední měsíc nepili vůbec a 94,3 % nadměrných konzumentů destilátů přiznalo, že jejich přátelé konzumují alkohol často, nebo při mnoha příležitostech. 27,3 % mírných konzumentů destilátů a těch, kteří destilát za poslední měsíc nepili vůbec a 5,7 % nadměrných konzumentů destilátů uvedlo, že jejich přátelé konzumují alkohol pouze někdy, nebo málokdy, jen při výjimečných příležitostech (viz. příloha V – tab. 2c*45).

Častá konzumace alkoholu mezi přáteli respondentů byla velmi frekventovaná u celého zkoumaného souboru. Nicméně výsledky ukazují, že existují rozdíly mezi četností konzumace alkoholu u přátel respondentů, kteří nadměrně konzumují alkohol a u přátel těch respondentů, kteří konzumují alkohol s nižší frekvencí. Přátelé nadměrných konzumentů alkoholu pijí častěji, než přátele mírných konzumentů alkoholu a těch, kteří za poslední měsíc nekonzumovali alkohol vůbec. MIOVSKÝ aj. uvádějí, že kolektiv blízkých přátel, kteří pravidelně konzumují alkohol či drogy, patří mezi jeden z nejvýznamnějších faktorů, který přispívá ke zvýšení pravděpodobnosti stejného chování u daného jedince (cit. dle OROSOVÁ aj., 2007).

Tuto hypotézu se podařilo dotazníkovým šetřením potvrdit.

10 ZÁVĚREČNÉ ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ KAUDSS 2009

Šetření KAUDSS 2009 ukázalo, že pivo za poslední měsíc konzumovalo 74,4 % respondentů, což tento alkoholický nápoj řadí na první místo v konzumaci alkoholu mezi středoškolskými studenty. Výsledky ESPAD 2007 uvádí, že za posledních 30 dnů konzumovalo pivo 67 % českých studentů. KAUDSS 2009 tedy uvádí o 7,4 % vyšší spotřebu piva mezi českými středoškolskými studenty. Destiláty jsou mezi studenty konzumovány s vyšší frekvencí než víno. To může souviset s tím, že destiláty bývají častěji konzumovány v kombinaci s pivem. Při analýze výsledků KAUDSS 2009 se zjistilo, že po pivu, které je na prvním místě v oblíbenosti mezi respondenty, se jako nejčastější objevila kombinace piva a destilátů. Jelikož je pivo na prvním místě v konzumaci alkoholických nápojů za poslední měsíc a destiláty obsazují místo druhé, lze se domnívat, že tento výsledek ovlivňuje fakt, že respondenti v nezanedbatelném procentu upřednostňují kombinaci piva a destilátů a proto se destiláty objevily na druhém místě v konzumaci alkoholických nápojů za poslední měsíc.

Do dotazníku KAUDSS 2009 jsme zařadily CAGE test, měřící míru ohrožení potencionální závislostí na alkoholu. Z výsledků vyplývá, že existuje souvislost mezi frekvencí konzumace alkoholu mezi středoškolskou mládeží a celkovým skórem v CAGE testu. Ti, co tvoří skupinu mírných konzumentů a těch, kteří za poslední měsíc nekonzumovali alkohol vůbec, jsou méně ohroženi problémy s alkoholem a potencionální závislostí na něm. Tito respondenti dosahují vyššího procentuálního zastoupení v 0 kladných odpovědích oproti nadměrným konzumentům a naopak dosahují nižšího procentuálního zastoupení ve výskytu kladných odpovědích na rozdíl od nadměrných konzumentů alkoholu. Můžeme tedy usoudit, že čím nižší je frekvence pití alkoholických nápojů, tím lepší jsou výsledky v CAGE testu. Nejhorší v CAGE testu dopadli ti respondenti, kteří při konzumaci alkoholu dávají přednost kombinaci piva a destilátů. Z tohoto výsledku tedy vyplývá, že tito respondenti jsou nejvíce ohroženi problémy s alkoholem a potencionální závislostí na něm. Lepšího skóre v CAGE testu dosáhli ti respondenti, kteří mají první zkušenost s konzumací piva, vína a destilátů ve věku 14 let (včetně) a více.

Nejvyšší spotřeba alkoholických nápojů se vyskytuje u studentů středních odborných učilišť a studentů střední odborné školy služeb. Tyto školy bychom mohli

zařadit mezi ty, kde se mezi studenty vyskytuje nadměrná konzumace alkoholických nápojů. Nejlépe dopadli studenti gymnázia, studenti střední průmyslové školy a obchodní akademie. Z toho tedy můžeme usuzovat, že v těchto školách převažují mírní konzumenti alkoholických nápojů nad konzumenty nadměrnými. Studenti výše zmíněných škol také dosahovali v CAGE testu velmi dobrého skóre. Jak z výsledku CAGE testu, tak z vysokého počtu mírných konzumentů alkoholu můžeme usuzovat, že studenti těchto škol jsou nejméně ohroženi problémy s alkoholem, popř. potencionální závislostí.

Nadměrní konzumenti alkoholu mají první zkušenost s konzumací alkoholických nápojů ve větším procentuálním zastoupení do věku 13 let (včetně), oproti mírným konzumentům alkoholu. Mohli bychom se tedy domnívat, že lidé, kteří mají brzkou zkušenost s pitím alkoholických nápojů, budou v dospívání spíše inklinovat přinejmenším k vyšší konzumaci alkoholických nápojů, než ti, kteří mají první zkušenost s konzumací alkoholu v pozdějším věku.

Mírní konzumenti alkoholických nápojů a ti, kteří alkoholické nápoje za poslední měsíc nekonzumovali vůbec, ve větší míře neužívají marihuanu oproti nadměrným konzumentům alkoholických nápojů. Nadměrní konzumenti alkoholu užívají častěji marihuanu, než mírní konzumenti alkoholu a ti, kteří alkoholické nápoje za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. Marihuanu nejčastěji užívání ti, kteří kombinují pivo s destiláty. Tito respondenti se také objevili na posledním místě v kategorii drogy neužívám. Lze tedy předpokládat, že tito respondenti v porovnání s jinými užívají kromě marihuany častěji i jiné drogy. V užívání LSD a extáze je tomu podobně jako u užívání marihuany. Nadměrní konzumenti alkoholu převažují v užívání těchto drog nad mírnými konzumenty alkoholu a těmi, kteří alkoholické nápoje za poslední měsíc nekonzumovali vůbec.

Z šetření vyplývá, že religiozita je větším protektivním faktorem ve vztahu k frekvenci konzumace alkoholu oproti spiritualitě. Spiritualita se ale mezi respondenty objevuje ve vyšší míře než religiozita. Příslušnost k některému náboženskému proudu působí protektivně ve vztahu ke konzumaci alkoholických nápojů. Výjimku tvoří respondenti hlásící se k buddhismu. Buddhisté pijí alkohol s vyšší frekvencí a jsou řazeni do skupiny nadměrných konzumentů piva, vína i destilátů. Dospívající, kteří se scházejí na nějakém konkrétním místě z důvodu své víry (např. kostel, apod.) se ve větším procentuálním zastoupení vyskytují ve skupině mírných konzumentů alkoholických nápojů a těch, kteří alkoholický nápoj za poslední měsíc nekonzumovali

vůbec. Výsledky KAUDSS 2009 také hovoří o tom, že religiózní prostředí může fungovat jako protektivní faktor ve vztahu ke konzumaci alkoholických nápojů.

Rodiče nadměrných konzumentů alkoholu konzumují alkoholické nápoje častěji, než rodiče mírných konzumentů alkoholu. Nejčastěji užívají alkohol ti rodiče, jejichž děti při konzumaci alkoholu dávají přednost kombinaci vína a destilátů a kombinaci piva a destilátů. Co se týče postoje rodičů vůči konzumaci alkoholu respondentů, u nadměrných konzumentů alkoholu převažuje souhlasný postoj rodičů vůči jejich konzumaci alkoholu oproti rodičům mírných konzumentů alkoholu. Nadměrní konzumenti alkoholu mají ve větším procentuálním zastoupení pocit, že se svým rodičům nemohou svěřit se svými problémy, naproti těm, kteří konzumují alkohol s nižší frekvencí. Velká většina respondentů – abstinentů uvedlo, že se svým rodičům mohou svěřovat se svými problémy. Z toho tedy vyplývá, že tato zkušenost může ve vztahu ke konzumaci alkoholu fungovat velmi protektivně a naopak za rizikový faktor můžeme považovat takovou situaci, kdy má dítě pocit, že se rodičům svěřovat nemůže.

Nadměrní konzumenti alkoholických nápojů cítí ve škole častěji spíše špatnou nebo špatnou atmosféru, než mírní konzumenti alkoholu a ti, kteří alkoholické nápoje za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. Nadměrní konzumenti alkoholických nápojů také ve větším procentu zažívají ve škole nudu.

Výsledky ukazují, že u nadměrných konzumentů alkoholických nápojů se častěji vyskytuje horší školní prospěch než u těch, kteří mírně konzumují alkohol nebo alkohol za poslední měsíc nekonzumovali vůbec. U nadměrných konzumentů alkoholu se častěji vyskytuje záškoláctví jako hlavní důvod absence ve škole než u těch, kteří mírně konzumují alkoholické nápoje nebo alkoholické nápoje za poslední měsíc nekonzumovali vůbec.

Častá konzumace alkoholu mezi přáteli respondentů byla velmi frekventovaná u celého zkoumaného souboru. Nicméně výsledky ukazují, že existují rozdíly mezi četností konzumace alkoholu u přátel respondentů, kteří nadměrně konzumují alkohol a u přátel těch respondentů, kteří konzumují alkohol s nižší frekvencí. Přátelé nadměrných konzumentů alkoholu pijí alkohol častěji, než přátele mírných konzumentů alkoholu a těch, kteří za poslední měsíc nekonzumovali alkohol vůbec.

Výsledky KAUDSS 2009 naznačují, že respondenti, kteří v konzumaci alkoholických nápojů upřednostňují kombinaci piva a destilátů v mnohých zkoumaných oblastech dopadali nejhůře. V CAGE testu dosahovali nejhorších výsledků, jsou tedy skupinou, která je více ohrožena potenciální závislostí na alkoholu,

než respondenti, kteří v konzumaci alkoholu dávají přednost jiným druhům alkoholu. Tito respondenti také nejčastěji užívali marihuanu a vyskytli se na posledním místě v kategorii drogy neužívám (v této kategorii měli nejnižší procentuální zastoupení ze všech ostatních respondentů). Lze tedy předpokládat, že tito respondenti v porovnání s jinými užívají kromě marihuany častěji i jiné drogy. Rodiče těchto studentů také nejvíce konzumovali alkoholické nápoje a zároveň tato skupina respondentů, oproti ostatním konzumentům alkoholu, nejčastěji uváděla, že se ve škole nudí. Z výše zmíněného tedy vyplývá, že studenti, kteří dávají v konzumaci alkoholu přednost kombinaci piva a destilátů představují velmi ohroženou skupinu, což potvrdily výsledky hned z několika oblastí šetření.

Výsledky tohoto šetření by bylo jistě na místě ověřit dalším šetřením, které by zahrnovalo větší počet respondentů. Bylo by jistě zajímavé soustředit se i na vztah mezi frekvencí konzumace alkoholu a osobnostními charakteristikami respondentů, perspektivou jejich budoucnosti a vlivem vrstevnické skupiny. Na tyto oblasti se ve vztahu k užívání drog soustředila kolegyně Kolářová, nicméně by, podle mého názoru, bylo přínosné analyzovat dříve zmíněné oblasti i ve vztahu k frekvenci konzumace alkoholických nápojů mezi středoškolskou mládeží. Přínosem by jistě byla i analýza výsledků šetření dle pohlaví respondentů. Omezený rozsah diplomové práce to ale nedovoloval.

ZÁVĚR

Adolescence je obdobím, ve kterém dochází ke komplexním biologickým, psychologickým a sociálním změnám, jejichž prostřednictvím začíná dospívající postupně získávat kompetence dospělého. Adolescence může představovat největší ohrožení rozvoje osobnosti, kdy jedinec nezvládne vývojové úkoly pro vstup do dospělosti a uchyluje se k únikovému jednání psychopatologického rázu, ve formě závislosti (na alkoholu, drogách, atd.), kriminality či promiskuity.

Problémy působené alkoholem u dospívajících představují závažný a někdy dramatický problém. Tyto problémy umocňují některé zvláštnosti související právě s obdobím adolescence. Závislost na alkoholu se v dospívání rozvíjí rychleji a vzhledem k nedostatku zkušeností a sociálních dovedností jsou zde závažnější rizika. Alkohol je průchozí drogou, která tvoří předstupeň k užívání jiných, nebezpečnějších drog. Konzumace alkoholu u adolescentů je důležitým signálem rizika ve vztahu k ilegálním návykovým látkám.

Příčiny závislosti na alkoholu jsou komplexního charakteru, v souvislosti s ní se hovoří o teorii multifaktoriální etiologie. U některých jedinců se závislost vyvíjí na základě nadměrného pití kvůli psychickým problémům, u jiného se mohou na vzniku závislosti podílet spíše genetické, vrozené dispozice. Nejčastěji jde o kombinaci řady faktorů, kdy se např. určité genetické faktory kombinují s psychologickými nebo sociokulturními a podílejí se tak společně na vytvoření závislosti.

Mnoho autorů dává do přímé souvislosti vliv religiozity, spirituality a smyslu na konzumaci alkoholu a jiných drog. Nadměrná konzumace a užívání drog souvisí s intenzivními pocity odcizení, izolace, prázdnoty a ztráty smyslu života. Pocity zoufalství jsou častým důsledkem závislosti na alkoholu, ale také podnětem k dalšímu pití. Tito jedinci zažívají zoufalství z duchovní prázdnoty a těchto nepříjemných stavů se zbavují pitím alkoholu či užíváním jiných drog. Toto únikové řešení situace je samozřejmě dočasného charakteru, po vystřízlivění obvykle následuje ještě větší stres, což opět vede k pocitům vnitřní prázdnoty a bludný kruh se uzavírá.

Rodina je jedním z významných faktorů, který může rizikové chování adolescentů ovlivňovat. Na úrovni rodiny existuje řada rizikových faktorů, které mohou přispět k tomuto rizikovému chování dospívajících. Mezi tyto faktory patří

např. nejasná pravidla, nedostatek času na dítě, nedostatečná citová vazba dítěte, nesoustavná a přehnaná přísnost, manželský konflikt, chudoba a nezaměstnanost rodičů. Problémem může být přílišná svoboda a nadměrná volnost spojená s chaosem či lhostejností, ale také příliš těsné vztahy mezi jednotlivými členy či naopak nadměrná kontrola. Zvláště nebezpečné je zneužívání alkoholu či jiných drog samotnými rodiči, ale i schvalování konzumace alkoholu a drog u dětí ze strany rodičů.

Škola, přístup učitele, způsob výuky a celková atmosféra ve třídě či v celé škole může nějak přispět ke vzniku problémů s alkoholem či drogami, nebo jim naopak předcházet. Není to jen otázka preventivních programů, ale zejména každodenní dlouhodobé práce se studenty.

Středoškolská mládež je ta část populace, která se díky svému věku nachází v klíčovém a nejrizikovějším období vzhledem ke zkušenostem s psychoaktivními látkami.

Výsledky KAUDSS 2009 hovoří o tom, že frekvence konzumace alkoholických nápojů je významně vyšší u studentů středních odborných učilišť než u studentů středních škol.

Existuje souvislost mezi frekvencí konzumace alkoholu mezi středoškolskou mládeží a celkovým skórem v CAGE testu. Pozdější věk první zkušenosti s alkoholem působí jako protektivní faktor ve vztahu k potenciálním problémům s alkoholem. Skutečností zůstává, že čím dříve člověk začne s konzumací alkoholu, tím rychlejší je proces návyku. Raná zkušenost s alkoholickými nápoji silně předurčuje pozdější vážné problémy s alkoholem. Čím vyšší je frekvence konzumace alkoholických nápojů, tím se zvyšuje i frekvence užívání marihuany, LSD a extáze. Na výsledku KAUDSS 2009 vidíme, že vyšší spotřeba alkoholu jde v ruku v ruce s vyšší frekvencí užívání marihuany, LSD a extáze.

Dospívající s vyšší úrovní religiozity se méně často stávají nadměrnými konzumenty alkoholických nápojů. Příslušnost k některému náboženskému proudu může působit protektivně ve vztahu ke konzumaci alkoholických nápojů. Výjimku tvoří ti, kteří se hlásí k buddhismu. Buddhisté pijí alkohol s vyšší frekvencí, jsou tedy řazeni do skupiny nadměrných konzumentů piva, vína i destilátů. Výsledky KAUDSS 2009 také hovoří o tom, že religiózní prostředí může fungovat jako protektivní faktor ve vztahu ke konzumaci alkoholických nápojů.

Častá konzumace alkoholu ze strany rodičů a jejich souhlasný postoj vůči konzumaci alkoholu u jejich dětí můžeme považovat za rizikový faktor, který má vliv na vyšší a vysokou frekvenci konzumace alkoholických nápojů u dospívajících. Ti, kteří nadměrně konzumují alkoholické nápoje mají častěji pocit, že se rodičům nemohou svěřit se svými problémy, což bychom mohli považovat za další rizikový faktor ve vztahu k frekvenci konzumace alkoholických nápojů.

Školní klima a školní sociální prostředí může ovlivňovat frekvenci konzumace alkoholických nápojů. Potvrdilo se, že existuje významný vztah mezi školní úspěšností, tedy školním prospěchem a nadměrnou konzumací alkoholu. Mezi dospívajícími s horším prospěchem je vyšší výskyt nadměrného konzumu alkoholu. Nelze jednoznačně určit, zda špatný školní prospěch vede studenty k rizikovému chování ve formě nadměrné konzumace alkoholu, či zda rizikové chování negativně ovlivňuje školní prospěch. Záškoláctví bychom mohli považovat za další rizikový faktor na úrovni školy. Otázkou ale zůstává, jako v předešlém případě, zdali záškoláctví je příčinou či důsledkem nadměrné konzumace alkoholu u adolescentů.

Výsledky rovněž ukázaly, že vrstevníci, kteří pravidelně konzumují alkohol či drogy, patří k jednomu z nejvýznamnějších faktorů, který přispívá ke zvýšení pravděpodobnosti stejného chování u daného jedince.

Výsledky KAUDSS 2009 naznačují, že respondenti, kteří v konzumaci alkoholických nápojů upřednostňují kombinaci piva a destilátů v mnohých zkoumaných oblastech dopadali nejhůře, představují tedy velmi ohroženou skupinu.

Z výše zmíněného vyplývá, že programy primární prevence by měly vliv religiozity, spirituality a smyslu na užívání alkoholu zohledňovat ve svých cílených aktivitách a svojí náplní korigovat nedostatky pociťované v duchovní dimenzi mladých lidí. Rodina a školní prostředí jsou bezesporu rovněž silným faktorem, který může konzumaci alkoholu ovlivnit. Škola by se neměla při prevenci spolehnout na jednorázové přednášky na téma návykových látek, ale na systematické interaktivní programy zahrnující všechny aspekty, které mohou mít vliv na konzumaci alkoholu mezi středoškolskými studenty. Škola by měla při prevenci problémů působených návykovými látkami komunikovat a spolupracovat s rodiči a jinými organizacemi. Je rovněž důležité, aby škola své studenty vedla k formování prosociálního chování, k pomoci druhým a k pozitivním hodnotám. Preventivně proti návykovým látkám působí ti učitelé, kteří jsou vnímáni jako pomáhající, pečující, dobře se studenty

komunikují a dokáží rozpoznat jejich pozitivní možnosti. Studenti učňovských oborů patří mezi zvláště ohroženou skupinu, pozornost by se v rámci specifických preventivních programů měla zaměřit zejména na ně.

Pozornost by se rovněž měla soustředit zejména na ty studenty, kteří ve škole nejsou úspěšní a hlavním důvodem jejich absence je záškoláctví. Je podstatné, aby škola při selhávání a neúspěchu studentů hledala pozitivní alternativy i cesty, jak těmto studentům co nejefektivněji pomoci.

Je v zájmu jednotlivých škol, ale i celé společnosti, aby se při prevenci používaly efektivní postupy, které dokáží předejít nebo oddálit setkání studentů s legálními i nelegálními návykovými látkami, popřípadě snížit jejich spotřebu. Úspěšná prevence problémů působených návykovými látkami u dospívajících snižuje celou řadu rizik, kterým lze předcházet.

Za jeden z hlavních přínosů této práce považuji zmapování problematiky spirituality a religiozity ve vztahu ke konzumaci alkoholu u středoškolské mládeže. Na rozdíl od zahraničních studií, není v ČR problematika religiozity a spirituality ve vztahu k návykovým látkám obvyklým předmětem výzkumů. Přínos diplomové práce spatřuji zejména v realizovaném dotazníkovém šetření KAUDSS 2009. Cílem šetření bylo u zkoumaného souboru zmapovat osm oblastí: konzumace alkoholu, užívání nealkoholových drog, školní prostředí, perspektiva budoucnosti, osobnostní charakteristiky, religiozita a spiritualita, rodina, vrstevnická skupina a volný čas. KAUDSS 2009 se tedy nezaměřil pouze na zmapování aktuálního užívání alkoholických nápojů a nealkoholových drog mezi středoškolskou mládeží, ale také, v mém případě, na analýzu vztahu mezi frekvencí konzumace alkoholických nápojů a religiozitou, spiritualitou, rodinným a školním prostředím respondentů.

SOUPIS BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

BROWN, T., et al. Religiousness, Spirituality and Social Support: How are They Related to Underage Drinking among College Students? *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse*, 2007, roč. 17, č. 2, s.15-28. ISSN 1067828X

BROŽA, J. Děti a mladiství. In KALINA, K., aj. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 253-263. ISBN 978-80-247-1411-0

BURRIS, J., et al. Factors Associated With the Psychological Well-Being and Distress of Students. *Journal of American College Health*, 2009, roč. 57, č. 5, s. 36-44. ISSN 07448481

CAGAŠ, P. Spiritualita a osobnostní vývoj. *Psychologie dnes*, 2005, roč. 11, č. 5, s. 35-37. ISSN 1212-9607

CSÉMY, L. Užívání legálních návykových látek u reprezentativního souboru mládeže v ČR. *Podpora zdraví*, 1995, roč. 4, č. 1, s. 30-38. ISSN 1210-4809

CSÉMY, L., aj. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD). Výsledky průzkumu v České republice v roce 2003*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2006. 119s. ISBN 80-86734-94-3

CSÉMY, L.; NEŠPOR, K. a SOVINOVÁ, H. *Problémy s alkoholem v rodině. Zpráva pro Evropskou unii*. Praha: Státní zdravotní ústav, 2001. 97s. ISBN 80-7071-189-2

DRAPELA, V. *Přehled teorií osobnosti*. Přel. K. Balcar. Praha: Portál, 1997. 176s. ISBN 80-7178-134-7

Duševní poruchy a poruchy chování. Popisy klinických příznaků a diagnostická vodítka. In *Mezinárodní klasifikace nemocí. 10.revize*. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 1992, s. 74, 75. ISBN 80-85121-37-9

ELLIOTT, J. a PLACE, M. *Dítě v nesnázích. Prevence, příčiny, terapie*. Praha: Grada Publishing, 2002. 206 s. ISBN 80-247-0182-0

ERIKSON, E. H. *Dětství a společnost*. Přel. J. Valeška. Praha: Argo, 2002. 387 s. ISBN 80-7203-380-8

FERJENČÍK, J. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu. Jak zkoumat lidskou duši*. Přel. J. Bakalář. Praha: Portál, 2000. 256 s. ISBN 80-7178-367-6

FRANKL, V., E. *Lékařská péče o duši*. Přel. V. Hochmann. Brno: Cesta, 2006. 237s. ISBN 80-7295-085-1

GALLA, M., aj. *Jak ve škole vytvořit zdravější prostředí. Příručka pro efektivní školní drogovou prevenci*. Přel. J. Bayer. Praha: Úřad vlády České republiky, 2005. 156 s. ISBN 80-86734-38-2

GIORDANO, P., et al. A life – Course Perspective on Spirituality and Desistance from Crime. *Criminology*, 2008, roč. 46, č. 1, s. 99. ISSN 00111384

HAJNÝ, M. *O rodičích, dětech a drogách*. Praha: Grada Publishing, 2001. 133 s. ISBN 80-247-0135-9

HAJNÝ, M. Psychologické, vývojové a rodinné faktory vzniku a udržování závislosti. In KALINA, K., aj. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2008, 41-51 s. ISBN 978-80-247-1411-0

HAJNÝ, M.; KLOUČEK, E. a STUHLÍK, R. *Akta Y. Drogový problém versus rodina*. Praha: Votobia, 1999. 125 s. ISBN 80-7220-022-4

HARTL, P. a HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, s. 15, 31, 120, 450. ISBN 80-7178-303-X

HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004. 232 s. ISBN 80-7178-888-0

- HIBELL, B., et al. *The 1995 ESPAD report. Alcohol and Other Drugs Use Among Students in 26 European Countries*. Stockholm: The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, 1997. 132 s. ISBN 91-7278-065-7
- HIBELL, B., et al. *The 1999 ESPAD report. Alcohol and Other Drugs Use Among Students in 30 European Countries*. Stockholm: The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs, 2000. 362 s. ISBN 91-7278-080-0
- HIBELL, B., et al. *The 2007 ESPAD Report. Substance Use Among Students in 35 European Countries*. The Swedish Council for Information on Alcohol and other Drugs, 2009. 406 s. ISBN 978-91-7278-219-8
- HOLM, N. *Úvod do psychologie náboženství*. Přel. K. Balcar. Praha: Portál, 1998. 157s. ISBN 80-7178-217-3
- HUDECOVÁ, A. Alkoholizmus v rodine ako spoločenský problém. *Mládež a spoločnosť*, 2002, roč. 8, č. 3, s. 51-55. ISSN 1335-1109
- ILLES, T. *Děti a drogy. Fakta, informace, prevence*. 2. uprav. vyd. Praha: ISV, 2002, 55 s. ISBN 80-85866-50-1
- JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada Publishing, 2008. 285 s. ISBN 978-80-247-2284-9
- KOLÁŘOVÁ, K. *Užívání drog mezi středoškolskými studenty v Praze. Vliv osobnostních charakteristik, vrstevnické skupiny a perspektivy budoucnosti na užívání nealkoholových drog mezi studenty pražských středních škol*. Diplomová práce. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií, 2009.
- Kolektiv autorů sdružení Sananim. *Drogy. Otázky a odpovědi*. Praha: Portál, 2007. 198s. ISBN 978-80-7367-223-2

KOŽENÝ, J.; CSÉMY, L. a TIŠANSKÁ, L. Koreláty užívání návykových látek u adolescentů. *Československá psychologie*, 2007, roč. 51, č. 6, s. 557-578. ISSN 0009-062X

KŠAJT, P. Školní třída jako předmět pedagogicko-psychologické diagnostiky a intervence. *Zpravodaj institutu pedagogicko-psychologického poradenství ČR*, 1999, č. 9, s. 25-30

KUDRLE, S. Bio-psycho-sociálně-spirituální model závislosti jako východisko k primární, sekundární a terciární prevenci a kvalifikované pomoci. In KALINA, K., aj. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2008, 17-23 s. ISBN 978-80-247-1411-0

KUDRLE, S. Úvod do bio-psycho-socio- spirituálního modelu závislosti. In KALINA, K., aj. *Drogy a drogové závislosti I*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, s. 91-95. ISBN 80-86734-05-6

LANGMEIER, J. a KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X

LUŽNÝ, D., aj. *Náboženství v menšině – religiozita a spiritualita v současné české společnosti*. Praha: Malvern, 2008. 206 s. ISBN 978-80-86702-53-7

MACEK, P. a LACINOVÁ, Z. *Vztahy v dospívání*. Brno: Barrister a Principal, 2006. 196 s. ISBN 80-7364-034-1

MACEK, P. *Adolescence. Psychologické a sociální charakteristiky dospívajících*. Praha: Portál, 1999. 207s. ISBN 80-7178-348-X

MARHOUNOVÁ, J. a NEŠPOR, K. *Alkoholici, feťáci a gambleři*. Praha: Empatie, 1995. 110 s. ISBN 80-901618-9-8

MARTIN, M. a WALTMANOVÁ-GREENWOODOVÁ, C. *Jak řešit problémy dětí se školou*. Přel. J. Foltýn. Praha: Portál, 1997. 328 s. ISBN 80-7178-125-8

MARTINO, S., et al. Multiple Trajectories of Peer and Parental Influence and their Association with the Development of Adolescent Heavy Drinking. *Addictive Behaviors*, 2009, roč. 34, č. 6, s. 72-89. ISSN 03064603

MEČÍŘ, J. *Zneužívání alkoholu a nealkoholových drog u mládeže*. Praha: Avicenum, 1990. 160 s.

MIOVSKÝ, M. a URBÁNEK, T. *NEAD 2000. Nealkoholové drogy 2000. Přehled hlavních výsledků výzkumné studie. Praha-západ*. Boskovice: Nakladatelství František Šalé - Albert, 2001. 54 s. ISBN 80-85834-88-X

MIOVSKÝ, M. a URBÁNEK, T. Tabák, alkohol a nelegální drogy mezi středoškoláky. *Československá psychologie*, 2002, roč. 46, č. 2, s. 165-177. ISSN 0009-062X

MIOVSKÝ, M. *Drogy – už, anebo ještě?* Brno: Albert, 1997. 75s. ISBN 80-85834-44

MIOVSKÝ, M. Vsaďte na mírnou represi. *Psychologie dnes*, 2007, roč. 13, č. 9, s. 39. ISSN 1212-9607

NEŠPOR, K. a CSÉMY, L. *Alkohol, drogy a Vaše děti. Jak problémům předcházet, jak je rozpoznat a jak je zvládat*. 2. rozšíř. vyd. Praha: Sportpropag, 1994. 159 s.

NEŠPOR, K. a CSÉMY, L. *Léčba a prevence závislostí*. Praha: Psychiatrické centrum, 1996. 203 s. ISBN 80-85121-52-2

NEŠPOR, K. a CSÉMY, L. Škola a drogy II. *Školství*, 1998, roč. 6, č. 16, s. 7. ISSN 1210-8316

NEŠPOR, K. a CSÉMY, L. Škola a společnost proti drogách. *Školství*, 1997, roč. 5, č. 11, s. 3. ISSN 1210-8316

NEŠPOR, K. a CSÉMY, L. Spiritualita v medicíně a u návykových nemocí. *Česká a slovenská psychiatrie*, 2006, roč. 102, č. 5, s. 269-271. ISSN 1212-0383

NEŠPOR, K. a PROVAZNÍKOVÁ, H. *Slovník prevence problémů působených návykovými látkami*. 3. rozšíř. vyd. Praha: Státní zdravotní ústav, 1999, s. 23. ISBN 80-7071-123-X

NEŠPOR, K. Alkohol a jiné návykové látky u dětí – prevence v rodině. *Česká a slovenská psychiatrie*, 2004, roč. 100, číslo 5, s. 301-304. ISSN 1212-0383

NEŠPOR, K. Alkohol u dětí a dospívajících. *Psychologie dnes*, 2006a, roč. 12, č. 1, s. 6-7. ISSN 1212-9607

NEŠPOR, K. *Metodika prevence ve školním prostředí*. Praha: Sportpropag, 2001. 36s.

NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál, 2000. 152 s. ISBN 80-7178-432-X

NEŠPOR, K. *Prevence problémů s návykovými látkami u dětí a dospívajících*. Praha: Sportpropag, 1996. 25s.

NEŠPOR, K. Problémy působené alkoholem, návykovými látkami a hazardní hrou v dětství a dospívání. In ŘÍČAN, P., aj. *Dětská klinická psychologie*. 4. přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2006b, s. 261-281. ISBN 80-247-1049-8

NEŠPOR, K. *Týká se to i mne? Jak překonat problémy s alkoholem*. Praha: Sportpropag, 1992. 132s.

NEŠPOR, K. *Zůstat střízlivý*. Brno: Host, 2006c. 236 s. ISBN 80-7294-206-9

NEŠPOR, K. a CSÉMY, L. Spiritualita v medicíně. *Psychologie dnes*, 2006, roč. 12, č. 6, s. 6-7. ISSN 1212-9607

NEŠPOR, K.; CSÉMY, L. a PERNICOVÁ, H. *Jak předcházet problémům s návykovými látkami na základních a středních školách*. Praha: Sportpropag, 1996. 156s.

NEŠPOR, K.; CSÉMY, L. a PERNICOVÁ, H. *Zásady efektivní primární prevence*. Praha: Sportpropag, 1999a. 40s.

NEŠPOR, K.; CSÉMY, L. a ZIMA, T. Marihuana a alkohol – častá a nebezpečná kombinace. *Psychologie dnes*, 2003, roč. 9, č. 1, s. 6-8. ISSN 1212-9607

NEŠPOR, K.; KUBIČKA, L. a CSÉMY, L. Co by měli vědět lidé, jejichž rodiče jsou nebo byli závislí na alkoholu. *Česká a slovenská psychiatrie*, 2004, roč. 10, č. 3, s. 164-165. ISSN 1212-0383

NEŠPOR, K.; PERNICOVÁ, H. a CSÉMY, L. *Jak zůstat fit a předejít závislostem*. Praha: Portál, 1999b. 112s. ISBN 80-7178-299-8

OROSOVÁ, O., aj. Rizikové faktory užívání drog dospívajícími. *Československá psychologie*, 2007, roč. 51, č. 1, s. 32-47. ISSN 0009-062X

POPOV, P. Rozdělení a účinky návykových látek. Alkohol. In KALINA, K., aj. *Drogy a drogové závislosti 1*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003, s. 151-157. ISBN 80-86734-05-6

ŘÍČAN, P. a JANOŠOVÁ, P. Spiritualita českých vysokoškoláků. Faktorově analytická sonda. *Československá psychologie*, 2004, roč. 48, č. 2, s. 97-106. ISSN 0009-062X

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Panorama, 1989. 435s. ISBN 80-7038-078-0

ŘÍČAN, P. Dětská klinická psychologie a náboženství. In ŘÍČAN, P. aj. *Dětská klinická psychologie*. 4. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006a, s. 561-572. ISBN 80-247-1049-8

ŘÍČAN, P. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, 2007. 328 s. ISBN 978-80-7367-312-3

ŘÍČAN, P. Spiritualita jako klíč k osobnosti a lidským vztahům. *Československá psychologie*, 2006b, roč. 50, č. 2, s. 119-137. ISSN 0009-062X

ROTGERS, F., aj. *Léčba drogových závislostí*. Přel. M. Hajný a M. Sláčalová. Praha: Grada Publishing, 1999. 260s. ISBN 80-7169-836-9

ŠAFÁŘOVÁ, M. Rizikové chování v adolescenci. In SMÉKAL, V. a MACEK, P. *Utváření a vývoj osobnosti. Psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. Brno: Barrister a Principal, 2002, s. 191-208. ISBN 80-85947-83-8

SKÁLA, J. *Až na dno? Fakta o alkoholu a jiných návykových látkách*. 4. přeprac. a dopl. vydání. Praha: Avicenum, 1988. 139s.

STIBOR, M. Vztahy žáků ve třídě. *Učitelství listy*, 2004, roč. 12, č. 6, s. 14-15. ISSN 1210-7786

SVOBODA, M. Dotazníky. In SVOBODA, M.; KREJČÍŘOVÁ, D. a VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. 2. vyd. Praha: Portál, 2009, s. 679-693. ISBN 978-80-7367-566-0

TAÜBNER, V. *Alkohol a mládež*. Praha: Horizont, 1989. 100 s. ISBN 80-7012-001-0

TAVEL, P. *Smysl života podle Viktora Emanuela Frankla*. Praha: Triton, 2007. 303 s. ISBN 80-7254-915-4

TAXOVÁ, J. *Pedagogicko – psychologické zvláštnosti dospívání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 273 s.

TOMANOVÁ, M. Alkoholizmus, tabakizmus, ako sociálno-patologické javy medzi mládežou. *Vychovateľ*, 2006, roč. 32, č. 6, s. 15-18. ISSN 0139-6919

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0

WALLACE, J., et al. Religiosity and adolescent substance use: The role of individual and contextual influences. *Social problems*, 2007, roč. 54, č. 2, s. 308-327. ISSN 0037-7791

PŘÍLOHA I: Dotazník

KAUDSS – PRAHA 09

Konzumace alkoholu a užívání drog u středoškolských studentů – Praha 2009

Dobrý den,

naše jména jsou Kristina Kolářová a Petra Formánková a jsme studentkami 5. ročníku Pražské vysoké školy psychosociálních studií.

Tento dotazník je určený ke zhodnocení jednotlivých oblastí Vašeho života a ke zkoumání jejich možného vlivu na užívání alkoholu a drog. Vaše škola byla losem vybrána, aby se zúčastnila tohoto dotazníkového šetření. Dotazník je anonymní – nebude obsahovat Vaše jméno, ani žádné další informace, které by Vás mohly přímo identifikovat.

Má-li být toto šetření úspěšné, je důležité, abyste odpovídali upřímně. Nejedná se o žádný test, v dotazníku neexistují dobré ani špatné odpovědi. Vždy volte pouze jednu odpověď, kterou zakroužkujete. Pokud v dotazníku nenaleznete odpověď, která by vystihovala Váš názor přesně, označte odpověď, která je významem nejbližší.

Data získaná z dotazníků použijeme ve svých magisterských pracích, které se zabývají užíváním drog a alkoholu u studentů středních škol a možnostmi prevence.

Velice děkujeme za Vaši ochotu a čas, který nám vyplněním dotazníku věnujete.

Pohlaví:

- a) žena
- b) muž

Věk:

I.

1. V jakém věku jste poprvé zkusil/a z následujících alkoholů?

PIVO	VÍNO	DESTILÁT (např. rum)
a) nikdy	a) nikdy	a) nikdy
b) 10 let i dříve	b) 10 let i dříve	b) 10 let i dříve
c) 11 let	c) 11 let	c) 11 let
d) 12 let	d) 12 let	d) 12 let
e) 13 let	e) 13 let	e) 13 let
f) 14 let	f) 14 let	f) 14 let
g) 15 let	g) 15 let	g) 15 let
h) 16 let	h) 16 let	h) 16 let
i) 17 let	i) 17 let	i) 17 let

2. Jak často jste pil/a některý z uvedených nápojů za poslední měsíc?

PIVO	VÍNO	DESTILÁT (např. rum)
a) nepil/a	a) nepil/a	a) nepil/a
b) 1-2 x	b) 1-2 x	b) 1-2 x
c) 3-5 x	c) 3-5 x	c) 3-5 x
d) 6-9 x	d) 6-9 x	d) 6-9 x
e) 10-15 x	e) 10-15 x	e) 10-15 x
f) 16-21 x	f) 16-21 x	f) 16-21 x
g) 22 x a více	g) 22 x a více	g) 22 x a více

3. Pokud pijete alkohol, nejčastěji pijete?

- a) pivo
- b) víno
- c) destiláty (rum, vodka, apod.)
- d) kombinace piva a destilátů
- e) kombinace vína a destilátů
- f) alkohol nepiji

4. Jaký je důvod toho, proč alkohol konzumujete?

- a) zábava
- b) odreagování, možnost zapomenout na problémy
- c) uvolnění
- d) pocit štěstí
- e) možnost být sám sebou
- f) schopnost být více přátelský
- g) nevím
- h) alkohol nepiji
- i) jiná odpověď (prosím doplňte).....

II.

5. Kdy jste přibližně poprvé užil/a drogu?

- a) 13 let a méně
- b) 14 let
- c) 15 let
- d) 16 let
- e) 17 let
- f) více než 17 let
- g) nevím
- h) drogy neužívám

6. Jak často přibližně užíváte drogu/y?

	Neužil/a jsem ji již více než rok	Několikrát ročně	Jednou měsíčně	Jednou týdně	Jednou denně
a) Marihuana, hašiš					
b) Extáze					
c) LSD, houby lysohlávký					
d) léky - sedativa, hypnotika (bez lékařské předpisu)					
e) Další nelegální drogy (pervitin, kokain, heroin, inhalanty, atd.)					
f) Kombinace (prosím, doplňte).....					

g) Drogy neužívám

7. Jakou drogu/y nejčastěji užíváte?

- a) Marihuana, hašiš
- b) Extáze
- c) LSD, houby lysohlávký
- d) léky - sedativa, hypnotika (bez lékařského předpisu)
- e) další nelegální drogy (amfetaminy, kokain, heroin, inhalanty, atd.)
- f) kombinace (prosím doplňte)
- g) drogy neužívám

8. Co Vám droga/y přináší?

- a) pobavení, legraci, zábavu
- b) odreagování, možnost zapomenout na problémy
- c) uvolnění, odlehčení, úlevu
- d) pocit štěstí
- e) možnost být sám/a sebou
- f) schopnost být více přátelský
- g) jiná odpověď (prosím doplňte)
- h) nevím
- i) drogy neužívám

9. Plánujete užívání drog/y i v budoucnosti?

- a) ano, plánuji užívání drog/y nadále, dlouhodobě
- b) ano, plánuji užívání drog/y nadále, krátkodobě – několik měsíců až rok
- c) nejsem rozhodnut/a
- d) ne, plánuji ukončit užívání v nadcházejících několika týdnech
- e) ne, užívání drog již jsem ukončil/a
- f) nevím
- g) drogy neužívám

10. Cítil/a jste někdy potřebu snížit své...

Užívání alkoholu:	Užívání drog:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

11. Dráždila Vás někdy kritika vašeho...

Užívání alkoholu:	Užívání drog:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

12. Měl/a jste někdy pocity viny kvůli svému...

Užívání alkoholu:	Užívání drog:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

13. Užil/a jste někdy po probuzení alkohol/drogy za účelem zlepšení svého stavu (tzv. „vyprošťovák“)?

Alkohol:	Drogy:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

III.

14. Co Vám škola hlavně přináší?

- a) setkávám se v ní s kamarády
- b) je v ní zábava
- c) zažívám v ní pocity úspěchu
- d) naučím se něco nového
- e) zažívám v ní nudu
- f) škola mě stresuje
- g) škola mě nutí dodržovat pravidla
- h) školu vnímám jako přípravu na budoucí život

15. Jak se cítíte ve své třídě?

- a) myslím, že ve třídě je velmi dobrá atmosféra, cítím se v ní dobře
- b) myslím, že ve třídě je docela dobrá atmosféra
- c) myslím, že ve třídě je průměrná atmosféra
- d) myslím, že ve třídě je spíše špatná atmosféra
- e) myslím, že ve třídě je špatná atmosféra, necítím se v ní dobře
- f) jiná odpověď (prosím doplňte).....
- g) nevím

16. Co považujete za hlavní důvod toho, jak se cítíte ve své třídě?

- a) vztahy se spolužáky
- b) vztahy s učiteli
- c) prožitek úspěchu/neúspěchu
- d) způsob výuky učitele
- e) zábava, legrace
- f) nuda
- g) jiná odpověď (prosím doplňte).....
- h) nevím

17. Vztah učitelů ke studentům na Vaší škole považujete převážně za:

- a) přátelský
- b) podporující
- c) průměrný
- d) přísný
- e) chladný, odtažitý
- f) jiná odpověď (prosím doplňte).....

18. Pokud ve škole chybíte, je to nejčastěji z důvodů:

- a) zdravotních
- b) rodinných
- c) záškoláctví
- d) jiná odpověď (prosím doplňte).....

19. Jaký byl Váš průměrný prospěch z posledního vysvědčení?

- a) 1,00 – 1,5
- b) 1,51 – 2,0
- c) 2,01 – 2,5
- d) 2,51 – 3,0
- e) 3,01 – 3,5
- f) 3,51 – 4,0
- g) 4,01 – horší

IV.

20. Baví Vás škola, kterou studujete?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

21. Je pro Vás důležité Vaše další studium (vysoká škola, apod.) ?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím
- g) nechci pokračovat v dalším studiu

22. Je pro Vás důležité vaše budoucí pracovní uplatnění?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

23. Máte již dnes konkrétní představu, jakou práci by jste chtěl/a v budoucnu vykonávat?

- a) ano, jasnou
- b) ano, ne však zcela konkrétní
- c) mám více neurčitých představ
- d) spíše ne
- e) ne, žádnou
- f) nevím

V.

24. Jsem se sebou spokojen/a:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

25. Věřím ve své schopnosti a dovednosti:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

26. Myslím si, že jsem samostatný/á (např. schopnost samostatně se rozhodovat, samostatně plnit úkoly, apod.):

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

27. Myslím si, že jsem schopen/a spolupracovat s ostatními:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

28. Myslím si, že jsem schopen/a udržovat kamarádské vztahy:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

VI.

29. Věříte v Boha?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

30. Věříte v nějakou jinou Vyšší sílu (např. jiná božstva, přírodní síly, nadpřirozené bytosti, osud apod.)?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

31. Hlásíte se k nějakému z následujících náboženských proudů?

- a) křesťanství
- b) židovství
- c) buddhismus
- d) hinduismus
- e) islám
- f) jiná odpověď (prosím doplňte).....
- g) nehlásím se k žádnému náboženskému proudu

32. Scházíte se na nějakém konkrétním místě z důvodu své víry (např. kostel, buddhistické centrum, apod.)?

- a) ano
- b) někdy
- c) ne

33. Rodina, ve které žijete, je věřící?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

VII.

34. Je pro Vás Vaše rodina důležitá?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně (v některých oblastech mého života ano, v jiných ne)
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

35. Jak byste zhodnotil/a vztahy ve Vaší rodině?

- a) velmi dobře fungující
- b) dobře fungující
- c) průměrně fungující
- d) spíše špatně fungující
- e) špatně fungující
- f) nevím

36. Výchova ve Vaší rodině je:

- a) příliš přísná
- b) přísná
- c) spíše přísná
- d) přiměřená
- e) spíše volná
- f) volná
- g) příliš volná
- h) nevím

37. Máte pocit, že se rodičům můžete svěřit se svými problémy?

- a) ano, vždy
- b) ano, u většiny problémů
- c) s některými problémy ano, s jinými ne
- d) u většiny problémů ne
- e) ne, nikdy
- f) nevím

38. Máte pocit, že je ve Vaší rodině vyvíjen tlak na vaše studium a s ním související budoucí pracovní uplatnění (např. důraz na známky ve škole, na studium vysoké školy)?

- a) ano, většinou
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy (pouze výjimečně)
- e) ne, nikdy
- f) nevím

39. Pijí Vaši rodiče alkohol?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, nikdy
- f) nevím

40. Jaký mají rodiče postoj k Vaší konzumaci alkoholu?

- a) s konzumací alkoholu naprosto nesouhlasí
- b) s konzumací alkoholu většinou nesouhlasí (tolerují např. přípitky na oslavách)
- c) na konzumaci alkoholu nemají vyhraněný názor
- d) s konzumací alkoholu většinou souhlasí (netolerují např. velké množství alkoholu, denní pití, apod.)
- e) s konzumací alkoholu souhlasí
- f) rodiče o mé konzumaci alkoholu nevědí
- g) nevím
- h) alkohol nekonzumuji

41. Užívají Vaši rodiče drogy?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, nikdy
- f) nevím

42. Jaký mají rodiče postoj k Vašemu užívání drog?

- a) s užíváním drog naprosto nesouhlasí
- b) s užíváním drog většinou nesouhlasí (tolerují např. příležitostné užívání marihuany)
- c) na užívání drog nemají vyhraněný názor
- d) s užíváním drog většinou souhlasí (netolerují např. užívání tvrdých drog a časté užívání)
- e) s užíváním drog souhlasí
- f) rodiče o mém užívání drog nevědí
- g) nevím
- h) drogy neužívám

VIII.

43. Jak trávíte nejčastěji svůj volný čas?

- a) sport
- b) kultura (např. kino, koncerty, výstavy, apod.)
- c) četba
- d) studium
- e) umělecké činnosti (např. kreslení, hra na hudební nástroj, zpěv, apod.)
- f) televize, počítač, apod.
- g) navštěvování klubů, barů, diskoték, apod.
- h) jiná odpověď (prosím doplňte).....

44. S kým nejčastěji trávíte svůj volný čas?

- a) rodina
- b) kamarádi
- c) partner
- d) sám
- e) jiná odpověď (prosím doplňte).....

45. Máte kamaráda (alespoň jednoho), kterému by jste se mohl/a svěřit?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) ano, ale můžu s ním mluvit jen o některých věcech, o některých ne
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nemám kamarády
- g) nevím

46. Máte pocit, že Vás kamarádi snadno ovlivňují?

- a) ano, velmi
- b) spíše ano
- c) průměrně (v některých oblastech mého života ano, v některých ne)
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

47. Je mezi Vašimi kamarády běžná konzumace alkoholu?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, alkohol nikdy nekonzumujeme
- f) ne, alkohol nekonzumujeme, ale zkoušeli jsme ho
- g) ne, ale plánujeme alkohol vyzkoušet

48. Je mezi Vašimi kamarády běžné užívání drog?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, drogy nikdy neužíváme
- f) ne, drogy neužíváme, ale zkoušeli jsme je
- g) ne, ale plánujeme drogy vyzkoušet

IX.

49. Jak se Vám vyplňoval tento dotazník?

- a) dobře
- b) spíše dobře
- c) průměrně
- d) spíše špatně
- e) špatně
- f) nevím

*Tento dotazník vytvořily: Petra Formánková, Kristina Kolářová,
tel. č.: 723 239 078, 737 416 631
Praha - Duben 2009*

PŘÍLOHA II: Statistické zpracování většinových odpovědí

Poznámka: Číslování otázek v původním dotazníku (příloha I) bylo pro potřeby statistického zpracování v SPSS změněno. Nové číslování otázek, viz. příloha VI. Následující tabulky jsou označeny dle nového číslování.

1a

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	3	1,6
2	52	28,3
3	23	12,5
4	27	14,7
5	22	12,0
6	27	14,7
7	20	10,9
8	4	2,2
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

1b

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	4	2,2
2	20	10,9
3	17	9,2
4	24	13,0
5	32	17,4
6	45	24,5
7	22	12,0
8	12	6,5
9	3	1,6
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

1c

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	3	1,6
2	10	5,4
3	8	4,3
4	9	4,9
5	27	14,7
6	38	20,7
7	60	32,6
8	15	8,2
9	8	4,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

2a

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	41	22,3
2	40	21,7
3	39	21,2
4	21	11,4
5	10	5,4
6	9	4,9
7	18	9,8
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

2b

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	75	40,8
2	58	31,5
3	23	12,5
4	16	8,7
5	2	1,1
6	4	2,2
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

2c

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	52	28,3
2	57	31,0
3	34	18,5
4	20	10,9
5	7	3,8
6	5	2,7
7	3	1,6
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

3

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	59	32,1
2	30	16,3
3	31	16,8
4	34	18,5
5	14	7,6
6	11	6,0
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

4

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	2	1,1
1	99	53,8
2	17	9,2
3	22	12,0
4	2	1,1
5	2	1,1
6	4	2,2
7	19	10,3
8	1	,5
9	11	6,0
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

5

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	11	6,0
2	30	16,3
3	37	20,1
4	20	10,9
5	6	3,3
6	3	1,6
7	2	1,1
8	70	38,0
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

6a

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	73	39,7
2	44	23,9
3	31	16,8
4	16	8,7
5	8	4,3
6	7	3,8
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

6b

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	170	92,4
2	8	4,3
3	1	,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

6c

		Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid	1	163	88,6
	2	10	5,4
	3	5	2,7
	4	1	,5
	Total	179	97,3
Missing System		5	2,7
Total		184	100,0

6d

		Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid	1	175	95,1
	2	3	1,6
	3	1	,5
	Total	179	97,3
Missing System		5	2,7
Total		184	100,0

6e

		Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid	1	169	91,8
	2	6	3,3
	3	3	1,6
	5	1	,5
	Total	179	97,3
Missing System		5	2,7
Total		184	100,0

6f

		Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid	0	7	3,8
	1	172	93,5
	Total	179	97,3
Missing System		5	2,7
Total		184	100,0

7

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	61	33,2
4	1	,5
5	1	,5
7	116	63,0
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

8

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	2	1,1
1	41	22,3
2	6	3,3
3	7	3,8
4	2	1,1
6	1	,5
7	3	1,6
8	2	1,1
9	115	62,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

9

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	10	5,4
2	2	1,1
3	24	13,0
4	8	4,3
5	46	25,0
6	19	10,3
7	70	38,0
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

10

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	67	36,4
2	58	31,5
3	22	12,0
4	20	10,9
5	1	,5
6	11	6,0
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

11

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	16	8,7
2	21	11,4
3	18	9,8
4	6	3,3
5	2	1,1
6	116	63,0
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

12

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	2	1,1
1	48	26,1
2	3	1,6
3	3	1,6
4	33	17,9
5	14	7,6
6	15	8,2
7	3	1,6
8	58	31,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

13

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	34	18,5
2	76	41,3
3	40	21,7
4	11	6,0
5	8	4,3
6	4	2,2
7	6	3,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

14

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	132	71,7
2	8	4,3
3	2	1,1
5	4	2,2
6	17	9,2
7	8	4,3
8	5	2,7
9	3	1,6
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

15

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	37	20,1
2	42	22,8
3	75	40,8
4	2	1,1
5	9	4,9
6	14	7,6
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

16

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1,5	
1	122	66,3
2	19	10,3
3	31	16,8
4	6	3,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

17

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	3	1,6
1	15	8,2
2	63	34,2
3	53	28,8
4	26	14,1
5	14	7,6
6	4	2,2
7	1,5	
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

18

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	21	11,4
2	81	44,0
3	52	28,3
4	17	9,2
5	7	3,8
6	1	,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

19

		Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid	0	2	1,1
	1	48	26,1
	2	61	33,2
	3	29	15,8
	4	17	9,2
	5	2	1,1
	6	9	4,9
	7	11	6,0
	Total	179	97,3
Missing System		5	2,7
Total		184	100,0

20

		Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid	1	97	52,7
	2	57	31,0
	3	17	9,2
	4	6	3,3
	6	2	1,1
	Total	179	97,3
Missing System		5	2,7
Total		184	100,0

21

		Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid	1	47	25,5
	2	57	31,0
	3	42	22,8
	4	21	11,4
	5	7	3,8
	6	5	2,7
	Total	179	97,3
Missing System		5	2,7
Total		184	100,0

22

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	31	16,8
2	38	20,7
3	86	46,7
4	17	9,2
5	7	3,8
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

23

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	45	24,5
2	51	27,7
3	71	38,6
4	10	5,4
5	2	1,1
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

24

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	89	48,4
2	56	30,4
3	29	15,8
4	4	2,2
5	1	,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

25

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	98	53,3
2	56	30,4
3	20	10,9
4	3	1,6
5	1	,5
6	1	,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

26

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	98	53,3
2	55	29,9
3	18	9,8
4	7	3,8
5	1	,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

27

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	25	13,6
2	19	10,3
3	30	16,3
4	97	52,7
5	8	4,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

28

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	32	17,4
2	17	9,2
3	28	15,2
4	93	50,5
5	8	4,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

29

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	17	9,2
3	2	1,1
5	1	,5
6	3	1,6
7	155	84,2
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

30

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	2	1,1
1	9	4,9
2	10	5,4
3	158	85,9
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

31

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	15	8,2
2	15	8,2
3	27	14,7
4	121	65,8
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

32

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	123	66,8
2	37	20,1
3	16	8,7
4	1	,5
6	1	,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

33

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1,5	
1	46	25,0
2	71	38,6
3	43	23,4
4	14	7,6
5	3	1,6
6	1,5	
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

34

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	4	2,2
2	11	6,0
3	13	7,1
4	89	48,4
5	33	17,9
6	20	10,9
7	6	3,3
8	2	1,1
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

35

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	37	20,1
2	59	32,1
3	56	30,4
4	18	9,8
5	8	4,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

36

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1,5	
1	19	10,3
2	36	19,6
3	68	37,0
4	38	20,7
5	15	8,2
6	2	1,1
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

37

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	13	7,1
2	36	19,6
3	74	40,2
4	50	27,2
5	6	3,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

38

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	5	2,7
2	37	20,1
3	23	12,5
4	76	41,3
5	9	4,9
6	10	5,4
7	11	6,0
8	8	4,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

39

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	1	,5
1	2	1,1
4	3	1,6
5	164	89,1
6	9	4,9
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

40

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	5	2,7
2	12	6,5
3	1	,5
4	3	1,6
5	1	,5
6	34	18,5
7	8	4,3
8	115	62,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

41

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	8	4,3
1	35	19,0
2	24	13,0
3	4	2,2
4	3	1,6
5	12	6,5
6	33	17,9
7	37	20,1
8	23	12,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

42

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	4	2,2
1	9	4,9
2	91	49,5
3	45	24,5
4	18	9,8
5	12	6,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

43

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	132	71,7
2	26	14,1
3	14	7,6
4	3	1,6
5	3	1,6
6	1,5	
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

44

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	5	2,7
2	16	8,7
3	74	40,2
4	50	27,2
5	30	16,3
6	4	2,2
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

45

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	55	29,9
2	79	42,9
3	29	15,8
4	13	7,1
5	1	,5
6	1	,5
7	1	,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

46

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	2	1,1
1	16	8,7
2	24	13,0
3	39	21,2
4	35	19,0
5	43	23,4
6	17	9,2
7	3	1,6
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

47

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	2	1,1
1	128	69,6
2	29	15,8
3	14	7,6
6	6	3,3
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

48

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 1	99	53,8
2	80	43,5
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti
Valid 0	9	4,9
1	3	1,6
2	112	60,9
3	46	25,0
4	5	2,7
5	4	2,2
Total	179	97,3
Missing System	5	2,7
Total	184	100,0

PŘÍLOHA III: Statistické zpracování většinových odpovědí v oblasti konzumace alkoholu a užívání drog podle typu studované školy

Poznámka: Číslování otázek v původním dotazníku (příloha I) bylo pro potřeby statistického zpracování v SPSS změněno. Nové číslování otázek, viz. příloha VI. Následující tabulky jsou označeny dle nového číslování.

2a * škola Crosstabulation

Count		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
2a	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	6	7	4	4	6	2	2	3	7	41
	2	3	4	5	8	6	6	4	3	1	40
	3	5	5	4	1	7	6	2	3	6	39
	4	1	3	1	8	1	1	3	2	1	21
	5	1	0	3	0	1	1	2	1	1	10
	6	1	0	2	0	2	1	1	0	2	9
	7	1	1	5	0	1	1	3	6	0	18
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

2b * škola Crosstabulation

Count		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
2b	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	5	7	12	7	15	5	6	8	10	75
	2	6	9	4	12	7	6	6	4	4	58
	3	6	3	2	2	2	3	1	2	2	23
	4	1	1	5	0	0	2	4	3	0	16
	5	0	0	1	0	0	0	0	1	0	2
	6	0	0	0	0	0	2	0	0	2	4
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

2c * škola Crosstabulation

Count											
		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
2c	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	8	8	3	7	8	5	4	2	7	52
	2	5	7	4	6	11	4	4	9	7	57
	3	3	4	6	6	1	3	3	4	4	34
	4	1	1	4	2	3	4	4	1	0	20
	5	0	0	5	0	1	1	0	0	0	7
	6	1	0	0	0	0	1	1	2	0	5
	7	0	0	2	0	0	0	1	0	0	3
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

6a * škola Crosstabulation

Count											
		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
6a	1	5	11	4	10	15	7	6	6	9	73
	2	11	4	7	3	4	4	3	5	3	44
	3	1	4	2	6	4	2	6	1	5	31
	4	1	0	5	2	1	2	0	3	2	16
	5	0	1	4	0	0	1	1	1	0	8
	6	0	0	2	0	0	2	1	2	0	7
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

6b * škola Crosstabulation

Count											
		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
6b	1	18	20	21	21	24	16	15	16	19	170
	2	0	0	3	0	0	2	1	2	0	8
	3	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

6c * škola Crosstabulation

Count											
		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
6c	1	18	19	22	21	24	14	15	12	18	163
	2	0	1	2	0	0	2	1	3	1	10
	3	0	0	0	0	0	2	1	2	0	5
	4	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

6d * škola Crosstabulation

Count											
		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
6d	1	18	20	24	21	24	18	17	16	17	175
	2	0	0	0	0	0	0	0	1	2	3
	3	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

6e * škola Crosstabulation

Count											
		Škola									
		SOC	GYM	SLUŽ	OA	PRUM	SOU S	SOU Ř	UM	ZDR	Total
6e	1	18	20	23	21	24	17	15	13	18	169
	2	0	0	0	0	0	1	2	3	0	6
	3	0	0	1	0	0	0	0	1	1	3
	5	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	Total	18	20	24	21	24	18	17	18	19	179

PŘÍLOHA IV: Přehled odpovědí v CAGE testu

Poznámka: Pro potřeby zhodnocení bylo číslování z původního dotazníku změněno.

1a, 1b, 1c, 1d odpovídá otázce číslo 10, 11, 12, 13 – užívání alkoholu

2a, 2b, 2c, 2d odpovídá otázce číslo 10, 11, 12, 13 – užívání drog

škola	ALKOHOL				DROGY				Celkem A	Celkem D
	1a	1b	1c	1d	2a	2b	2c	2d		
SOC	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOC	A	N	N	N	0	0	0	0	1a	0a
SOC	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOC	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOC	A	A	N	A	0	0	0	0	3a	0a
SOC	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
SOC	A	N	A	A	0	0	0	0	3a	0a
SOC	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOC	A	N	A	N	0	0	0	0	2a	0a
SOC	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
SOC	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
SOC	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOC	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOC	A	N	N	A	0	0	0	0	2a	0a
SOC	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
SOC	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
SOC	A	A	N	A	N	A	N	A	3a	2a
SOC	N	N	N	A	N	N	N	N	1a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
GYM	A	N	N	N	A	N	N	N	1a	1a
GYM	A	A	A	N	A	A	A	N	3a	3a
GYM	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
GYM	N	N	A	A	N	N	N	N	2a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	A	A	A	N	0	0	0	0	3a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	A	A	A	N	0	0	0	0	3a	0a
GYM	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
GYM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
GYM	N	N	N	A	A	N	A	N	1a	2a
OA	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
OA	N	N	N	N	N	N	N	N	0a	0a
OA	A	N	A	N	0	0	0	0	2a	0a
OA	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
OA	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
OA	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
OA	N	A	A	A	0	0	0	0	3a	0a
OA	N	A	A	N	A	A	A	N	2a	3a
OA	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a

OA	N	N	N	N	N	N	N	N	0a	0a
OA	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
OA	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
OA	N	N	A	A	N	N	N	N	2a	0a
OA	N	N	N	N	N	N	N	N	0a	0a
OA	A	A	A	N	A	A	A	N	3a	3a
OA	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
OA	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
OA	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
OA	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
OA	N	N	N	A	N	A	N	N	1a	1a
OA	N	N	N	N	N	N	N	N	0a	0a
SLUŽ	N	N	N	A	A	N	A	A	1a	3a
SLUŽ	N	N	N	N	A	N	N	N	0a	1a
SLUŽ	N	N	A	A	A	N	N	A	2a	2a
SLUŽ	N	N	N	N	N	N	N	A	0a	1a
SLUŽ	A	A	A	N	A	A	A	A	3a	4a
SLUŽ	A	N	A	A	0	0	0	0	3a	0a
SLUŽ	N	N	A	N	N	N	A	N	1a	1a
SLUŽ	A	N	A	A	A	N	N	N	3a	1a
SLUŽ	A	N	A	A	A	N	A	A	3a	3a
SLUŽ	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
SLUŽ	N	N	N	A	N	N	A	N	1a	1a
SLUŽ	N	N	A	N	N	A	N	A	1a	2a
SLUŽ	N	N	N	A	A	N	N	A	1a	2a
SLUŽ	N	A	A	N	0	0	0	0	2a	0a
SLUŽ	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SLUŽ	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SLUŽ	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SLUŽ	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
SLUŽ	N	N	N	A	A	N	N	N	1a	1a
SLUŽ	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
SLUŽ	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
SLUŽ	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SLUŽ	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SLUŽ	N	N	N	A	N	N	N	N	1a	0a
PRUM	N	N	N	N	A	N	A	N	0a	2a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	A	A	A	N	A	A	A	A	3a	4a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
PRUM	N	N	N	A	N	N	N	N	1a	0a
PRUM	N	N	A	A	0	0	0	0	2a	0a
PRUM	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	A	A	0	0	0	0	2a	0a
PRUM	N	N	N	N	N	N	N	N	0a	0a
PRUM	N	A	N	N	0	0	0	0	1a	0a
PRUM	N	N	N	A	N	N	N	N	1a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a

PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
PRUM	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
UM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
UM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
UM	N	N	A	A	N	A	A	N	2a	2a
UM	0	0	0	0	N	A	N	A	0a	2a
UM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
UM	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
UM	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
UM	A	A	A	N	A	N	N	A	3a	2a
UM	N	N	N	A	N	N	N	A	1a	1a
UM	A	A	A	A	N	N	A	N	4a	1a
UM	A	A	A	N	0	0	0	0	3a	0a
UM	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
UM	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
UM	N	A	N	N	N	A	N	A	1a	2a
UM	A	N	N	N	A	N	N	N	1a	1a
UM	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
UM	N	N	N	A	A	N	A	N	1a	2a
UM	A	A	N	A	0	0	0	0	3a	0a
ZDR	N	N	N	A	A	N	A	N	1a	2a
ZDR	N	N	A	A	N	N	N	A	2a	1a
ZDR	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
ZDR	N	N	N	A	A	N	A	N	1a	2a
ZDR	A	N	A	A	N	N	A	N	3a	1a
ZDR	N	N	N	N	N	N	N	N	0a	0a
ZDR	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
ZDR	A	N	N	A	0	0	0	0	2a	0a
ZDR	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
ZDR	N	N	A	N	N	N	N	N	1a	0a
ZDR	N	A	A	N	0	0	0	0	2a	0a
ZDR	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
ZDR	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
ZDR	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
ZDR	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
ZDR	A	A	N	N	0	0	0	0	2a	0a
ZDR	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
ZDR	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
ZDR	N	N	A	A	N	N	N	A	2a	1a
SOU Ř	N	N	A	N	0	0	0	0	1a	0a
SOU Ř	N	N	N	A	N	N	N	N	1a	0a
SOU Ř	A	N	N	N	0	0	0	0	1a	0a
SOU Ř	A	N	N	A	A	N	N	A	2a	2a
SOU Ř	A	N	N	N	0	0	0	0	1a	0a
SOU Ř	0	0	0	0	0	0	0	0	0a	0a
SOU Ř	N	N	N	A	A	N	N	N	1a	1a
SOU Ř	A	N	A	N	0	0	0	0	2a	0a
SOU Ř	N	N	A	A	0	0	0	0	2a	0a
SOU Ř	0	0	0	0	N	N	A	N	0a	1a
SOU Ř	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a

SOU Ř	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOU Ř	A	N	A	A	0	0	0	0	3a	0a
SOU Ř	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOU Ř	N	N	A	N	N	N	A	N	1a	1a
SOU Ř	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOU Ř	N	N	A	N	N	N	A	A	1a	2a
SOU Ř	A	N	A	A	N	N	A	N	3a	1a
SOU S	N	A	A	N	N	A	A	N	2a	2a
SOU S	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
SOU S	N	N	N	N	N	A	A	N	0a	2a
SOU S	N	N	N	N	A	N	N	N	0a	1a
SOU S	N	A	N	A	N	N	N	N	2a	0a
SOU S	N	N	N	A	0	0	0	0	1a	0a
SOU S	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOU S	A	N	N	N	0	0	0	0	1a	0a
SOU S	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOU S	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
SOU S	N	A	N	N	N	N	N	N	1a	0a
SOU S	N	N	N	N	A	N	A	A	0a	3a
SOU S	A	N	N	N	A	N	A	N	1a	2a
SOU S	A	A	A	N	0	0	0	0	3a	0a
SOU S	A	N	N	A	0	0	0	0	2a	0a
SOU S	A	N	N	N	A	N	N	N	1a	1a
SOU S	N	N	N	N	0	0	0	0	0a	0a
CELKEM	36	23	53	55	31	15	31	20		

PŘÍLOHA V: Kontingenční tabulky

Poznámka: Číslování otázek v původním dotazníku (příloha I) bylo pro potřeby statistického zpracování v SPSS změněno. Nové číslování otázek, viz. příloha VI. Následující tabulky jsou označeny dle nového číslování.

1a * 2a

Crosstab

Count										
		2a								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
1a	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	1	0	3	0	0	0	0	0	0	3
	2	1	7	11	10	7	2	7	7	52
	3	0	6	1	8	3	2	0	3	23
	4	0	5	9	4	2	3	0	4	27
	5	0	1	6	6	6	0	0	3	22
	6	0	9	4	6	3	2	2	1	27
	7	0	6	8	5	0	1	0	0	20
	8	0	4	0	0	0	0	0	0	4
Total		1	41	40	39	21	10	9	18	179

1b * 2b

Crosstab

Count										
		2b								
		0	1	2	3	4	5	6	Total	
1b	1	0	4	0	0	0	0	0	4	
	2	0	4	5	7	3	1	0	20	
	3	0	3	9	3	1	1	0	17	
	4	0	15	7	1	1	0	0	24	
	5	0	20	6	3	1	0	2	32	
	6	0	15	18	6	6	0	0	45	
	7	1	7	8	2	2	0	2	22	
	8	0	5	5	0	2	0	0	12	
	9	0	2	0	1	0	0	0	3	
Total		1	75	58	23	16	2	4	179	

1c * 2c

Crosstab

Count										
		2c								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
1c	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	1	0	3	0	0	0	0	0	0	3
	2	0	0	4	0	3	0	2	1	10
	3	0	0	3	1	2	1	1	0	8
	4	0	0	1	5	1	0	2	0	9
	5	0	5	8	8	3	2	0	1	27
	6	1	13	12	9	3	0	0	0	38
	7	0	18	21	9	8	3	0	1	60
	8	0	8	5	1	0	1	0	0	15
	9	0	5	2	1	0	0	0	0	8
	Total	1	52	57	34	20	7	5	3	179

1a * 10

Crosstab

Count									
		10							
		1	2	3	4	5	6	Total	
1a	0	1	0	0	0	0	0	1	
	1	2	0	0	0	0	1	3	
	2	17	22	8	4	1	0	52	
	3	8	10	1	1	0	3	23	
	4	10	6	3	6	0	2	27	
	5	5	8	4	5	0	0	22	
	6	12	5	5	2	0	3	27	
	7	10	6	1	2	0	1	20	
	8	2	1	0	0	0	1	4	
	Total	67	58	22	20	1	11	179	

1b * 10

Crosstab

Count								
		10						
		1	2	3	4	5	6	Total
1b	1	0	0	1	1	0	2	4
	2	4	9	3	3	0	1	20
	3	10	6	0	0	1	0	17
	4	8	11	3	2	0	0	24
	5	12	9	5	3	0	3	32
	6	20	10	6	7	0	2	45
	7	6	9	3	3	0	1	22
	8	5	4	1	1	0	1	12
	9	2	0	0	0	0	1	3
	Total	67	58	22	20	1	11	179

1c * 10

Crosstab

Count								
		10						
		1	2	3	4	5	6	Total
1c	0	1	0	0	0	0	0	1
	1	0	0	0	0	0	3	3
	2	2	6	2	0	0	0	10
	3	1	4	1	2	0	0	8
	4	1	6	0	1	1	0	9
	5	8	11	5	2	0	1	27
	6	18	10	3	5	0	2	38
	7	24	15	10	8	0	3	60
	8	8	4	1	1	0	1	15
	9	4	2	0	1	0	1	8
	Total	67	58	22	20	1	11	179

2a * 4

Crosstab

Count												
		4										
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
2a	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	0	18	2	11	0	0	0	2	0	8	41
	2	1	19	5	6	0	1	1	5	0	2	40
	3	0	23	5	3	1	0	1	5	0	1	39
	4	0	12	2	0	0	0	2	4	1	0	21
	5	0	7	1	0	1	0	0	1	0	0	10
	6	0	7	1	0	0	1	0	0	0	0	9
	7	1	12	1	2	0	0	0	2	0	0	18
	Total	2	99	17	22	2	2	4	19	1	11	179

2b * 4

Crosstab

Count												
		4										
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
2b	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	1	35	7	9	1	0	2	9	0	11	75
	2	0	34	3	10	0	1	2	7	1	0	58
	3	0	17	2	2	0	0	0	2	0	0	23
	4	1	8	4	0	1	1	0	1	0	0	16
	5	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	2
	6	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	4
	Total	2	99	17	22	2	2	4	19	1	11	179

2c * 4

Crosstab

Count												
		4										
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
2c	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	0	18	6	5	0	0	1	12	0	10	52
	2	0	35	5	9	1	0	2	4	1	0	57
	3	0	22	2	6	0	0	1	2	0	1	34
	4	1	12	4	1	0	1	0	1	0	0	20
	5	1	5	0	0	1	0	0	0	0	0	7
	6	0	3	0	1	0	1	0	0	0	0	5
	7	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	3
	Total	2	99	17	22	2	2	4	19	1	11	179

2a * 6a

Crosstab

Count									
		6a							
		1	2	3	4	5	6	Total	
2a	0	0	0	1	0	0	0	1	
	1	29	7	3	1	1	0	41	
	2	20	12	3	3	2	0	40	
	3	15	13	5	2	2	2	39	
	4	6	5	8	1	0	1	21	
	5	2	3	3	0	0	2	10	
	6	0	1	1	6	1	0	9	
	7	1	3	7	3	2	2	18	
	Total	73	44	31	16	8	7	179	

2b * 6a

Crosstab

Count								
		6a						
		1	2	3	4	5	6	Total
2b	0	1	0	0	0	0	0	1
	1	35	16	14	3	4	3	75
	2	27	15	8	5	1	2	58
	3	6	7	7	1	1	1	23
	4	2	5	2	5	1	1	16
	5	0	1	0	0	1	0	2
	6	2	0	0	2	0	0	4
	Total	73	44	31	16	8	7	179

2c * 6a

Crosstab

Count								
		6a						
		1	2	3	4	5	6	Total
2c	0	0	0	1	0	0	0	1
	1	30	15	6	0	1	0	52
	2	27	16	7	2	2	3	57
	3	7	6	10	7	2	2	34
	4	8	3	3	3	2	1	20
	5	0	3	2	1	1	0	7
	6	0	1	1	2	0	1	5
	7	1	0	1	1	0	0	3
	Total	73	44	31	16	8	7	179

2a * 6b

Count		Crosstab			
		1	2	3	Total
		6b			
		1	2	3	Total
2a	0	1	0	0	1
	1	41	0	0	41
	2	40	0	0	40
	3	35	4	0	39
	4	21	0	0	21
	5	8	1	1	10
	6	8	1	0	9
	7	16	2	0	18
	Total	170	8	1	179

2b * 6b

Count		Crosstab			
		1	2	3	Total
		6b			
		1	2	3	Total
2b	0	1	0	0	1
	1	74	1	0	75
	2	56	2	0	58
	3	21	2	0	23
	4	13	2	1	16
	5	1	1	0	2
	6	4	0	0	4
	Total	170	8	1	179

2c * 6b

Crosstab

Count		6b			
		1	2	3	Total
2c	0	1	0	0	1
	1	51	1	0	52
	2	56	1	0	57
	3	30	4	0	34
	4	19	0	1	20
	5	6	1	0	7
	6	5	0	0	5
	7	2	1	0	3
	Total	170	8	1	179

2a * 6c

Crosstab

Count		6c				
		1	2	3	4	Total
2a	0	1	0	0	0	1
	1	40	1	0	0	41
	2	39	0	1	0	40
	3	34	3	2	0	39
	4	20	0	1	0	21
	5	10	0	0	0	10
	6	7	2	0	0	9
	7	12	4	1	1	18
	Total	163	10	5	1	179

2b * 6c

Count		Crosstab				
		1	2	3	4	Total
		6c				
		1	2	3	4	Total
2b	0	1	0	0	0	1
	1	70	1	3	1	75
	2	55	2	1	0	58
	3	19	3	1	0	23
	4	13	3	0	0	16
	5	1	1	0	0	2
	6	4	0	0	0	4
	Total	163	10	5	1	179

2c * 6c

Count		Crosstab				
		1	2	3	4	Total
		6c				
		1	2	3	4	Total
2c	0	1	0	0	0	1
	1	50	1	0	1	52
	2	50	5	2	0	57
	3	30	2	2	0	34
	4	19	1	0	0	20
	5	7	0	0	0	7
	6	4	0	1	0	5
	7	2	1	0	0	3
	Total	163	10	5	1	179

2a * 13

Crosstab

Count									
		13							
		1	2	3	4	5	6	7	Total
2a	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	1	4	20	12	2	2	0	1	41
	2	10	15	8	1	1	2	3	40
	3	9	16	11	1	2	0	0	39
	4	4	12	2	3	0	0	0	21
	5	3	2	2	1	0	1	1	10
	6	0	2	3	1	2	1	0	9
	7	4	9	2	1	1	0	1	18
	Total	34	76	40	11	8	4	6	179

2b * 13

Crosstab

Count									
		13							
		1	2	3	4	5	6	7	Total
2b	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	1	14	36	14	4	1	0	6	75
	2	14	25	11	3	1	4	0	58
	3	2	11	7	1	2	0	0	23
	4	4	2	5	3	2	0	0	16
	5	0	1	1	0	0	0	0	2
	6	0	0	2	0	2	0	0	4
	Total	34	76	40	11	8	4	6	179

2c * 13

Crosstab

Count									
		13							
		1	2	3	4	5	6	7	Total
2c	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	1	9	28	9	2	1	1	2	52
	2	11	25	14	2	3	0	2	57
	3	9	11	8	1	3	1	1	34
	4	3	7	5	3	1	0	1	20
	5	0	1	3	1	0	2	0	7
	6	2	2	1	0	0	0	0	5
	7	0	2	0	1	0	0	0	3
	Total	34	76	40	11	8	4	6	179

2a * 14

Crosstab

Count										
		14								
		1	2	3	5	6	7	8	9	Total
2a	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	30	3	1	1	3	1	1	1	41
	2	28	1	1	1	4	1	3	1	40
	3	36	0	0	1	2	0	0	0	39
	4	14	2	0	0	3	1	1	0	21
	5	7	1	0	0	0	1	0	1	10
	6	5	0	0	1	0	3	0	0	9
	7	11	1	0	0	5	1	0	0	18
	Total	132	8	2	4	17	8	5	3	179

2b * 14

Crosstab

Count										
		14								
		1	2	3	5	6	7	8	9	Total
2b	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	52	4	2	1	10	2	2	2	75
	2	45	1	0	2	2	4	3	1	58
	3	19	1	0	0	3	0	0	0	23
	4	9	2	0	1	2	2	0	0	16
	5	2	0	0	0	0	0	0	0	2
	6	4	0	0	0	0	0	0	0	4
	Total	132	8	2	4	17	8	5	3	179

2c * 14

Crosstab

Count										
		14								
		1	2	3	5	6	7	8	9	Total
2c	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	38	3	1	2	4	1	2	1	52
	2	47	2	0	1	5	0	1	1	57
	3	26	2	0	0	3	1	2	0	34
	4	13	1	0	1	1	3	0	1	20
	5	2	0	1	0	1	3	0	0	7
	6	4	0	0	0	1	0	0	0	5
	7	1	0	0	0	2	0	0	0	3
	Total	132	8	2	4	17	8	5	3	179

2a * 16

Count		Crosstab					
		0	1	2	3	4	Total
		16					
		0	1	2	3	4	Total
2a	0	0	0	0	1	0	1
	1	0	32	2	7	0	41
	2	0	26	6	6	2	40
	3	1	27	5	5	1	39
	4	0	16	3	2	0	21
	5	0	6	1	2	1	10
	6	0	5	0	3	1	9
	7	0	10	2	5	1	18
	Total	1	122	19	31	6	179

2b * 16

Count		Crosstab					
		0	1	2	3	4	Total
		16					
		0	1	2	3	4	Total
2b	0	0	1	0	0	0	1
	1	0	50	9	14	2	75
	2	1	43	5	8	1	58
	3	0	17	3	3	0	23
	4	0	9	1	3	3	16
	5	0	1	0	1	0	2
	6	0	1	1	2	0	4
	Total	1	122	19	31	6	179

2c * 16

Crosstab

Count								
		16						
		0	1	2	3	4	Total	
2c	0	0	0	0	1	0	1	
	1	0	42	5	5	0	52	
	2	1	42	3	10	1	57	
	3	0	17	5	8	4	34	
	4	0	14	4	2	0	20	
	5	0	2	0	4	1	7	
	6	0	3	1	1	0	5	
	7	0	2	1	0	0	3	
	Total	1	122	19	31	6	179	

2a * 17

Crosstab

Count										
		17								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
2a	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	1	1	5	15	13	5	1	1	0	41
	2	0	4	14	14	5	3	0	0	40
	3	2	3	13	13	6	1	0	1	39
	4	0	1	12	3	4	1	0	0	21
	5	0	0	5	2	0	3	0	0	10
	6	0	1	4	1	0	1	2	0	9
	7	0	1	0	6	6	4	1	0	18
	Total	3	15	63	53	26	14	4	1	179

2b * 17

Crosstab

Count										
		17								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
2b	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	1	0	2	25	24	16	8	0	0	75
	2	1	12	20	16	4	4	0	1	58
	3	2	1	9	6	3	0	2	0	23
	4	0	0	6	4	2	2	2	0	16
	5	0	0	0	1	1	0	0	0	2
	6	0	0	2	2	0	0	0	0	4
	Total	3	15	63	53	26	14	4	1	179

2c * 17

Crosstab

Count										
		17								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
2c	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	1	2	5	20	16	7	2	0	0	52
	2	1	7	17	16	13	2	0	1	57
	3	0	1	17	10	2	2	2	0	34
	4	0	2	6	6	1	5	0	0	20
	5	0	0	3	2	1	1	0	0	7
	6	0	0	0	2	1	1	1	0	5
	7	0	0	0	0	1	1	1	0	3
	Total	3	15	63	53	26	14	4	1	179

2a * 27

Count		Crosstab					Total
		1	2	3	4	5	
		27					
		1	2	3	4	5	Total
2a	0	0	0	1	0	0	1
	1	4	4	9	21	3	41
	2	8	4	6	20	2	40
	3	10	5	4	20	0	39
	4	0	5	7	9	0	21
	5	0	1	1	6	2	10
	6	1	0	0	8	0	9
	7	2	0	2	13	1	18
	Total	25	19	30	97	8	179

2b * 27

Count		Crosstab					Total
		1	2	3	4	5	
		27					
		1	2	3	4	5	Total
2b	0	0	0	0	1	0	1
	1	11	7	9	44	4	75
	2	8	3	16	29	2	58
	3	4	4	2	12	1	23
	4	2	2	3	8	1	16
	5	0	1	0	1	0	2
	6	0	2	0	2	0	4
	Total	25	19	30	97	8	179

2c * 27

Crosstab

Count							
		27					
		1	2	3	4	5	Total
2c	0	0	0	1	0	0	1
	1	11	5	6	24	6	52
	2	9	3	15	30	0	57
	3	2	7	6	18	1	34
	4	3	3	1	13	0	20
	5	0	1	1	4	1	7
	6	0	0	0	5	0	5
	7	0	0	0	3	0	3
	Total	25	19	30	97	8	179

2a * 28

Crosstab

Count								
		28						
		0	1	2	3	4	5	Total
2a	0	0	0	0	0	1	0	1
	1	0	5	6	4	20	6	41
	2	0	8	3	9	20	0	40
	3	0	6	1	6	24	2	39
	4	0	2	2	7	10	0	21
	5	1	2	1	1	5	0	10
	6	0	1	1	0	7	0	9
	7	0	8	3	1	6	0	18
	Total	1	32	17	28	93	8	179

2b * 28

		Crosstab						
Count								
		28						
		0	1	2	3	4	5	Total
2b	0	0	1	0	0	0	0	1
	1	0	9	6	16	38	6	75
	2	0	12	6	9	30	1	58
	3	0	3	2	1	16	1	23
	4	1	6	2	1	6	0	16
	5	0	1	1	0	0	0	2
	6	0	0	0	1	3	0	4
	Total	1	32	17	28	93	8	179

2c * 28

		Crosstab						
Count								
		28						
		0	1	2	3	4	5	Total
2c	0	0	0	0	0	1	0	1
	1	0	10	3	10	23	6	52
	2	0	10	7	6	32	2	57
	3	1	4	4	6	19	0	34
	4	0	3	1	4	12	0	20
	5	0	2	0	2	3	0	7
	6	0	1	1	0	3	0	5
	7	0	2	1	0	0	0	3
	Total	1	32	17	28	93	8	179

2a * 29

Crosstab

Count								
		29						
		0	1	3	5	6	7	Total
2a	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	0	4	0	0	0	37	41
	2	0	8	1	1	1	29	40
	3	0	4	0	0	1	34	39
	4	0	0	0	0	0	21	21
	5	1	0	1	0	0	8	10
	6	0	0	0	0	0	9	9
	7	0	1	0	0	1	16	18
	Total	1	17	2	1	3	155	179

2b * 29

Crosstab

Count								
		29						
		0	1	3	5	6	7	Total
2b	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	0	6	0	1	2	66	75
	2	0	6	1	0	1	50	58
	3	0	4	0	0	0	19	23
	4	1	1	1	0	0	13	16
	5	0	0	0	0	0	2	2
	6	0	0	0	0	0	4	4
	Total	1	17	2	1	3	155	179

2c * 29

		Crosstab						
Count								
		29						
		0	1	3	5	6	7	Total
2c	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	0	9	0	1	1	41	52
	2	0	5	0	0	1	51	57
	3	1	1	1	0	1	30	34
	4	0	2	1	0	0	17	20
	5	0	0	0	0	0	7	7
	6	0	0	0	0	0	5	5
	7	0	0	0	0	0	3	3
	Total	1	17	2	1	3	155	179

2a * 30

		Crosstab				
Count						
		30				
		0	1	2	3	Total
2a	0	0	0	0	1	1
	1	0	2	1	38	41
	2	0	5	4	31	40
	3	0	2	2	35	39
	4	1	0	1	19	21
	5	0	0	0	10	10
	6	1	0	1	7	9
	7	0	0	1	17	18
	Total	2	9	10	158	179

2b * 30

Count		Crosstab				
		0	1	2	3	Total
		30				
		0	1	2	3	Total
2b	0	0	0	0	1	1
	1	1	3	5	66	75
	2	0	3	5	50	58
	3	0	3	0	20	23
	4	1	0	0	15	16
	5	0	0	0	2	2
	6	0	0	0	4	4
	Total	2	9	10	158	179

2c * 30

Count		Crosstab				
		0	1	2	3	Total
		30				
		0	1	2	3	Total
2c	0	0	0	0	1	1
	1	0	5	4	43	52
	2	1	2	4	50	57
	3	0	2	1	31	34
	4	1	0	1	18	20
	5	0	0	0	7	7
	6	0	0	0	5	5
	7	0	0	0	3	3
	Total	2	9	10	158	179

2a * 35

Crosstab

Count								
		35						
		0	1	2	3	4	5	Total
2a	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	1	11	15	12	2	0	41
	2	0	11	9	12	4	4	40
	3	0	11	16	7	3	2	39
	4	0	0	6	10	4	1	21
	5	0	2	1	6	1	0	10
	6	0	0	4	2	3	0	9
	7	0	2	8	7	1	0	18
	Total	1	37	59	56	18	8	179

2b * 35

Crosstab

Count								
		35						
		0	1	2	3	4	5	Total
2b	0	0	0	1	0	0	0	1
	1	1	20	22	22	9	1	75
	2	0	11	20	20	3	4	58
	3	0	4	8	9	0	2	23
	4	0	1	3	5	6	1	16
	5	0	1	1	0	0	0	2
	6	0	0	4	0	0	0	4
	Total	1	37	59	56	18	8	179

2c * 35

Crosstab

Count								
		35						
		0	1	2	3	4	5	Total
2c	0	0	0	0	0	0	1	1
	1	0	11	21	16	3	1	52
	2	0	11	18	23	2	3	57
	3	0	8	9	7	8	2	34
	4	1	4	6	7	1	1	20
	5	0	2	2	0	3	0	7
	6	0	0	2	2	1	0	5
	7	0	1	1	1	0	0	3
	Total	1	37	59	56	18	8	179

2a * 37

Crosstab

Count								
		37						
		1	2	3	4	5	Total	
2a	0	0	1	0	0	0	1	
	1	5	5	16	13	2	41	
	2	0	11	15	13	1	40	
	3	3	3	22	10	1	39	
	4	0	8	8	4	1	21	
	5	1	3	3	2	1	10	
	6	2	1	3	3	0	9	
	7	2	4	7	5	0	18	
	Total	13	36	74	50	6	179	

2b * 37

Count		Crosstab					Total
		1	2	3	4	5	
		37					
2b	0	0	0	1	0	0	1
	1	6	12	33	21	3	75
	2	5	12	27	12	2	58
	3	1	8	6	8	0	23
	4	1	4	4	6	1	16
	5	0	0	2	0	0	2
	6	0	0	1	3	0	4
	Total	13	36	74	50	6	179

2c * 37

Count		Crosstab					Total
		1	2	3	4	5	
		37					
2c	0	0	1	0	0	0	1
	1	4	9	20	16	3	52
	2	2	11	30	14	0	57
	3	1	8	14	9	2	34
	4	3	4	6	6	1	20
	5	1	0	2	4	0	7
	6	2	1	1	1	0	5
	7	0	2	1	0	0	3
	Total	13	36	74	50	6	179

2a * 38

Crosstab

Count										
		38								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
2a	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	0	8	5	19	0	1	2	6	41
	2	1	9	6	17	2	3	1	1	40
	3	1	7	6	13	1	5	5	1	39
	4	0	5	2	12	1	1	0	0	21
	5	0	2	1	3	3	0	1	0	10
	6	0	1	2	5	0	0	1	0	9
	7	2	5	1	7	2	0	1	0	18
	Total	5	37	23	76	9	10	11	8	179

2b * 38

Crosstab

Count										
		38								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
2b	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
	1	2	16	10	25	5	4	5	8	75
	2	1	12	8	31	1	3	2	0	58
	3	2	5	2	9	1	2	2	0	23
	4	0	4	2	6	2	0	2	0	16
	5	0	0	1	1	0	0	0	0	2
	6	0	0	0	3	0	1	0	0	4
	Total	5	37	23	76	9	10	11	8	179

2c * 38

Crosstab

Count										
		38								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
2c	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	1	1	12	3	24	1	1	3	7	52
	2	0	11	12	26	2	3	3	0	57
	3	1	7	1	15	1	3	5	1	34
	4	1	3	4	9	1	2	0	0	20
	5	0	1	2	1	2	1	0	0	7
	6	1	1	0	1	2	0	0	0	5
	7	0	2	1	0	0	0	0	0	3
	Total	5	37	23	76	9	10	11	8	179

2a * 45

Crosstab

Count										
		45								
		1	2	3	4	5	6	7	Total	
2a	0	0	0	0	1	0	0	0	1	
	1	4	22	7	6	1	1	0	41	
	2	9	19	9	2	0	0	1	40	
	3	17	12	7	3	0	0	0	39	
	4	5	11	5	0	0	0	0	21	
	5	5	3	1	1	0	0	0	10	
	6	7	2	0	0	0	0	0	9	
	7	8	10	0	0	0	0	0	18	
	Total	55	79	29	13	1	1	1	179	

2b * 45

Crosstab

Count									
		45							
		1	2	3	4	5	6	7	Total
2b	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	1	18	38	12	5	1	1	0	75
	2	20	17	13	8	0	0	0	58
	3	6	13	3	0	0	0	1	23
	4	7	8	1	0	0	0	0	16
	5	0	2	0	0	0	0	0	2
	6	4	0	0	0	0	0	0	4
	Total	55	79	29	13	1	1	1	179

2c * 45

Crosstab

Count									
		45							
		1	2	3	4	5	6	7	Total
2c	0	0	0	0	1	0	0	0	1
	1	9	20	15	5	1	1	1	52
	2	15	28	8	6	0	0	0	57
	3	14	15	5	0	0	0	0	34
	4	9	9	1	1	0	0	0	20
	5	2	5	0	0	0	0	0	7
	6	4	1	0	0	0	0	0	5
	7	2	1	0	0	0	0	0	3
	Total	55	79	29	13	1	1	1	179

3 * 7

3 * 7 Crosstabulation

Count							
		7					
		1	4	5	7	Total	
3	1	21	0	0	38	59	
	2	1	0	0	29	30	
	3	12	1	0	18	31	
	4	19	0	1	14	34	
	5	6	0	0	8	14	
	6	2	0	0	9	11	
	Total	61	1	1	116	179	

3 * 14

Crosstab

Count											
		14									
		1	2	3	5	6	7	8	9	Total	
3	1	42	2	0	3	9	2	0	1	59	
	2	23	1	0	1	2	0	3	0	30	
	3	25	0	1	0	2	1	1	1	31	
	4	25	2	0	0	2	4	1	0	34	
	5	11	2	0	0	0	1	0	0	14	
	6	6	1	1	0	2	0	0	1	11	
	Total	132	8	2	4	17	8	5	3	179	

3 * 27

Crosstab

Count							
		27					
		1	2	3	4	5	Total
3	1	10	7	8	32	2	59
	2	5	3	7	14	1	30
	3	4	5	5	17	0	31
	4	2	2	6	22	2	34
	5	2	2	2	6	2	14
	6	2	0	2	6	1	11
	Total	25	19	30	97	8	179

3 * 35

Crosstab

Count								
		35						
		0	1	2	3	4	5	Total
3	1	0	13	14	26	4	2	59
	2	0	6	11	8	3	2	30
	3	1	7	8	8	3	4	31
	4	0	5	12	10	7	0	34
	5	0	4	6	3	1	0	14
	6	0	2	8	1	0	0	11
	Total	1	37	59	56	18	8	179

3 * 37

Crosstab

Count							
		37					
		1	2	3	4	5	Total
3	1	4	13	30	9	3	59
	2	0	4	15	11	0	30
	3	2	7	9	13	0	31
	4	5	6	14	9	0	34
	5	0	5	4	5	0	14
	6	2	1	2	3	3	11
	Total	13	36	74	50	6	179

5 * 11

Crosstab

Count								
		11						
		1	2	3	4	5	6	Total
5	1	0	2	5	0	0	4	11
	2	4	6	5	3	1	11	30
	3	8	10	3	1	0	15	37
	4	4	2	4	1	1	8	20
	5	0	0	0	0	0	6	6
	6	0	1	0	1	0	1	3
	7	0	0	1	0	0	1	2
	8	0	0	0	0	0	70	70
	Total	16	21	18	6	2	116	179

6a * 2a

Crosstab

Count										
		2a								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
6a	1	0	29	20	15	6	2	0	1	73
	2	0	7	12	13	5	3	1	3	44
	3	1	3	3	5	8	3	1	7	31
	4	0	1	3	2	1	0	6	3	16
	5	0	1	2	2	0	0	1	2	8
	6	0	0	0	2	1	2	0	2	7
	Total	1	41	40	39	21	10	9	18	179

6a * 2b

Crosstab

Count										
		2b								
		0	1	2	3	4	5	6	Total	
6a	1	1	35	27	6	2	0	2	73	
	2	0	16	15	7	5	1	0	44	
	3	0	14	8	7	2	0	0	31	
	4	0	3	5	1	5	0	2	16	
	5	0	4	1	1	1	1	0	8	
	6	0	3	2	1	1	0	0	7	
	Total	1	75	58	23	16	2	4	179	

6a * 2c

Crosstab

Count										
		2c								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
6a	1	0	30	27	7	8	0	0	1	73
	2	0	15	16	6	3	3	1	0	44
	3	1	6	7	10	3	2	1	1	31
	4	0	0	2	7	3	1	2	1	16
	5	0	1	2	2	2	1	0	0	8
	6	0	0	3	2	1	0	1	0	7
	Total	1	52	57	34	20	7	5	3	179

6a * 5

Crosstab

Count										
		5								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
6a	1	0	2	0	1	0	0	0	70	73
	2	4	10	15	7	6	1	1	0	44
	3	1	8	13	7	0	1	1	0	31
	4	0	7	5	3	0	1	0	0	16
	5	3	2	2	1	0	0	0	0	8
	6	3	1	2	1	0	0	0	0	7
	Total	11	30	37	20	6	3	2	70	179

6a * 6b

Count		Crosstab			
		6b			
		1	2	3	Total
6a	1	73	0	0	73
	2	42	2	0	44
	3	29	2	0	31
	4	15	1	0	16
	5	7	1	0	8
	6	4	2	1	7
	Total		170	8	1

6a * 6c

Count		Crosstab				
		6c				
		1	2	3	4	Total
6a	1	73	0	0	0	73
	2	42	2	0	0	44
	3	29	2	0	0	31
	4	12	3	1	0	16
	5	4	2	1	1	8
	6	3	1	3	0	7
	Total		163	10	5	1

6a * 6d

Count		Crosstab			
		1	2	3	Total
		6d			
6a	1	71	1	1	73
	2	43	1	0	44
	3	30	1	0	31
	4	16	0	0	16
	5	8	0	0	8
	6	7	0	0	7
	Total	175	3	1	179

6a * 6e

Count		Crosstab				
		1	2	3	5	
		6e				
6a	1	73	0	0	0	73
	2	42	2	0	0	44
	3	28	1	2	0	31
	4	15	0	1	0	16
	5	7	1	0	0	8
	6	4	2	0	1	7
	Total	169	6	3	1	179

6a * 11

Crosstab

Count								
		11						
		1	2	3	4	5	6	Total
6a	1	0	1	0	0	0	72	73
	2	0	0	0	0	0	44	44
	3	13	8	6	3	1	0	31
	4	3	5	5	2	1	0	16
	5	0	5	3	0	0	0	8
	6	0	2	4	1	0	0	7
	Total	16	21	18	6	2	116	179

6a * 18

Crosstab

Count								
		18						
		1	2	3	4	5	6	Total
6a	1	11	35	20	6	1	0	73
	2	5	26	10	3	0	0	44
	3	1	14	9	6	1	0	31
	4	3	1	9	1	2	0	16
	5	1	0	4	1	2	0	8
	6	0	5	0	0	1	1	7
	Total	21	81	52	17	7	1	179

6a * 19

Crosstab

Count										
		19								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
6a	1	0	21	28	13	2	0	6	3	73
	2	1	14	18	5	4	0	1	1	44
	3	0	9	6	4	6	1	1	4	31
	4	0	2	6	3	2	1	1	1	16
	5	1	1	2	1	1	0	0	2	8
	6	0	1	1	3	2	0	0	0	7
	Total	2	48	61	29	17	2	9	11	179

6a * 20

Crosstab

Count									
		20							
		1	2	3	4	6	Total		
6a	1	35	28	5	3	2	73		
	2	30	12	2	0	0	44		
	3	16	7	7	1	0	31		
	4	10	2	2	2	0	16		
	5	4	4	0	0	0	8		
	6	2	4	1	0	0	7		
	Total	97	57	17	6	2	179		

6a * 22

Crosstab

Count							
		22					
		1	2	3	4	5	Total
6a	1	15	19	35	4	0	73
	2	5	6	26	2	5	44
	3	3	9	12	6	1	31
	4	4	2	7	2	1	16
	5	2	1	4	1	0	8
	6	2	1	2	2	0	7
	Total		31	38	86	17	7

6a * 26

Crosstab

Count							
		26					
		1	2	3	4	5	Total
6a	1	42	21	7	2	1	73
	2	27	12	4	1	0	44
	3	12	11	5	3	0	31
	4	10	5	1	0	0	16
	5	2	4	1	1	0	8
	6	5	2	0	0	0	7
	Total		98	55	18	7	1

6a * 40

Crosstab

Count										
		40								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
6a	1	0	0	0	0	0	1	0	72	73
	2	1	0	0	0	0	0	0	43	44
	3	0	3	0	2	0	21	5	0	31
	4	4	4	0	0	0	7	1	0	16
	5	0	2	1	0	1	3	1	0	8
	6	0	3	0	1	0	2	1	0	7
	Total	5	12	1	3	1	34	8	115	179

6a * 41

Crosstab

Count											
		41									
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	Total
6a	1	4	19	5	4	2	5	18	6	10	73
	2	0	4	13	0	0	2	10	9	6	44
	3	4	7	1	0	1	2	4	8	4	31
	4	0	3	2	0	0	2	1	5	3	16
	5	0	2	1	0	0	1	0	4	0	8
	6	0	0	2	0	0	0	0	5	0	7
	Total	8	35	24	4	3	12	33	37	23	179

6a * 46

Crosstab

Count										
		46								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
6a	1	0	2	3	12	15	36	3	2	73
	2	1	1	2	10	11	7	11	1	44
	3	1	2	10	7	8	0	3	0	31
	4	0	4	3	8	1	0	0	0	16
	5	0	2	4	2	0	0	0	0	8
	6	0	5	2	0	0	0	0	0	7
	Total	2	16	24	39	35	43	17	3	179

6b * 2a

Crosstab

Count										
		2a								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
6b	1	1	41	40	35	21	8	8	16	170
	2	0	0	0	4	0	1	1	2	8
	3	0	0	0	0	0	1	0	0	1
	Total	1	41	40	39	21	10	9	18	179

6b * 5

Crosstab

Count										
		5								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
6b	1	8	27	36	19	6	3	1	70	170
	2	3	2	1	1	0	0	1	0	8
	3	0	1	0	0	0	0	0	0	1
	Total	11	30	37	20	6	3	2	70	179

6b * 6c

Crosstab

Count						
		6c				
		1	2	3	4	Total
6b	1	160	6	3	1	170
	2	2	4	2	0	8
	3	1	0	0	0	1
	Total	163	10	5	1	179

6c * 2a

Crosstab

Count										
		2a								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
6c	1	1	40	39	34	20	10	7	12	163
	2	0	1	0	3	0	0	2	4	10
	3	0	0	1	2	1	0	0	1	5
	4	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	Total	1	41	40	39	21	10	9	18	179

6c * 5

Crosstab

Count										
		5								
		1	2	3	4	5	6	7	8	Total
6c	1	6	24	34	18	6	3	2	70	163
	2	1	4	3	2	0	0	0	0	10
	3	3	2	0	0	0	0	0	0	5
	4	1	0	0	0	0	0	0	0	1
	Total	11	30	37	20	6	3	2	70	179

7 * 3

Crosstab

Count									
		3							
		1	2	3	4	5	6	Total	
7	1	21	1	12	19	6	2	61	
	4	0	0	1	0	0	0	1	
	5	0	0	0	1	0	0	1	
	7	38	29	18	14	8	9	116	
	Total	59	30	31	34	14	11	179	

10 * 2a

Crosstab

Count										
		2a								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
10	1	0	22	19	14	6	3	1	2	67
	2	1	9	12	14	8	3	4	7	58
	3	0	2	5	6	4	1	2	2	22
	4	0	0	2	4	3	3	2	6	20
	5	0	0	0	0	0	0	0	1	1
	6	0	8	2	1	0	0	0	0	11
	Total	1	41	40	39	21	10	9	18	179

10 * 2b

Crosstab

Count									
		2b							
		0	1	2	3	4	5	6	Total
10	1	0	29	27	8	3	0	0	67
	2	0	21	19	9	5	2	2	58
	3	1	8	5	4	2	0	2	22
	4	0	6	7	2	5	0	0	20
	5	0	0	0	0	1	0	0	1
	6	0	11	0	0	0	0	0	11
	Total	1	75	58	23	16	2	4	179

10 * 2c

Crosstab

Count										
		2c								
		0	1	2	3	4	5	6	7	Total
10	1	0	27	25	10	4	0	0	1	67
	2	1	9	20	11	10	5	1	1	58
	3	0	3	7	5	4	1	2	0	22
	4	0	3	5	7	2	1	1	1	20
	5	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	6	0	10	0	1	0	0	0	0	11
	Total	1	52	57	34	20	7	5	3	179

10 * 3

Crosstab

Count								Total
		3						
		1	2	3	4	5	6	Total
10	1	24	16	14	9	4	0	67
	2	21	9	11	11	6	0	58
	3	7	4	5	2	4	0	22
	4	7	1	1	11	0	0	20
	5	0	0	0	1	0	0	1
	6	0	0	0	0	0	11	11
	Total	59	30	31	34	14	11	179

PŘÍLOHA VI: Upravené číslování dotazníku pro potřeby SPSS

KAUDSS – PRAHA 09

Konzumace alkoholu a užívání drog u středoškolských studentů – Praha 2009

Dobrý den,

naše jména jsou Kristina Kolářová a Petra Formánková a jsme studentkami 5. ročníku Pražské vysoké školy psychosociálních studií.

Tento dotazník je určený ke zhodnocení jednotlivých oblastí Vašeho života a ke zkoumání jejich možného vlivu na užívání alkoholu a drog. Vaše škola byla losem vybrána, aby se zúčastnila tohoto dotazníkového šetření. Dotazník je anonymní – nebude obsahovat Vaše jméno, ani žádné další informace, které by Vás mohly přímo identifikovat.

Má-li být toto šetření úspěšné, je důležité, abyste odpovídali upřímně. Nejedná se o žádný test, v dotazníku neexistují dobré ani špatné odpovědi. Vždy volte pouze jednu odpověď, kterou zakroužkujete. Pokud v dotazníku nenaleznete odpověď, která by vystihovala Váš názor přesně, označte odpověď, která je významem nejbližší.

Data získaná z dotazníků použijeme ve svých magisterských pracích, které se zabývají užíváním drog a alkoholu u studentů středních škol a možnostmi prevence.

Velice děkujeme za Vaši ochotu a čas, který nám vyplněním dotazníku věnujete.

48. Pohlaví:

- a) žena
- b) muž

49. Věk:

I.

1. V jakém věku jste poprvé zkusil/a z následujících alkoholů?

1a

1b

1c

PIVO	VÍNO	DESTILÁT (např. rum)
a) nikdy	a) nikdy	a) nikdy
b) 10 let i dříve	b) 10 let i dříve	b) 10 let i dříve
c) 11 let	c) 11 let	c) 11 let
d) 12 let	d) 12 let	d) 12 let
e) 13 let	e) 13 let	e) 13 let
f) 14 let	f) 14 let	f) 14 let
g) 15 let	g) 15 let	g) 15 let
h) 16 let	h) 16 let	h) 16 let
i) 17 let	i) 17 let	i) 17 let

2. Jak často jste pil/a některý z uvedených nápojů za poslední měsíc?

2a

2b

2c

PIVO	VÍNO	DESTILÁT (např. rum)
a) nepil/a	a) nepil/a	a) nepil/a
b) 1-2 x	b) 1-2 x	b) 1-2 x
c) 3-5 x	c) 3-5 x	c) 3-5 x
d) 6-9 x	d) 6-9 x	d) 6-9 x
e) 10-15 x	e) 10-15 x	e) 10-15 x
f) 16-21 x	f) 16-21 x	f) 16-21 x
g) 22 x a více	g) 22 x a více	g) 22 x a více

3. Pokud pijete alkohol, nejčastěji pijete?

- a) pivo
- b) víno
- c) destiláty (rum, vodka, apod.)
- d) kombinace piva a destilátů
- e) kombinace vína a destilátů
- f) alkohol nepiji

4. Jaký je důvod toho, proč alkohol konzumujete?

- a) zábava
- b) odreagování, možnost zapomenout na problémy
- c) uvolnění
- d) pocit štěstí
- e) možnost být sám sebou
- f) schopnost být více přátelský
- g) nevím
- h) alkohol nepiji
- i) jiná odpověď (prosím doplňte).....

II.

5. Kdy jste přibližně poprvé užil/a drogu?

- a) 13 let a méně
- b) 14 let
- c) 15 let
- d) 16 let
- e) 17 let
- f) více než 17 let
- g) nevím
- h) drogy neužívám

6. Jak často přibližně užíváte drogu/y?

	Neužil/a jsem ji již více než rok	Několikrát ročně	Jednou měsíčně	Jednou týdně	Jednou denně
a) Marihuana, hašiš 6a					
b) Extáze 6b					
c) LSD, houby lysohlávký 6c					
d) léky - sedativa, hypnotika (bez lékařské předpisu) 6d					
e) Další nelegální drogy (pervitin, kokain, heroin, inhalanty, atd.) 6e					
f) Kombinace (prosím, doplňte)..... 6f					

g) Drogy neužívám

7. Jakou drogu/y nejčastěji užíváte?

- a) Marihuana, hašiš
- b) Extáze
- c) LSD, houby lysohlávky
- d) léky - sedativa, hypnotika (bez lékařského předpisu)
- e) další nelegální drogy (amfetaminy, kokain, heroin, inhalanty, atd.)
- f) kombinace (prosím doplňte)
- g) drogy neužívám

8. Co Vám droga/y přináší?

- a) pobavení, legraci, zábavu
- b) odreagování, možnost zapomenout na problémy
- c) uvolnění, odlehčení, úlevu
- d) pocit štěstí
- e) možnost být sám/a sebou
- f) schopnost být více přátelský
- g) jiná odpověď (prosím doplňte)
- h) nevím
- i) drogy neužívám

9. Plánujete užívání drog/y i v budoucnosti?

- a) ano, plánuji užívání drog/y nadále, dlouhodobě
- b) ano, plánuji užívání drog/y nadále, krátkodobě – několik měsíců až rok
- c) nejsem rozhodnut/a
- d) ne, plánuji ukončit užívání v nadcházejících několika týdnech
- e) ne, užívání drog již jsem ukončil/a
- f) nevím
- g) drogy neužívám

10. CAGE TEST ALKOHOL

11. CAGE TEST DROGY

Cítil/a jste někdy potřebu snížit své...

Užívání alkoholu:	Užívání drog:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

Dráždila Vás někdy kritika vašeho...

Užívání alkoholu:	Užívání drog:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

Měl/a jste někdy pocity viny kvůli svému...

Užívání alkoholu:	Užívání drog:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

Užil/a jste někdy po probuzení alkohol/drogy za účelem zlepšení svého stavu (tzv. „vyprošťovák“)?

Alkohol:	Drogy:
a) ano	a) ano
b) ne	b) ne
c) alkohol nepiji	c) drogy neužívám

III.

12. Co Vám škola hlavně přináší?

- a) setkávám se v ní s kamarády
- b) je v ní zábava
- c) zažívám v ní pocity úspěchu
- d) naučím se něco nového
- e) zažívám v ní nudu
- f) škola mě stresuje
- g) škola mě nutí dodržovat pravidla
- h) školu vnímám jako přípravu na budoucí život

13. Jak se cítíte ve své třídě?

- a) myslím, že ve třídě je velmi dobrá atmosféra, cítím se v ní dobře
- b) myslím, že ve třídě je docela dobrá atmosféra
- c) myslím, že ve třídě je průměrná atmosféra
- d) myslím, že ve třídě je spíše špatná atmosféra
- e) myslím, že ve třídě je špatná atmosféra, necítím se v ní dobře
- f) jiná odpověď (prosím doplňte).....
- g) nevím

14. Co považujete za hlavní důvod toho, jak se cítíte ve své třídě?

- a) vztahy se spolužáky
- b) vztahy s učiteli
- c) prožitek úspěchu/neúspěchu
- d) způsob výuky učitele
- e) zábava, legrace
- f) nuda
- g) jiná odpověď (prosím doplňte).....
- h) nevím

15. Vztah učitelů ke studentům na Vaší škole považujete převážně za:

- a) přátelský
- b) podporující
- c) průměrný
- d) přísný
- e) chladný, odtažitý
- f) jiná odpověď (prosím doplňte).....

16. Pokud ve škole chybíte, je to nejčastěji z důvodů:

- a) zdravotních
- b) rodinných
- c) záškoláctví
- d) jiná odpověď (prosím doplňte).....

17. Jaký byl Váš průměrný prospěch z posledního vysvědčení?

- a) 1,00 – 1,5
- b) 1,51 – 2,0
- c) 2,01 – 2,5
- d) 2,51 – 3,0
- e) 3,01 – 3,5
- f) 3,51 – 4,0
- g) 4,01 – horší

IV.

18. Baví Vás škola, kterou studujete?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

19. Je pro Vás důležité Vaše další studium (vysoká škola, apod.) ?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím
- g) nechci pokračovat v dalším studiu

20. Je pro Vás důležité vaše budoucí pracovní uplatnění?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

21. Máte již dnes konkrétní představu, jakou práci by jste chtěl/a v budoucnu vykonávat?

- a) ano, jasnou
- b) ano, ne však zcela konkrétní
- c) mám více neurčitých představ
- d) spíše ne
- e) ne, žádnou
- f) nevím

V.

22. Jsem se sebou spokojen/a:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

23. Věřím ve své schopnosti a dovednosti:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

24. Myslím si, že jsem samostatný/á (např. schopnost samostatně se rozhodovat, samostatně plnit úkoly, apod.):

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

25. Myslím si, že jsem schopen/a spolupracovat s ostatními:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

26. Myslím si, že jsem schopen/a udržovat kamarádské vztahy:

- a) ano
- b) spíše ano
- c) průměrně (někdy ano, někdy ne)
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

VI.

27. Věříte v Boha?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

28. Věříte v nějakou jinou Vyšší sílu (např. jiná božstva, přírodní síly, nadpřirozené bytosti, osud apod.)?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

29. Hlásíte se k nějakému z následujících náboženských proudů?

- a) křesťanství
- b) židovství
- c) buddhismus
- d) hinduismus
- e) islám
- f) jiná odpověď (prosím doplňte).....
- g) nehlásím se k žádnému náboženskému proudu

30. Scházíte se na nějakém konkrétním místě z důvodu své víry (např. kostel, buddhistické centrum, apod.)?

- a) ano
- b) někdy
- c) ne

31. Rodina, ve které žijete, je věřící?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

VII.

32. Je pro Vás Vaše rodina důležitá?

- a) ano, velmi
- b) ano
- c) průměrně (v některých oblastech mého života ano, v jiných ne)
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

33. Jak byste zhodnotil/a vztahy ve Vaší rodině?

- a) velmi dobře fungující
- b) dobře fungující
- c) průměrně fungující
- d) spíše špatně fungující
- e) špatně fungující
- f) nevím

34. Výchova ve Vaší rodině je:

- a) příliš přísná
- b) přísná
- c) spíše přísná
- d) přiměřená
- e) spíše volná
- f) volná
- g) příliš volná
- h) nevím

35. Máte pocit, že se rodičům můžete svěřit se svými problémy?

- a) ano, vždy
- b) ano, u většiny problémů
- c) s některými problémy ano, s jinými ne
- d) u většiny problémů ne
- e) ne, nikdy
- f) nevím

36. Máte pocit, že je ve Vaší rodině vyvíjen tlak na vaše studium a s ním související budoucí pracovní uplatnění (např. důraz na známky ve škole, na studium vysoké školy)?

- a) ano, většinou
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy (pouze výjimečně)
- e) ne, nikdy
- f) nevím

37. Pijí Vaši rodiče alkohol?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, nikdy
- f) nevím

38. Jaký mají rodiče postoj k Vaší konzumaci alkoholu?

- a) s konzumací alkoholu naprosto nesouhlasí
- b) s konzumací alkoholu většinou nesouhlasí (tolerují např. přípitky na oslavách)
- c) na konzumaci alkoholu nemají vyhraněný názor
- d) s konzumací alkoholu většinou souhlasí (netolerují např. velké množství alkoholu, denní pití, apod.)
- e) s konzumací alkoholu souhlasí
- f) rodiče o mé konzumaci alkoholu nevědí
- g) nevím
- h) alkohol nekonзумuji

39. Užívají Vaši rodiče drogy?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, nikdy
- f) nevím

40. Jaký mají rodiče postoj k Vašemu užívání drog?

- a) s užíváním drog naprosto nesouhlasí
- b) s užíváním drog většinou nesouhlasí (tolerují např. příležitostné užívání marihuany)
- c) na užívání drog nemají vyhraněný názor
- d) s užíváním drog většinou souhlasí (netolerují např. užívání tvrdých drog a časté užívání)
- e) s užíváním drog souhlasí
- f) rodiče o mém užívání drog nevědí
- g) nevím
- h) drogy neužívám

VIII.

41. Jak trávíte nejčastěji svůj volný čas?

- a) sport
- b) kultura (např. kino, koncerty, výstavy, apod.)
- c) četba
- d) studium
- e) umělecké činnosti (např. kreslení, hra na hudební nástroj, zpěv, apod.)
- f) televize, počítač, apod.
- g) navštěvování klubů, barů, diskoték, apod.
- h) jiná odpověď (prosím doplňte).....

42. S kým nejčastěji trávíte svůj volný čas?

- a) rodina
- b) kamarádi
- c) partner
- d) sám
- e) jiná odpověď (prosím doplňte).....

43. Máte kamaráda (alespoň jednoho), kterému by jste se mohl/a svěřit?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) ano, ale můžu s ním mluvit jen o některých věcech, o některých ne
- d) spíše ne
- e) ne
- f) nemám kamarády
- g) nevím

44. Máte pocit, že Vás kamarádi snadno ovlivňují?

- a) ano, velmi
- b) spíše ano
- c) průměrně (v některých oblastech mého života ano, v některých ne)
- d) spíše ne
- e) vůbec ne
- f) nevím

45. Je mezi Vašimi kamarády běžná konzumace alkoholu?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, alkohol nikdy nekonzumujeme
- f) ne, alkohol nekonzumujeme, ale zkusili jsme ho
- g) ne, ale plánujeme alkohol vyzkoušet

46. Je mezi Vašimi kamarády běžné užívání drog?

- a) ano, často
- b) ano, při mnoha příležitostech
- c) pouze někdy
- d) málokdy, pouze při výjimečných příležitostech
- e) ne, drogy nikdy neužíváme
- f) ne, drogy neužíváme, ale zkusili jsme je
- g) ne, ale plánujeme drogy vyzkoušet

IX.

47. Jak se Vám vyplňoval tento dotazník?

- a) dobře
- b) spíše dobře
- c) průměrně
- d) spíše špatně
- e) špatně
- f) nevím

*Tento dotazník vytvořily: Petra Formánková, Kristina Kolářová,
tel. č.: 723 239 078, 737 416 631
Praha - Duben 2009*

Jméno studenta: Bc. Petra Formánková

Název práce: Konzumace alkoholu u pražských adolescentů

Téma a formální struktura práce:

Předkládaná práce je zaměřena na problematiku užívání alkoholu u dětí navštěvujících střední školy v Praze. Autorka se zaměřila na tuto problematiku v souvislosti se zkoumáním vlivu religiozity, spirituality, rodiny a školního prostředí. Základní otázkou výzkumu bylo, zda tyto oblasti života žáků mají nějaký vliv na jejich užívání alkoholu? **Téma je zvoleno, vzhledem ke studovanému oboru velmi vhodně. Pohybuje se na hranici oborů sociální práce, psychologie, komunikace, sociologie a psychoterapie.**

Práce obsahuje 106 str. a 91 str. příloh, čímž překračuje nároky na diplomovou práci. **Čerpá ze 72 tuzemských a 11 zahraničních zdrojů literatury.**

Práci kolegyně strukturovala do deseti kapitol. Teoretickou část tvoří šest kapitol (1-6). První kapitolu věnovala vymezení všech užívaných pojmů. Ve druhé kapitole se autorka zabývá psychologickými aspekty provázející období adolescence. Třetí kapitola je zaměřena na problematiku užívání alkoholu u dospívajících, své úvahy autorka opírá i o mapující evropské výzkumy (ESPAD a NEAD) aj., provedené na tomto poli. Čtvrtá se zabývá problematikou religiozity a spirituality v životě člověka. V páté kapitole se autorka zmiňuje o rodinných rizikových faktorech a destruktivních dopadech alkoholismu u rodičů na psychický vývoj jednotlivce. V šesté kapitole kolegyně vyzdvihuje důležitost prostředí školy, pedagogické kultury a vlivu vrstevníků v období adolescence. Dále se zmiňuje o preventivních faktorech, které podmiňují a upevňují žáky v ohraničené nerizikové konzumaci alkoholu.

Výzkumnou část práce tvoří tři kapitoly (7-10). Výzkum kolegyně zaměřila na zjištění aktuální konzumace alkoholu u středoškoláků ve věku 16-20 let v souvislosti s užíváním nealkoholových drog, školním prostředím, životní perspektivou, osobností, religiozitou, rodinou, vrstevnickou skupinou a volným časem. Kolegyně formuluje 10 hypotéz, které ověřuje za **pomocí dotazníku vlastní konstrukce** u 179 respondentů vybraných na základě náhodného výběru v různých typech škol. **Sebraná data zpracovává za pomoci statistického programu SPSS. Výsledky jsou zpracovány přehledně (v tabulkách a grafech) a celkově je výzkum zpracován velmi precizně. Ocenit musíme, že hypotézy byly bohatě diskutovány na základě předcházejících výzkumů, dotazník byl pilotován v rámci předvýzkumu.**

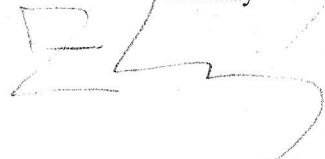
Otázka k obhajobě: Jaké by autorka navrhla opatření pro řešení problémů spojených s užíváním alkoholu nezletilými? Proč se domnívá, že jsme na prvním místě v EU v této oblasti?

Obsahová stránka:

Autorka prokázala schopnost kombinovat poznatky z více oborů a systematicky pracovat s odbornou literaturou. Ocenit musíme bio-psycho-sociální-spirituální přístup autorky k problému alkoholismu. Kolegyně předkládá celostní pohled na otázky užívání alkoholu u adolescentů, které nevidí zúženě, ale propojuje poznatky z více oborů. V empirické části kolegyně prokázala, že je schopná používat kvantitativní metodologii a naplnit kritéria seriózního sociologického výzkumu. Autorka nasbírala mnohovorstevnatý materiál a dokázala jej kvalitně zpracovat. Z diplomové práce je patrná autorčina péle a schopnost aplikovat poznatky ze studia, jak v praktické, tak teoretické rovině. Jediný nedostatek spatřuji v přílišné délce práce.

Závěr: Hodnotím práci jako velmi zdařilou a navrhuji ji připustit k obhajobě.

Mgr. Jan Jakub Zlámaný

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno studenta: Bc.Petra Formánková
Název práce: Konsumace alkoholu u pražských adolescentů
Studijní program / stud. obor: _____
Vedoucí práce: Mgr.J.J.Zlámaný
Oponent: PaedDr. TOMAŠ

1. Rozsah práce

- 1.1 Počet stran celkem 197
1.2 Počet stran hlavní textové 97
1.3 Počet stran příloh 91
1.4 Počet titulů uvedených v seznamu pramenů 83

2. Formální a jazykové požadavky

	1	2	3	4	5
2.1 Jazyková úroveň (přesnost formulací, práce s odborným jazykem, formulace závěrů práce)	☐	☒	☐	☐	☐
2.2 Práce s prameny a odbornou literaturou (citace, dodržení normy ČSN ISO 690, teoretické zázemí autora)	☐	☒	☐	☐	☐
2.3 Úroveň formálního zpracování (členění práce, průvodní a poznámkový aparát, přílohy, grafika atd.)	☐	☒	☐	☐	☐

3. Metodika práce

	1	2	3	4	5
3.1 Adekvátnost použitých metod práce	☒	☐	☐	☐	☐
3.2 Vyváženost a funkčnost teoretické a praktické části	☒	☐	☐	☐	☐
3.3 Využití empirických výzkumných metod					
3.4 Využití praktických zkušeností					
- ANO _____
ANO _____

4. Splnění zadání a přínos práce

	1	2	3	4	5
4.1 Přístup autora k řešení zadané problematiky (iniciativa, samostatnost, komunikace s vedoucím práce atd.)	☐	☐	☐	☐	☐
4.2 Splnění cílů práce	☒	☐	☐	☐	☐
4.3 Dosažené výsledky, odborný přínos a využitelnost práce	☒	☐	☐	☐	☐
4.4 Prezentace závěrů	☒	☐	☐	☐	☐

5. Připomínky a otázky a náměty k diskuzi při obhajobě

1. Z jakých zkušeností či předloh vycházela autorka při spoluprobě dotazníku?
2. Porovnávala autorka výsledky šetření s nějakými jinými, publikovanými zjištěními?

6. Celkové hodnocení práce

6.1 Slovní hodnocení celkové úrovně a přínos práce

Autorka ve své práci porovnávala některé aspekty v souvislostech užívání alkoholu u pražských studentů středních škol. Přestože je dané téma velmifrekventované a v popředí spol.zájmu, exaktních informací je k dispozici velmi málo. Je cenné, že právě zde se autorka pokusila přinést nové informace.

Teoretické uvedení do problému působí do jisté míry jako umně sestavené konspekty, které laborují na hranici citace a parafráze (jen některé citace jsou vymezeny uvozovkami), což do jisté míry může efekt práce relativizovat. Samostatnou otázkou je statistické zpracování dat, kde nelze, přes doložení širokého základního materiálu v prvním třídění dohledat vlastnosti a metodologická data. Kontingenční podíl ne zcela přesně formulovaných proměnných (co je nadměrná konzumace u dospívajících, co je pozdější věk apod) nevykazuje vlastnosti umožňující srovnání s obecně dostupnými daty. Setkání řady proměnných v hypotéze může působit zmateně a interpretace pro autorku utrpením (např. hypotéza 10, str. 79)

Práce nese stopy výzkumné prvotiny, přesto je velmi cenná snaha dodržet odbornou metodologii, získat hodnotné výsledky a upřímně přispět k poznání problému. Ocenění zasluhuje také dobré zázemí v široce prostudované literatuře.

6.2 Doporučení práce k obhajobě:

DOPORUČUJI

6.3 Navrhovaná klasifikace

dle klasifikační stupnice:

1	2	3	4
výborně	velmi dobře	dobře	neprospěl/a

Praha, dne _____

Podpis: _____

